

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ 9^{ος} ΚΥΚΛΟΣ

ΟΙ ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ **M.A.H** ΚΑΙ **M.I.T** ΚΙ Η ΑΣΚΗΣΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗΣ ΕΠΙΒΛΕΨΗΣ

ΟΝΟΜΑ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ: ΒΛΑΤΑΚΗ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΑ

A.M: MΘ 13004

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΠΛΑΤΙΑΣ

ΠΕΙΡΑΙΑΣ 2016

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	4
ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ.....	7
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΘΕΜΕΛΙΩΣΗ	9
ΟΡΙΣΜΟΙ	11
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ	13
ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΒΛΕΨΗ	17
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	17
ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ	18
Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΣΕ ΜΙΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ	20
ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΒΛΕΨΗ ΣΤΙΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΤΩΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ	22
Η ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ	26
ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1924	27
ΤΟΥΡΚΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1961	29
ΤΟΥΡΚΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1982	30
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	34
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ.....	35
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	35
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ-ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	36
ΕΘΝΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ (MİLLÎ AMELE HİZMETLERİ- MİLLÎ EMNİYET HİZMETLERİ).....	38
ΕΘΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ (MİLLÎ İSTİHBARAT TEŞKİLATI).....	45
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ	48

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	48
Η ΕΘΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ (ΜΙΤ) ΚΑΙ Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ .	49
ΝΟΜΙΚΕΣ ΒΑΣΕΙΣ.....	59
ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ.....	66
ΤΟΥΡΚΙΑ, ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΥΠΟ ΑΜΦΙΣΒΗΤΗΣΗ	68
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	74
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	76
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	Error! Bookmark not defined.
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	83
ΕΛΛΗΝΙΚΗ.....	83
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ	83

ΑΡΤΙΚΟΛΕΞΑ

T.B.M.M (*Türkiye Büyük Millet Meclisi*) = Τουρκική Εθνοσυνέλευση.

A.K.P (*Adalet ve Kalkınma Partisi*) = Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης.

C.H.P (*Cumhuriyet Halk Partisi*) = Ρεπουβλικανικό Λαϊκό Κόμμα.

M.H.P (*Milliyetçi Hareket Partisi*) = Κόμμα Εθνικής Δράσης.

H.D.P (*Halkların Demokratik Partisi*) = Δημοκρατικό Κόμμα των Λαών.

M.A.H./ M.E.H. (*Milli Amele Hizmetleri/ Milli Emniyet Hizmetleri*) = Εθνική Υπηρεσία Ασφαλείας.

M.İ.T (*Milli İstihbarat Teşkilatı*) = Εθνική Οργάνωση Πληροφοριών.

DCAF (*Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces*) = Κέντρο Δημοκρατικού Ελέγχου των Ενόπλων Δυνάμεων στη Γενεύη.

TESEV (*Turkish Economic and Social Studies Foundation*) = Τουρκικό Ίδρυμα Οικονομικών και Κοινωνικών Ερευνών.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα καταρχάς να ευχαριστώ όσους συνέβαλαν με οποιονδήποτε τρόπο στην επιτυχή εκπόνηση αυτής της διπλωματικής εργασίας και κυρίως τους επιβλέποντες καθηγητές μου, κ. Αθανάσιο Πλατιά για την εμπιστοσύνη που μου έδειξε στο να εκπονήσω αυτήν την εργασία καθώς και τον κ. Ιωάννη Κωνσταντόπουλο, ο οποίος ως πρωτοπόρος σε αυτό το επιστημονικό αντικείμενο φώτισε τον δρόμο μου.

Στη συνέχεια, θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερω τον κ. Νικόλαο Ραπτόπουλο, ο οποίος ήταν δίπλα μου από την πρώτη στιγμή της εκπόνησης αυτής της εργασίας, για την εξαιρετική συνεργασία που είχαμε και για τον χρόνο και τον κόπο που διέθεσε. Για τις ιδέες που μου προσέφερε, για την υπομονή του καθώς και για τις επιπλέον γνώσεις που απέκτησα μέσω της συνεργασίας μου μαζί του, του είμαι ειλικρινά ευγνώμων.

Επιπλέον, θα ήθελα να ευχαριστήσω συνολικά τους καθηγητές του μεταπτυχιακού προγράμματος για το εξαιρετικό επίπεδο γνώσεων που προσέφεραν, αλλά και για τις εμπειρίες που μας χάρισε ο καθένας τους ξεχωριστά.

Σ' αυτό το σημείο θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους εκείνους τους ανθρώπους, πέρα από το ακαδημαϊκό μου περιβάλλον, που στάθηκαν δίπλα μου. Τους γονείς μου, τον αδελφό μου και τους φίλους μου οι οποίοι, έστω και μακριά μου, με βοήθησαν να διατηρήσω μια ψυχική ισορροπία μέσα σε αυτούς τους δύσκολους μήνες ανάμεσα σε πολλές υποχρεώσεις.

Την παρούσα εργασία την αφιερώνω στη μητέρα μου, που η πίστη της σε εμένα υπήρξε πάντα η ώθηση μου για πρόοδο, καθώς και στον πατέρα μου, που αποτέλεσε το παράδειγμα και την πηγή της έμπνευσης μου.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το ζήτημα του δημοκρατικού ελέγχου στις κρατικές υπηρεσίες γενικά και στις υπηρεσίες πληροφοριών ειδικότερα, είναι κάτι που απασχολεί τόσο τις κυβερνήσεις των δημοκρατικών κρατών όσο και τους πολίτες τους. Το θέμα αυτό αγγίζει σχεδόν όλες τις αποχρώσεις του φάσματος της δημοκρατίας, καθώς οι υπηρεσίες πληροφοριών και η δραστηριότητα τους επηρεάζει ή δύναται να επηρεάσει το δημόσιο γίνεσθαι. Οι υπηρεσίες πληροφοριών παίζουν κρίσιμο ρόλο στις δημοκρατίες, διότι δίχως εκείνες το πολίτευμα θα ήταν εκτεθειμένο σε στρατιωτικές, πολιτικές και οικονομικές απειλές¹.

Η «ρομαντική» έννοια της δημοκρατίας και η γοητευτική επιστήμη της πληροφόρησης μαζί δημιουργούν ένα ζήτημα με τεράστιο επιστημονικό βάθος και κοινωνικό ενδιαφέρον. Το βλέμμα της επιστημονικής κοινότητας, τραβήχτηκε σε πρώτο στάδιο προς αυτήν την κατεύθυνση, ιδιαίτερα μετά τα επεισόδια ασυδοσίας των αμερικανικών υπηρεσιών πληροφοριών κατά τη δεκαετία του 1970, εντός του Ψυχρού Πολέμου, και σε δεύτερο στάδιο μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 9/11. Με αυτά τα δύο βασικά συμβάντα έγινε αντιληπτό πως μια τέτοιου είδους υπηρεσία θα μπορούσε εκτός από χρήση, να κάνει και κατάχρηση των εξουσιών που της έχουν δοθεί.

Η ισορροπία ανάμεσα στις δύο μεγάλες εξουσίες, κράτος-γνώση, είναι το αμφιλεγόμενο ζήτημα το οποίο καλούνται να αντιμετωπίσουν οι σύγχρονες δημοκρατίες. Η προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων και των συνταγματικώς θεσπισμένων ελευθεριών, έναντι των υπηρεσιών πληροφοριών που για να δραστηριοποιηθούν υποχρεούνται να χρησιμοποιήσουν δεδομένα που άπτονται αυτών των δικαιωμάτων, μπορεί να θεωρηθεί ως η μεγαλύτερη πρόκληση για ένα κράτος.

Η εργασία αυτή αποσκοπεί στο να κατατοπίσει και να ενημερώσει τους πολιτικούς επιστήμονες, διεθνολόγους, νομικούς, δημοσιογράφους και ασχολούμενους με την επιστήμη της πληροφόρησης σχετικά με το προαναφερθέν ζήτημα όπως εκείνο αναπαράγεται στην περίπτωση της Δημοκρατίας της Τουρκίας.

Αναλογιζόμενοι ότι το θέμα αυτό δεν έχει αναλυθεί ιδιαίτερα, ειδικά στην περίπτωση της Τουρκίας, κάνει το όλο εγχείρημα της ανάλυσης αρκετά δύσκολο. Το ζήτημα της μυστικότητας που καλύπτει τη δραστηριότητα γύρω από τις εν λόγω υπηρεσίες και των

¹ Born, Hans., Caparini, Marina, *Democratic Control of Intelligence Services*, Ashgate, 2007.

ελάχιστων στοιχείων που έχουμε στα χέρια μας μέσω της βιβλιογραφίας, δυσχεραίνει τη διαδικασία εξαγωγής ακριβών συμπερασμάτων. Αν και λείπουν πολλά κομμάτια του παζλ, έχοντας τις «γωνίες», δηλαδή τα νομικά πλαίσια στα οποία κινούνται οι συγκεκριμένες υπηρεσίες πληροφοριών και τα στοιχεία για την εύρυθμη λειτουργία της τουρκικής δημοκρατίας, θα είναι πιο εύκολο να αξιολογήσουμε και έπειτα να τοποθετήσουμε τα υπόλοιπα σκόρπια κομμάτια συνθέτοντας μια ευκρινέστερη εικόνα.

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ

Δημοκρατία, πληροφόρηση, δημοκρατική επίβλεψη, υπηρεσίες πληροφοριών, δημοκρατική επίβλεψη επί των υπηρεσιών πληροφοριών, Τουρκία.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Το πολίτευμα της Δημοκρατίας είναι εκείνο που δίνει στον λαό τη δύναμη να συμμετέχει και να αποφασίζει για τη μοίρα της χώρας του. Δημοκρατία είναι το πολίτευμα στο οποίο η εξουσία πηγάζει από το λαό, ασκείται από τον λαό και υπηρετεί τα συμφέροντα του. Βασικό χαρακτηριστικό της είναι η λήψη αποφάσεων με ψηφοφορία των πολιτών, στην άμεση δημοκρατία ή των ορισμένων από το λαό αντιπροσώπων στην αντιπροσωπευτική δημοκρατία². Τα αναπτυγμένα κράτη οφείλουν μεγάλο μέρος αυτής τους της ανάπτυξης στο γεγονός της ενεργού συμμετοχής των πολιτών και στην επιρροή τους στις κυβερνήσεις οι οποίες εξάλλου τους ίδιους εκπροσωπούν. Η κοινοβουλευτική ή δημοκρατική επίβλεψη είναι το εργαλείο του πολίτη ως προς το να ελέγχει αν και με ποιον τρόπο εφαρμόζονται και προστατεύονται τα δικαιώματα, οι ελευθερίες και τα συμφέροντα του.

Η προάσπιση των ελευθεριών του πολίτη ασφαλώς έχει ως θεμέλιο την προάσπιση των πολιτών και της εθνικής κυριαρχίας γενικότερα. Βασικό, δε, σκέλος της εθνικής ασφάλειας μιας χώρας είναι και η υπηρεσία ή οι υπηρεσίες πληροφοριών που διαθέτει το κράτος έτσι ώστε να ενισχύεται η εξωτερική της εξισορρόπηση στο διεθνές σύστημα.

Η Τουρκία αποτελεί δημοκρατικό κράτος επίσημα από τις 29 Οκτωβρίου 1923³ με την πτώση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και την άνοδο του Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ στην εξουσία, ενώ το πρώτο Σύνταγμα της Τουρκικής Δημοκρατίας δημιουργήθηκε το 1924⁴. Κατά την ιστορική της πορεία έχουν γίνει τέσσερα στρατιωτικά πραξικοπήματα, το 1960, το

² Clarike Paul, Foweraker Joe, *Encyclopedia of Democratic Thought*, εκδ. Routledge, London 2001, σ.224.

³ Σύμφωνα με τα Συντάγματα, η Τουρκία χαρακτηρίζεται όχι «democracy», αλλά ως «republic». Ο όρος αυτός, ο οποίος στα ελληνικά συνδέεται με τον όρο της «αβασίλευτης δημοκρατίας» ή της «κοινοπολιτείας». Το «res publica» ερμηνευμένο ως «τους θεσμούς που δομούν τη δημόσια ζωή» διαφέρει από την δημοκρατία. Η έννοια του «republic» διαφέρει από την έννοια της «δημοκρατίας» αφού δεν στηρίζεται στην αρχή της πλειοψηφίας, αλλά στο Κράτος Δικαίου και στα όρια που δίνονται από το Νόμο προς την κυβέρνηση τα οποία έχουν επιπτώσεις στα δικαιώματα των μειονοτήτων. Αυτή η μορφή πολιτεύματος ενδείκνυται για χώρες μεγάλης έκτασης με πλήθος εθνοτικών διαφορών. Clarike Paul, Foweraker Joe, *Encyclopedia of Democratic Thought*, εκδ. Routledge, London 2001, σ. 612.

⁴ Προηγείται το Σύνταγμα του 1921 (Kanun-i Esasi) το οποίο, όμως, δεν δημιουργήθηκε επί το επίσημο καθεστώς του Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ.

1971, το 1980 και ένα το 1997. Με βάση αυτά τα στοιχεία, συμπεραίνουμε ότι αποτελεί μια νεότευκτη, αλλά ήδη πολλάκις ταραγμένη δημοκρατία.

Η Τουρκία, όντας κράτος εβρισκόμενο σε ένα σταυροδρόμι λαών κι έχοντας να αντιμετωπίσει απειλές σε εξωτερικό και εσωτερικό, ανέπτυξε και συνεχίζει να αναπτύσσει τον τομέα της ασφάλειάς της και ειδικά τις υπηρεσίες πληροφοριών της. Ως χώρα παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον προς το ζήτημα των υπηρεσιών πληροφοριών τόσο στον τρόπο λειτουργίας τους, όσο και στην εξέλιξη τους κατά την πάροδο των ετών, ενώ άλλες από αυτές αποτελούν επίσημους εθνικούς οργανισμούς και άλλες παραμένουν σε μυστικότητα.

Η παρούσα εργασία επιχειρεί να παρουσιάσει το ζήτημα της δημοκρατικής επίβλεψης επί των υπηρεσιών πληροφοριών επικεντρώνοντας στο παράδειγμα της Τουρκίας στα πλαίσια της μελέτης των Διεθνών Σχέσεων.

Σκοπός της εργασίας αυτής είναι να χρησιμοποιήσει τον όρο της Δημοκρατίας προκειμένου να εξετάσει το τουρκικό παράδειγμα όπως εκείνο φαίνεται στα Συντάγματά της σε πρώτο στάδιο, ενώ σε δεύτερο να εξετάσει τις δύο βασικές επίσημες υπηρεσίες πληροφοριών της χώρας. Σε τρίτη φάση στοχεύει στο να διαπιστώσει αν υπάρχει η απαραίτητη νομοθεσία που να ανοίγει τον δρόμο προς τον δημοκρατικό έλεγχο, ενώ σε τέταρτη και τελευταία να δει αν ισχύει όντως το δημοκρατικό πολίτευμα για να ισχύει κατ' επέκταση και ο δημοκρατικός έλεγχος επί των εν λόγω υπηρεσιών κι η νομοθεσία γύρω από αυτόν.

Στο πρώτο μέρος αυτής της εργασίας θα ασχοληθούμε με την εννοιολογική τοποθέτηση των εξεταζόμενων όρων που αποτέλεσαν την ουσία αυτής της εργασίας. Τα τρία βασικά και αλληλοσυνδεόμενα μέρη, τα οποία αποτελούν τη βάση της θεωρίας, είναι η δημοκρατία, ο δημοκρατικός έλεγχος και οι υπηρεσίες πληροφοριών.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας θα εισέλθουμε πιο βαθιά, εξετάζοντας το ζήτημα της δημοκρατίας και του τρόπου που την αποδεικνύει, ήτοι του δημοκρατικού ελέγχου, ενώ κατόπιν θα εστιάσουμε στο ίδιο ζήτημα αλλά με επίκεντρο τις υπηρεσίες πληροφοριών.

Στο τρίτο μέρος, θα εξεταστεί το αντικείμενο αυτής της περιπτώσιολογικής μελέτης, οι δύο επίσημες υπηρεσίες πληροφοριών που συναντούμε στην Τουρκία από τον 20^ο αιώνα, από τη σύσταση δηλαδή του τουρκικού κράτους, ως τις μέρες μας, καθώς και την επιρροή που

άσκησαν εκείνες στην πολιτική και αντιστοίχως η πολιτική σε εκείνες. Ειδικότερα θα αναφερθούμε στον Ειδικής Οργάνωσης (Teşkilat-i Mahsusa), ενώ θα επικεντρωθούμε περισσότερο στην Υπηρεσία Εθνικής Ασφάλειας (Milli Amele/Emniyet Hizmetleri) και στην Εθνική Οργάνωση Πληροφοριών (Milli İstihbarat Teşkilatı) αναφερόμενοι στο νομικό άξονα που τις πλαισιώνει.

Στο τέταρτο μέρος θα γίνει μια αντιστοίχιση αναφορικά με το παράδειγμα που μας δίνει η βιβλιογραφία σχετικά με τις μεθόδους δημοκρατικού ελέγχου επί των υπηρεσιών πληροφοριών και με τα δεδομένα των δύο εξεταζόμενων υπηρεσιών πληροφοριών.

Στο πέμπτο και τελευταίο μέρος, λαμβάνοντας υπόψη την παρούσα κατάσταση στην Τουρκική Δημοκρατία, θα εξάγουμε τα συμπεράσματα μας σχετικά με την ύπαρξη ή την έλλειψη δημοκρατικού ελέγχου επί των υπηρεσιών πληροφοριών της Τουρκίας.

Η βασική θεωρία πάνω στην οποία θα κινηθεί η εργασία είναι η εξής: Αναλογιζόμενοι ότι στα δημοκρατικά κράτη ασκείται κρατικός έλεγχος επί όλων των κυβερνητικών οργάνων, τότε ο έλεγχος αυτός ασκείται και επί των υπηρεσιών πληροφοριών, ενώ εφόσον η Τουρκία αποτελεί δημοκρατικό κράτος, τότε το ίδιο συμβαίνει και στο δικό της παράδειγμα.

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΘΕΜΕΛΙΩΣΗ

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, η παραδοσιακή άποψη θεωρούσε ότι τα ζητήματα ασφαλείας προορίζονταν για να θέτονται σε μερική επίβλεψη από τα Κοινοβούλια και την εκτελεστική εξουσία. Τα παγκόσμια φαινόμενα, όμως, που προέκυψαν και οι νέες διεθνείς συνθήκες, ήρθαν για να αλλάξουν τα δεδομένα και να δημιουργηθεί ένα πλέγμα επικεντρωμένο σε ένα τρίπτυχο ελευθερίας- ευημερίας -ασφάλειας⁵.

Στην παγκόσμια κοινή γνώμη, επικρατούν δύο βασικές αντιλήψεις. Η πρώτη θεωρεί πως όσο δραστικότερος είναι ο ρόλος των πολιτών, του κοινοβουλίου και των μέσων μαζικής ενημέρωσης, τότε τόσο πιο πιθανό είναι να υπάρξει μείωση της βίας και της διαφθοράς. Η

⁵ Cizre Ümit, *Almanac Turkey 2005, Security Sector and Democratic Oversight*, εκδ. TESEV Publications, Istanbul 2005, σ. 14.

δεύτερη άποψη θέλει τους διεθνείς οργανισμούς να αναγνωρίζουν πως στο εσωτερικό των μιλιταριστικών κρατών προκαλείται αστάθεια η οποία μεταδίδεται στο παγκόσμιο επίπεδο και με αυτόν τον τρόπο εμποδίζεται η οικονομική άνθηση.

Η ιστορική εξέλιξη της επίβλεψης των υπηρεσιών πληροφοριών διακρίνεται σε τρεις περιόδους. Η πρώτη ξεκινά από τη δεκαετία του 1970, όπου η επίβλεψη των υπηρεσιών πληροφοριών αποτελούσε προνόμιο της εκτελεστικής εξουσίας. Ακολουθεί η δεύτερη που χρονολογείται από τα μέσα της δεκαετίας του 1970 με την είσοδο στη λεγόμενη «Περίοδο Νέας Επίβλεψης» και τέλος έχουμε την τρίτη περίοδο η οποία ξεκινά με τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου⁶.

Λόγω του τρομοκρατικού χτυπήματος της 11^{ης} Σεπτεμβρίου 2001, οι μελετητές ξεκίνησαν να ασχολούνται περισσότερο με της σχέσεις πληροφόρησης-δημοκρατίας. Το επεισόδιο των Δίδυμων Πύργων, πυροδότησε ερωτήματα σχετικά με την ισορροπία ανάμεσα στην ασφάλεια και τις δημοκρατικές ελευθερίες σε όλο τον κόσμο⁷.

Σύμφωνα με τους Born & Leigh, η επίβλεψη των υπηρεσιών πληροφοριών διακρίνεται σε πέντε επίπεδα:

- 1) Εσωτερικός έλεγχος- Από τη διοίκηση των ίδιων των υπηρεσιών πληροφοριών.
- 2) Από την εκτελεστική εξουσία.
- 3) Από το Κοινοβούλιο.
- 4) Από τη δικαστική εξουσία.
- 5) Εξωτερικός έλεγχος- Μέσα μαζικής ενημέρωσης.

Ο εσωτερικός έλεγχος τον οποίο διακρίνουν οι Born & Leigh, θα μπορούσε να συνδυαστεί με την λεγόμενη «Κάθετη Λογοδοσία», όρο τον οποίο προτείνει ο Schedler. Η κάθετη λογοδοσία δεν είναι κάτι άλλο πέρα από τη γνωστή «top-down strategy» κατά την οποία ο προϊστάμενος ελέγχει τον υφιστάμενο. Η δε «Οριζόντια Λογοδοσία» που προτείνει ο ίδιος, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μια πιο γενική άποψη του δεύτερου, τρίτου και τέταρτου επιπέδου των Born και Leigh⁸.

⁶ Κωνσταντόπουλος, Ιωάννης, *Οικονομία και Κατασκοπεία, Θεωρία και Πράξη.*, εκδ. Ποιότητα, Αθήνα 2010, σ. 8.

⁷ Του ιδίου, σ: 11.

⁸ Του ιδίου, σ: 6-7.

Το βασικό ερώτημα που επιχειρείται να απαντηθεί μέσω αυτής της εργασίας είναι το εξής: «Στις δημοκρατικές χώρες ασκείται επίβλεψη στους κρατικούς οργανισμούς, εκ των οποίων μέρος αποτελούν και οι υπηρεσίες πληροφοριών. Εφόσον η Τουρκία αποτελεί δημοκρατικό κράτος, τότε ισχύει το ίδιο και στη δική της περίπτωση;».

ΟΡΙΣΜΟΙ

Σε ένα άναρχο διεθνές σύστημα στο οποίο κυριαρχεί η ανισορροπία, τα κράτη προκειμένου να εξασφαλίσουν την ασφάλεια και την ευημερία τους καλούνται να ασκήσουν την αρχή της αυτοβοήθειας. Η ανεξέλεγκτη απειλή βίας αναγκάζει τα κράτη να καταφεύγουν σε μεθόδους εξωτερικής ή εσωτερικής εξισορρόπησης προκειμένου να παραμείνουν σε θέση ισχύος μέσα στο πολιτικό διεθνές παιχνίδι⁹.

Ο όρος «Δημοκρατία», πολύ γενικά, αναφέρεται σε μια μέθοδο λήψης συλλογικών αποφάσεων η οποία χαρακτηρίζεται από ένα είδος ισότητας μεταξύ των συμμετεχόντων. Αρχικά η δημοκρατία αφορά σε τρόπο λήψης συλλογικών αποφάσεων, φτιάχνεται για ομάδες και δένει όλα τα μέλη αυτής της ομάδας. Όπως ορίζει και η ίδια η λέξη, δίνει το «κράτος», δηλαδή την εξουσία στον «δήμο», δηλαδή στους πολίτες, τον λαό. Η ίδια μπορεί να εφαρμόζεται είτε μέσω της άμεσης συμμετοχής των πολιτών, είτε μέσω των εκλεγμένων αντιπροσώπων¹⁰.

Με τον όρο «εσωτερική εξισορρόπηση» εννοούμε την ανάπτυξη τεχνολογίας, την αύξηση των αμυντικών δαπανών καθώς και την κινητοποίηση του πληθυσμού. Από την άλλη μεριά, μιλώντας για άσκηση εξωτερικής εξισορρόπησης εννοούμε κυρίως την ανάπτυξη συμμαχιών με άλλα κράτη. Αντιστοίχως, η πληροφόρηση δείχνει τη χρησιμότητα της και κατά την άσκηση της εξωτερικής εξισορρόπησης, εφόσον κατά τη διαδικασία ενός κράτους να

⁹ Waltz Kenneth, *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής*, μτφ.Κ. Κολιόπουλος, εκδ. Ποιότητα, Αθήνα 2011, σ.13

¹⁰ Stanford Encyclopedia of Philosophy, *Democracy*:
<http://plato.stanford.edu/entries/democracy/#DemDef> (27/06/2006)

καταστήσει συμμάχους άλλα κράτη, θα πρέπει να είναι άρτια πληροφορημένο σχετικά με οτιδήποτε αφορά τα εσωτερικά ή εξωτερικά θέματα του άλλου κράτους¹¹.

Με τον όρο «κατασκοπεία» στην ελληνική γλώσσα ορίζεται το σύνολο των δραστηριοτήτων των μυστικών υπηρεσιών για τη συλλογή πληροφοριών, που αναφέρονται στη στρατιωτική οργάνωση και στις κινήσεις του εχθρού ή στα κρατικά μυστικά μιας αντίπαλης χώρας καθώς και η κρυφή παρακολούθηση των κινήσεων και των ενεργειών κάποιου προσώπου¹². Παράλληλα, η ελληνική γλώσσα ορίζει τη λέξη «πληροφόρηση» ως την ενέργεια ή το αποτέλεσμα του «πληροφορώ», η μετάδοση, παροχή και η απόκτηση, κατοχή πληροφοριών¹³. Το ίδιο συμβαίνει και στην αγγλική με τους όρους «espionage» και «intelligence» αντιστοίχως. Η πληροφόρηση αναφέρεται σε συγκεκριμένη κατηγορία πληροφοριών, ήτοι σε εκείνες που έχουν περάσει το στάδιο της ανάλυσης και επεξεργασίας προκειμένου να διανεμηθούν στους διαμορφωτές λήψης των αποφάσεων. Η πληροφόρηση αποτελεί υποσύνολο της πληροφορίας¹⁴¹⁵.

Εφόσον μεταβλητή της εργασίας αποτελεί και το φαινόμενο των υπηρεσιών πληροφοριών, εννοείται πως θα πρέπει να ορισθεί και αυτή η έννοια. Υπηρεσίες πληροφοριών είναι οι κυβερνητικοί οργανισμοί που είναι επιφορτισμένοι για τη συλλογή, την ανάλυση και την άντληση πληροφοριών οι οποίες σχετίζονται με ζητήματα εθνικής ασφάλειας, στρατιωτικά και θέματα εξωτερικής πολιτικής. Μεθόδους άντλησης αυτών των πληροφοριών μπορούν να αποτελέσουν η κατασκοπεία, οι υποκλοπές επικοινωνιών και η κρυπτανάλυση ενώ τα βασικότερα τμήματα που συνθέτουν μια υπηρεσία πληροφοριών είναι το τμήμα κατασκοπείας, αντικατασκοπίας, το τεχνολογικό τμήμα και το ψυχολογικό¹⁶. Στην περίπτωση της Τουρκίας την οποία εξετάζει αυτή η εργασία, ως «επίσημες» χαρακτηρίζονται οι δύο βασικές υπηρεσίες πληροφοριών οι οποίες διέθεταν κάποιο ορισμένο νομικό πλαίσιο μέσα στο οποίο κινούνταν και ήταν δημόσια αναγνωρισμένες από το κράτος.

¹¹ Waltz Kenneth, *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής*, μτφ. Κ. Κολιόπουλος, εκδ. Ποιότητα, Αθήνα 2011, σ.20.

¹²Κατασκοπεία η [kataskopva]: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας: http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/search.html?lq=κατασκοπεία&sin=all

¹³ Πληροφόρηση η [plirofotisi]: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας: η ενέργεια ή το αποτέλεσμα του πληροφορώ, η μετάδοση, παροχή και η απόκτηση, κατοχή πληροφοριών

¹⁴ Κωνσταντόπουλος, Ιωάννης, *Οικονομία και Κατασκοπεία, Θεωρία και Πράξη.*, εκδ. Ποιότητα, Αθήνα 2010, σελ: 38.

¹⁵ Lerner Lee, Wilmoth Brenda, *Encyclopedia of Espionage, Intelligence and Security*, εκδ: Gale, 2004, σελ: 117.

«Πολιτική επίβλεψη», όπως αναφέρεται στη βιβλιογραφία¹⁷ θεωρείται ο έλεγχος επί της άσκησης εξουσίας και ειδικά στην συμπεριφορά των κυβερνόντων αναφορικά με την πιθανότητα κατάχρησης αυτής της εξουσίας. Ενώ με τον όρο της «κοινοβουλευτικής επίβλεψης», εννοούμε τα στενά νομικά πλαίσια και τους πολιτικούς μηχανισμούς μέσω των οποίων οι υπηρεσίες λογοδοτούν στις κυβερνήσεις για τις πράξεις και τις δραστηριότητες τους. Με αυτόν τον τρόπο ενισχύεται η έννοια του κράτους Δικαίου, αποφεύγεται η κατάχρηση εξουσίας και προστατεύονται τα δικαιώματα των πολιτών. Μέσω της κοινοβουλευτικής επίβλεψης, η κυβέρνηση και οι πολίτες έχουν τη δυνατότητα να γνωρίζουν την πλήρη λειτουργία της κάθε υπηρεσίας, την διαχείριση των οικονομικών όπως και την νομιμότητα των δραστηριοτήτων τους¹⁸.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΗ ΑΝΑΣΚΟΠΗΣΗ

Το θέμα των υπηρεσιών πληροφοριών και γενικότερα της κατασκοπείας είναι ιδιαίτερα λεπτό και καθόλου εύκολο. Η προσέγγιση του απαιτεί τόσο ερευνητικό ταλέντο όσο και επιφυλακτικότητα. Η έλλειψη στοιχείων λόγω της μυστικότητας που καλύπτει τις υπηρεσίες πληροφοριών, καθώς και η έλλειψη της ακαδημαϊκής ενασχόλησης με αυτές δυσχεραίνει τη δουλειά του ερευνητή. Από την άλλη μεριά, η δημοκρατία και η δημοκρατική επίβλεψη είναι ένα θέμα γνωστό στον κόσμο από τη δεκαετία του 1970.

Στην ελληνική βιβλιογραφία συναντάμε ελάχιστη ενασχόληση με το ζήτημα της επίβλεψης των υπηρεσιών πληροφοριών, η δε ενασχόληση της ελληνικής επιστημονικής κοινότητας με το τουρκικό παράδειγμα είναι σχεδόν μηδενική. Με το θέμα έχει ασχοληθεί αποκλειστικά ο καθηγητής, ειδικός στα θέματα κατασκοπείας, κύριος Ιωάννης Κωνσταντόπουλος σε μελέτη του προς το Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων (Ι.ΔΙ.Σ) με τίτλο «*Κοινοβουλευτική Επίβλεψη Υπηρεσιών Πληροφοριών στις Σύγχρονες Δημοκρατίες και η Ευρωπαϊκή Εμπειρία*» το 2105. Παράλληλα λίγα λόγια έχουν αναφερθεί και από τον καθηγητή Κ. Αρβανιτόπουλο, ο οποίος εξετάζει το ζήτημα της κοινοβουλευτικής επίβλεψης των υπηρεσιών πληροφοριών στα πλαίσια, όμως, του αμερικανικού παραδείγματος στο

¹⁷ Born, Hans., Caparini, Marina, *Democratic Control of Intelligence Services*, Ashgate, 2007 σ. 9.

¹⁸ Born, Hans., Johnson K. Loch., Leigh, Ian, *Who's watching the spies? Establishing intelligence service accountability*, εκδ. Potomac, Washington 2005, σ.7.

βιβλίο του με τίτλο «Το Θεσμικό Πλαίσιο Διαμόρφωσης της Εξωτερικής Πολιτικής των ΗΠΑ» το 2009.

Η ελληνική βιβλιογραφία, έχει ελάχιστο υλικό και επί του ζητήματος των τουρκικών υπηρεσιών πληροφοριών γενικότερα. Ασφαλώς, ένα θέμα που αφορά σε αντίπαλη υπηρεσία πληροφοριών είναι δύσκολο να προσεγγιστεί επιστημονικά πόσο μάλλον να εξεταστεί η φερεγγυότητα των πηγών, όταν μάλιστα η ιδιαιτερότητα της γλώσσας παρακωλύει την εργασία. Με το θέμα των τουρκικών υπηρεσιών πληροφοριών έχει ασχοληθεί αρκετά ο Μάνος Ηλιάδης στο βιβλίο του «Οι Τουρκικές Μυστικές Υπηρεσίες και η MIT» το οποίο, όμως, έχει ως έτος έκδοσης το 1998.

Στην ξενόγλωσση βιβλιογραφία το υλικό είναι πλουσιότερο σε ό, τι αφορά το ζήτημα του δημοκρατικού ελέγχου. Παρά το γεγονός ότι η κατασκοπεία απασχολεί το διεθνές γίνεσθαι και τη θεωρία της στρατηγικής εδώ και αιώνες, με πρώτες αναφορές στον Θουκυδίδη και τον Σουν Τσου¹⁹, το ζήτημα της επίβλεψης της ξεκινά σαράντα περίπου χρόνια πριν.

Ο μεγαλύτερος εκπρόσωπος του ρεαλισμού, Kenneth Waltz, αναφέρει η εφαρμογή της εσωτερικής εξισορρόπησης πηγάζει από την ανάγκη των κρατών για αυτοβοήθεια. Η πληροφόρηση, επομένως είναι ένα μέσο ενίσχυσης του κράτους σχετικά τις γνώσεις του αναφορικά με τους άλλους παίκτες της διεθνούς σκακιέρας. Η γνώσεις για τις αδυναμίες και τα δυνατά σημεία των αντιπάλων κάνει το κράτος και την πολιτική ηγεσία να λαμβάνει δραστηκότερες πολιτικές αποφάσεις για αμυντικά θέματα.

Οι Born και Johnson στο βιβλίο τους με τίτλο «*Who's watching the Spies, Establishing Intelligence Service Accountability*», το 2005, αναφέρουν πως η δημοκρατική επίβλεψη των υπηρεσιών πληροφοριών είναι μια πρόσφατη εξέλιξη και πως ξεκινά το 1970. Μέχρι τότε οι εκλεγμένοι αντιπρόσωποι στα Κοινοβούλια τις περισσότερες φορές δεν είχαν καν ιδέα για ζητήματα πληροφοριών. Στα μέσα του 1970 τα σκάνδαλα και οι παραβιάσεις βασικών πολιτικών δικαιωμάτων, ανάγκασαν τις ΗΠΑ να πάρει δραστικά μέτρα. Η εξέλιξη της επίβλεψης στις υπηρεσίες πληροφοριών μπορεί να διακριθεί σε τρεις περιόδους με πρώτη εκείνη πριν το 1970 όπου δεν υπήρξε καμιά ενασχόληση με αυτό το ζήτημα, δεύτερη την

¹⁹ Κωνσταντόπουλος, Ιωάννης, *Οικονομία και Κατασκοπεία, Θεωρία και Πράξη*, εκδ. Ποιότητα, 2010, σ. 19.

περίοδο από τα μέσα του 1970 μέχρι και το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και τρίτη η οποία ξεκινά από το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και συνεχίζεται ως τις μέρες μας²⁰.

Σε αυτό το σημείο θα πρέπει να επισημάνουμε ότι σε ζητήματα μικρών, νέων, αμφιλεγόμενων ή υπό μετάβαση δημοκρατιών δεν συναντούμε την πληθώρα της βιβλιογραφίας που συναντούμε αναφορικά με τις ώριμες δημοκρατίες ή με κράτη-υπερδυνάμεις²¹.

Αντίθετα με την μικρή ενασχόληση της επιστημονικής κοινότητας με τις υπηρεσίες πληροφοριών, παρατηρούμε έντονη ενασχόληση με το ζήτημα της «δημοκρατίας» ως πολίτευμα. Η δημοκρατία και η άσκησή της στο παράδειγμα της Τουρκίας εμφανίζει έντονο ενδιαφέρον. Τα συχνά πραξικοπήματα, η σχέση πολιτικής-στρατού και την τελευταία δεκαετία η αμφιλεγόμενη προσωπικότητα του Ερντογάν στην κυβέρνηση της χώρας, αποτέλεσαν πηγή ενδιαφέροντος για κοινωνικούς και πολιτικούς επιστήμονες.

Για το ζήτημα της δημοκρατικής επίβλεψης στις τουρκικές υπηρεσίες πληροφοριών δεν συναντούμε εύκολα μελέτες από ερευνητές της Δυτικής επιστημονικής κοινότητας. Τις περισσότερες φορές, στις περισσότερες περιπτωσιολογικές μελέτες, υπάρχουν ελάχιστες πληροφορίες σχετικά με την επίβλεψη των τουρκικών υπηρεσιών πληροφοριών, οι οποίες μάλιστα είναι δοσμένες διασκεδασμένα. Αιτίες αυτού του φαινομένου μπορούν να θεωρηθούν το γλωσσικό εμπόδιο που παρακωλύει τους επιστήμονες στην ανάγνωση πηγών, η αμφιλεγόμενη φερεγγυότητά τους λόγω της μυστικότητας που καλύπτει αυτού του είδους τις υπηρεσίες, καθώς ίσως και ο οριενταλισμός.

Η τουρκική επιστημονική κοινότητα δεν έχει ασχοληθεί ιδιαίτερα με το εξεταζόμενο αντικείμενο τόσο σε σχέση με υπηρεσίες ξένων κρατών, όσο και με τις υπηρεσίες του εσωτερικού. Όσες μελέτες έχουν προκύψει, ξεκινούν από το 2005 και έπειτα, μετά δηλαδή την 11/9 με το ξέσπασμα του ενδιαφέροντος προς τις υπηρεσίες πληροφοριών και μετά την προσπάθεια της Τουρκικής Δημοκρατίας για ένταξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Εξαιρετικά χρήσιμο εγχειρίδιο, αποτελεί το Αλμανάκ του 2005 αναφορικά με τον δημοκρατικό έλεγχο στον τομέα της ασφάλειας στην Τουρκία υπό το Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DECAF) σε συνδυασμό με το Τουρκικό Ίδρυμα Οικονομικών και

²⁰ Born, Hans., Johnson K. Loch., Leigh, Ian, *Who's watching the spies? Establishing intelligence service accountability*, εκδ. Potomac, Washington 2005, σ. 224.

²¹ Κωνσταντόπουλος, Ιωάννης, *Οικονομία και Κατασκοπεία, Θεωρία και Πράξη.*, εκδ. Ποιότητα, Αθήνα 2010, σελ: 9,

Κοινωνικών Μελετών (TESEV) καθώς επίσης και οι ετήσιες αναφορές δραστηριοτήτων της Τουρκικής υπηρεσίας πληροφοριών, Milli İstihbarat Teşkilatı (MIT).

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Λόγω έλλειψης στοιχείων, εξαιτίας της μυστικότητας που καλύπτει τις εν λόγω υπηρεσίες, μπορούμε να πούμε πως η μελέτη αυτή περισσότερο περιγράφει το ζήτημα, δεν προτείνει μεθόδους άσκησης δημοκρατικού ελέγχου ούτε κάνει μετρήσεις στο κατά πόσο μεγάλη ή μικρή είναι η επίβλεψη στις τουρκικές υπηρεσίες πληροφοριών.

Προκειμένου να απαντηθεί το ερώτημα της θεωρίας μας, θα πρέπει πρώτον να ορίσουμε τη δημοκρατία καθώς και τον τρόπο ή τους τρόπους άσκησης δημοκρατικού ελέγχου. Κατόπιν, θα αναφερθεί η ιστορική εξέλιξη των δύο βασικών υπηρεσιών καθώς και η νομική τους βάση. Έπειτα βλέποντας τις πολιτικές εξελίξεις που τις συνόδευσαν, θα ελέγξουμε κατά πόσο ο πολίτης έχει γνώση για εκείνες και αν οι κυβερνήσεις ήταν όντως δημοκρατικές για να υποστηρίξουν έναν τέτοιου είδους έλεγχο.

Επομένως, εξετάζοντας αρχικά τις γενικότερες έννοιες και περνώντας μετά στις ειδικότερες, μπορούμε να πούμε πως το ερώτημα μας θα ήταν πιο εύκολο να απαντηθεί δια της παραγωγικής μεθόδου. Εξάλλου, το θέμα της μελέτης είναι από μόνο του τόσο εξειδικευμένο που είναι δύσκολο για τον μελετητή να το συνδυάσει με άλλα παραδείγματα και άλλες περιπτώσεις. Επίσης ο περιορισμένος αριθμός των πηγών, ο οποίος δυσχεραίνει το όλο εγχείρημα, δεν βοηθά στο να μπορέσει ο μελετητής να εξάγει συμπεράσματα δια της επαγωγής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΒΛΕΨΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στο δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας αρχικά θα εξετάσουμε το θέμα της δημοκρατίας, εφόσον εκείνο είναι το θεμελιακό στοιχείο και ο κρίκος που συνδέει όλες τις μεταβλητές στη θεωρία μας. Παρατηρώντας το δημοκρατικό πολίτευμα καθώς και τους τρόπους με τους οποίους ασκείται έχοντας ως βάση τον Ανώτατο Νόμο, το Σύνταγμα, θα είναι πιο εύκολο να μεταβούμε στην έννοια της δημοκρατικής επίβλεψης εφόσον εκείνη αποτελεί παράμετρο της δημοκρατίας ενώ θα μπορέσουμε πιο άνετα να κάνουμε την αντιστοίχιση μας με το παράδειγμα της Τουρκίας το οποίο πραγματεύεται αυτή η εργασία.

Μετά από αυτό το πρώτο βήμα, θα δώσουμε την προσοχή μας συγκεκριμένα στην Δημοκρατία της Τουρκίας επικεντρώνοντας στα Συντάγματα όπου στηρίχτηκε από τη ίδρυση της. Μέσω των Συνταγμάτων του 1924, 1961 και 1982 θα έχουμε την ευκαιρία να δούμε πώς εξελίχθηκε η χώρα ως δημοκρατία μέσα στο βάθος του χρόνου καθώς και τι προβλέπει σχετικά με τις ελευθερίες και τα ανθρώπινα δικαιώματα των πολιτών που την απαρτίζουν²².

Κλείνοντας το κεφάλαιο, θα εστιάσουμε στο ζήτημα της δημοκρατικής επίβλεψης επί των κρατικών οργανισμών και στο πώς συνηθίζεται να ασκείται στα κράτη όπου επικρατεί αυτή η μορφή πολιτεύματος. Έπειτα από αυτό το σκέλος, θα δούμε τι προβλέπουν οι νόμοι της Τουρκικής Δημοκρατίας αναφορικά με αυτό το ζήτημα.

²² Ας μην ξεχνάμε πως το ζήτημα των ατομικών ελευθεριών και των δικαιωμάτων του πολίτη, συνδέεται άρρηκτα με το θέμα της δημοκρατίας και της δημοκρατικής επίβλεψης ενώ η λειτουργία των υπηρεσιών πληροφοριών βρίσκεται πάντα οριακά στο να τα παραβιάσει.

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Κατά τον Ηράκλειτο, τον Σωκράτη και τον Πλάτωνα, καμιά πνευματική αριστοκρατία δεν θα μπορούσε να κυβερνήσει σωστά χωρίς τη συμμετοχή του λαού και καμιά εκλεκτή μειοψηφία δεν θα ήταν διατεθειμένη να υποστηρίξει ή να διασφαλίσει τα δικαιώματα και τα συμφέροντα του. Αυτό μπορεί να το κάνει μόνο ο ίδιος ο λαός και όχι κάποιος άλλος για λογαριασμό του²³.

Όπως ορίστηκε παραπάνω, δημοκρατία θεωρείται το πολίτευμα στο οποίο υπερισχύει η γνώμη της πλειοψηφίας. Ο λαός έχει ενεργό δράση σ' αυτή τη μέθοδο διακυβέρνησης του κράτους όπως προκύπτει άλλωστε και από την ίδια την ετυμολογία της λέξης: «*Δημοκρατία*», το «*κράτος*» = η ισχύς εν τω «*δήμω*» = λαό, και είναι εκείνος που είτε άμεσα είτε μέσω αντιπροσώπων διαμορφώνει την πολιτική και τις κυβερνητικές αποφάσεις της χώρας του²⁴.

Το πολίτευμα της δημοκρατίας διαθέτει ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά. Είναι το πολίτευμα που επιλέγει και αντικαθιστά τις κυβερνήσεις μέσω ελεύθερων και δίκαιων εκλογών, οι πολίτες έχουν ενεργή συμμετοχή στα κοινά και την πολιτική ζωή, ενώ παράλληλα τα δικαιώματα του λαού προστατεύονται και ισχύουν για όλους τους πολίτες εφόσον υπάρχει κράτος δικαίου το οποίο λειτουργεί ίσα για όλους.

Ο Θουκυδίδης σχετικά με τη Δημοκρατία λέει τα εξής:

«Έχουμε δηλαδή πολίτευμα, το οποίο δεν αντιγράφει τους νόμους άλλων, μάλλον δε εμείς οι ίδιοι είμαστε υπόδειγμα σε μερικούς παρά μιμούμαστε άλλους. Και ονομάζεται μεν δημοκρατία, γιατί η διοίκηση είναι στα χέρια των πολλών και όχι των ολίγων. ... ως προς την θέση τους στον δημόσιο βίο κάθε ένας, ανάλογα με την επίδοση σε κάποιο τομέα, προτιμάται για ένα από τα δημόσια αξιώματα, και όχι από την πολιτική του παράταξη όσο από την αρετή του, ούτε εξαιτίας της φτώχειας, ενώ έχει την ικανότητα να παράσχει κάποια υπηρεσία στην πατρίδα του, εμποδίζεται από το γεγονός ότι είναι άγνωστος. ... Ζούμε ελεύθερα, και ως πολίτες στον δημόσιο βίο και ως άτομα στον ιδιωτικό, στις επιδιώξεις μας της καθημερινής ζωής, κατά τις οποίες δεν κοιτάμε ο ένας στον άλλον με καχυποψία, δεν θυμώνουμε με τον γείτονά μας, όταν κάνει σύμφωνα με την ευχαρίστησή του, ούτε παίρνουμε μια φυσιογνωμία σκυθρωπή, η οποία μπορεί να μην βλάπτει τον άλλο, πάντως όμως είναι δυσάρεστη. Ενώ δε στην ιδιωτική μας ζωή

²³ Γκίκας Σωκράτης, *Κοινωνιολογικά Προβλήματα*, εκδ. Σαββάλας, Αθήνα 1994, σ.148.

²⁴ Δ.Π. Διαμαντόπουλος, *Λεξικό Βασικών Εννοιών*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 1988, σ. 128.

συναναστρεφόμαστε χωρίς να ενοχλεί ο ένας τον άλλον, στην δημόσιά μας ζωή από σεβασμό προ πάντων δεν παραβαίνουμε τους νόμους, υπακούμε σε όσους κάθε φορά έχουν τα αξιώματα και στους νόμους, και περισσότερο σε εκείνους από τους νόμους, που έχουν θεσπιστεί για ωφέλεια των αδικούμενων, και σε άλλους, οι οποίοι αν και άγραφοι, η παράβασή τους φέρνει πανθομολογούμενη ντροπή²⁵.

Για να λειτουργήσει η δημοκρατία, είναι απαραίτητο τα κόμματα να εκπροσωπούν τις πραγματικές κοινωνικές τάσεις που εκδηλώνονται στην κοινωνία. Είναι αναγκαίο τα κόμματα να είναι κόμματα αρχών και συγκεκριμένων κοινωνικών κατευθύνσεων και όχι κόμματα προσώπων²⁶.

Λόγω του πλήθους των πολιτών, η δημοκρατία είναι σχεδόν αδύνατον να είναι άμεση και γι' αυτό η πλειοψηφία κυβερνάται μέσω αντιπροσώπων και είναι αναγκαίος ο συνεχής έλεγχός των καθώς και η εξάρτηση τους από τη λαϊκή θέληση. Κάτι τέτοιο καθίσταται δυνατό όχι μόνο με την αλλαγή σε τακτά διαστήματα των κυβερνήσεων, αλλά και με τη συμμετοχή του λαού στην έγκριση βασικών νόμων, όπως υποστήριζε ο Ρουσσώ, μέσω δημοψηφισμάτων.

Σε μια Δημοκρατία το Σύνταγμα είναι ο ιεραρχικά ανώτατος Νόμος του Κράτους. Ορίζει και ρυθμίζει τα θεμελιώδη δικαιώματα του πολίτη ενώ θέτει τις βασικές αρχές προσδιορισμού και λειτουργίας του πολιτεύματος καθώς και τις λειτουργίες και τα όργανα εκείνου του ανθρώπινου μηχανισμού που δίνει υλική υπόσταση στην πολιτεία.

Με τον όρο Σύνταγμα νοείται το σύνολο των κανόνων που εγκαθιδρύουν τη θεμελιώδη νομική τάξη της πολιτείας, επιτελώντας ένα ρόλο συμβολικό και οργανωτικό, ο οποίος εγγυάται τη σταθερότητα της έννομης τάξης. Οι κανόνες αυτοί αφορούν την οργάνωση της παραγωγής και διαμόρφωσης συγκεκριμένης πολιτειακής βούλησης, τη διασφάλιση ατομικών, πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων, τις σχέσεις της εθνικής έννομης τάξης με υπερεθνικούς ή διεθνείς νομικούς σχηματισμούς στους οποίους μετέχει το Κράτος. Το Σύνταγμα διακρίνεται στο γραπτό και άγραφο, στο αυστηρό και ήπιο και στο ουσιαστικό και τυπικό²⁷.

Τα Συντάγματα μιας δημοκρατίας εσωκλείουν τις διατάξεις περί του εκλογικού σώματος καθώς και τις διατάξεις περί εκτελεστικής, δικαστικής και νομοθετικής εξουσίας. Αποτελούν

²⁵ Θουκυδίδης, Β', 37 μτφρ. Α Γεωργόπαπαδάκος, εκδ. Μαλλιάρης Παιδεία, Θεσσαλονίκη 1985.

²⁶ Γκίκας Σωκράτης, *Κοινωνιολογικά Προβλήματα*, εκδ. Σαββάλας, Αθήνα 1994, σ.145.

²⁷ Κ. Μαυριά: *Συνταγματικό δίκαιο*, 4η εκδ. Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2007.

προστατευτική ασπίδα, καθώς και το πρώτο νομοθετικό πλαίσιο κάθε νομοθετήματος. Τα Συντάγματα, εν ολίγοις, αποτελούν την κατοχύρωση, τις εγγυήσεις του δικαστικού λειτουργήματος καθώς και τα θεμελιώδη δικαιώματα ενώ εξασφαλίζουν ταυτόχρονα την ανεξάρτητη δικαιοδοτική λειτουργία²⁸.

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΣΕ ΜΙΑ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Οι υπηρεσίες πληροφοριών είναι κυβερνητικοί οργανισμοί των οποίων βασικός σκοπός είναι η συλλογή και ανάλυση πληροφοριών που έχουν σχέση με την εθνική ασφάλεια και η μεταφορά αυτών των πληροφοριών στους κυβερνώντες²⁹. Εκείνες τις περισσότερες φορές αποτελούν «πληροφορίες σχετικές με την κυβέρνηση» και χρησιμοποιούνται για την προάσπιση της εθνικής ασφάλειας³⁰. Θεωρητικά απειλές της εθνικής ασφάλειας όπως η τρομοκρατία, τα όπλα μαζικής καταστροφής και η κατασκοπεία κακόβουλων κρατών. Στις περισσότερες δημοκρατικές χώρες, αυτός ο σκοπός επιτυγχάνεται μέσω ειδικευμένων υπηρεσιών πληροφοριών. Παρόλα αυτά, σε μερικές χώρες τέτοιες δραστηριότητες εκτελούνται από κάποιον κλάδο της αστυνομίας. Ωστόσο, ορισμένες φορές τα κράτη αναθέτουν στις υπηρεσίες πληροφοριών τους να εργάζονται αποκλειστικά για τα ζητήματα εντός επικρατείας ή αποκλειστικά για τα εκτός επικρατείας. Εν αντιστοιχία, μπορούν να διατηρούν διαφορετικές υπηρεσίες πληροφοριών εγχώρια ή στο εξωτερικό. Άλλα, πάλι, κράτη αναθέτουν σε μια υπηρεσία πληροφοριών να ασχοληθεί τόσο με το εσωτερικό όσο και με το εξωτερικό³¹.

Μιλώντας για υπηρεσίες πληροφοριών σε δημοκρατικά κράτη, θα πρέπει να έχουμε πάντοτε στο νου μας και τον ρόλο αυτών των υπηρεσιών σε μια δημοκρατική κοινωνία. Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, βασικός σκοπός των υπηρεσιών πληροφοριών είναι η συλλογή και ανάλυση πληροφοριών που σχετίζονται με εθνικές απειλές³². Τις πληροφορίες αυτές τις παρέχουν στην κυβέρνηση και η κυβέρνηση με γνώμονα αυτές δημιουργεί την πολιτική

²⁸ Μαυριάς, Κώστας. *Συνταγματικό Δίκαιο*, 2002, σ. 673.

²⁹ Wills Aidan, *Intelligence Oversight*, εκδ. DCAF, 2010, σ. 10.

³⁰ Born, Hans., Caparini, Marina, *Democratic Control of Intelligence Services*, Ashgate, 2007 σ. 4-7.

³¹ Rodney Carlisle, *Encyclopedia of Intelligence and Counterintelligence*, εκδ. Routledge 2005, σ.151-152.

³² Παράλληλα με αυτόν τους τον βασικό σκοπό, οι μυστικές υπηρεσίες είναι υπεύθυνες να ασκούν δραστηριότητες αντικατασκοπίας καθώς και να διασφαλίζουν τις πληροφορίες και τα συστήματα πληροφοριών των κρατών για τα οποία εργάζονται.

ασφαλείας, το τι όμως αποτελεί εθνική απειλή είναι κάτι που το ορίζει η κοινωνία και όχι οι μυστικές υπηρεσίες³³.

Ο ρόλος τους, όπως είναι προφανές, είναι ζωτικής σημασίας για ένα κράτος και κυρίως για τον πληθυσμό που διαβιώνει μέσα σε αυτό. Η νομοθεσία, παράλληλα, στα δημοκρατικά κράτη προβλέπει για τις υπηρεσίες πληροφοριών, το ρόλο, τις υποχρεώσεις τους και τις δραστηριότητες που τους ανατίθεται να εκτελέσουν. Με αυτόν τον τρόπο αποθαρρύνει τις υπηρεσίες πληροφοριών να εργαστούν μεροληπτικά για μια συγκεκριμένη πληθυσμιακή μερίδα. Η πρωτογενής, συνταγματική, νομοθεσία περιλαμβάνει νόμους που αφορούν την προστασία προσωπικών δεδομένων, την ασφάλεια των πληροφοριών καθώς και την πρόσβαση σε αυτές. Με κορυφαία τα εκτελεστικά διατάγματα και τις οδηγίες καθώς και άλλους συμπληρωματικούς νομοθετικούς κανονισμούς οι οποίοι υπόκεινται στην αρχική νομοθεσία, το κράτος θέτει σε συμμόρφωση τις υπηρεσίες πληροφοριών του.

Γίνεται εύκολα κατανοητό πως μια νομική βάση γύρω από τις υπηρεσίες πληροφοριών καταδεικνύει και την διαφάνεια των κυβερνητικών οργανισμών³⁴. Οι νόμοι ενημερώνουν την κοινωνία τόσο για τη λειτουργία όσο και για τις εξουσίες της κυβέρνησης, κάτι που νομιμοποιεί και τη λειτουργία των υπηρεσιών πληροφοριών- ως χέρι της κυβέρνησης- στα μάτια της κοινής γνώμης. Η πράξη αυτή εντείνει και υποστηρίζει τον δημοκρατικό έλεγχο, διότι αφού οι πολίτες γνωρίζουν τα όρια των αρμοδιοτήτων των υπηρεσιών αυτών, τότε μπορούν να προσφύγουν στη δικαιοσύνη αν αντιληφθούν πως οι εκάστοτε υπηρεσίες πληροφοριών κάνουν κατάχρηση των εξουσιών που το ίδιο το κράτος, ήτοι οι πολίτες, τους έδωσαν.

³³ Wills Aidan, *Intelligence Oversight*, σελ.11.

³⁴ *Parliamentary Oversight of Security and Intelligence Agencies in the European Union*, Policy Department C: Citizen's rights and Constitutional Affairs, 2011, σ. 67.

ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΒΛΕΨΗ ΣΤΙΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΤΩΝ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σε μελέτη του το 2011 ορίζει την επίβλεψη ως «τη διερεύνηση των δραστηριοτήτων ενός οργανισμού ή ατόμου εκ μέρους ενός δρώντα με στόχο την εκτίμηση της συμμόρφωσης του πρώτου με συγκεκριμένα κριτήρια και σε αυτή τη βάση την έκδοση συστάσεων ή εντολών στον ενδιαφερόμενο οργανισμό»³⁵.

Σύμφωνα με τον Leigh, σαν ορόσημο ύπαρξης κοινοβουλευτικής εποπτείας, θα μπορούσαμε να θέσουμε το 1975. Ασφαλώς και υπήρχαν νομοθεσίες και νωρίτερα απ' αυτήν τη χρονολογία³⁶, ωστόσο τα μέσα της δεκαετίας του 70'σηματοδοτούν την αρχή στα δημοκρατικά φιλελεύθερα συστήματα λόγω της υπερβολικής έκθεσης και της κατάχρησης εξουσίας από τις υπηρεσίες πληροφοριών οι οποίες έπαιξαν καταλυτικό ρόλο για μεταρρυθμίσεις σε όλο τον κόσμο³⁷.

Μετά τις Ηνωμένες Πολιτείες, την Αυστραλία και τον Καναδά, παρατηρούμε τη δημιουργία ενός μεταρρυθμιστικού κύματος σε ολόκληρο τον Αγγλο-Σαξονικό κόσμο το οποίο εξαπλώθηκε και στην υπόλοιπη Ευρώπη. Το μεταρρυθμιστικό αυτό κύμα δεν είχε ως εναρκτήριο λάκτισμα του μόνο τα σκάνδαλα κατάχρησης εξουσίας μυστικών υπηρεσιών που καταγράφηκαν στις ΗΠΑ και τα οποία ενεργοποίησαν το ντόμινο επίβλεψης σε όλο τον κόσμο. Το ντόμινο αυτό προκλήθηκε από τρεις ακόμα αιτίες: τις συνταγματικές μεταρρυθμίσεις, το πέρασμα της εξουσίας από τον στρατό στον πολίτη καθώς και τις αλλαγές στις νομοθεσίες.

Το φαινόμενο της υπερτρομοκρατίας, δε, το οποίο προκλήθηκε από την ενδεκάτη Σεπτεμβρίου, σε συνδυασμό με τη βομβιστική επίθεση στη Μαδρίτη το 2004, έγινε η αιτία για τη δημιουργία αντιτρομοκρατικών υπηρεσιών και επίβλεψης στις υπηρεσίες πληροφοριών σε όλο τον κόσμο.

Ο συνδυασμός άμυνας έναντι πιθανού πολέμου και οργανωτικών μεταρρυθμίσεων είναι δυνητικά επικίνδυνος δεδομένου ότι υπονομεύει τα θεσμικά όρια τα οποία έχουν τοποθετηθεί ήδη από τρεις δεκαετίες πριν σε πολλές χώρες για προστασία κατά της κατάχρησης εξουσίας των δυνάμεων ασφαλείας. Είναι ζωτικής σημασίας ότι οι απαντήσεις στα ζητήματα της υπερτρομοκρατίας συχνά συνοδεύονται από μεταρρυθμίσεις στο καθεστώς

³⁵ *Parliamentary Oversight of Security and Intelligence Agencies in the European Union*, 2011:41.

³⁶ Όπως η Κοινοβουλευτική Επιτροπή της Ολλανδίας η οποία υπήρχε ήδη από το 1952.

³⁷ Born H. & Leigh I., «*Democratic Accountability of Intelligence Services*» εκδ. *SIPRI Yearbook 2006, Security and Conflicts*.

εποπτείας για την πρόληψη «μαύρων τρυπών» που δεν σχετίζονται, όμως, με τους δημοκρατικούς νόμους³⁸.

Η κοινοβουλευτική επίβλεψη, δηλαδή ο έλεγχος επί των υπηρεσιών στηρίζεται σε δύο βασικούς πυλώνες. Ο ένας είναι η παροχή πληροφοριών από τις υπηρεσίες στους κυβερνώντες σχετικά με τις δραστηριότητες, τις πράξεις και τις αποφάσεις που λαμβάνονται και η στήριξη αυτών των δεδομένων με βάση τη νομοθεσία. Ο δεύτερος πυλώνας αφορά στην επιβολή, όπου με βάση εκείνη τα αρμόδια εποπτικά όργανα μπορούν να παρακολουθούν την ορθή λειτουργία των υπηρεσιών και να επιβάλλουν τιμωρίες σε περίπτωση που παρατηρηθεί παραβίαση³⁹.

Κάθε μελέτη σχετικά με την κοινοβουλευτική επίβλεψη των υπηρεσιών πληροφοριών επιβάλλεται να αναφέρει τα κίνητρα και αντικίνητρα που ενθαρρύνουν αυτή τη δραστηριότητα. Όσον αφορά στα κίνητρα, αυτά είναι:

- α) η πολιτική θέληση να εκδημοκρατισθούν οι υπηρεσίες πληροφοριών και να υπαχθούν στην επίβλεψη του κοινοβουλίου,
- β) η πίεση μίας ενεργούς κοινωνίας των πολιτών και των μέσων μαζικής ενημέρωσης,
- γ) η υποστήριξη της προσπάθειας αυτής από το εξωτερικό, τόσο από συμμαχικές χώρες, όσο και από διακρατικούς οργανισμούς (NATO, E.E.)
- δ) η απειλή που αισθάνονται οι διαμορφωτές των αποφάσεων από παλαιές και νέες (τρομοκρατία, οργανωμένο έγκλημα) προκλήσεις/απειλές⁴⁰.

Από την άλλη πλευρά, τα αντικίνητρα, που δυσκολεύουν την κοινοβουλευτική επίβλεψη, περιλαμβάνουν:

- α) την ύπαρξη της «έλλογης άρνησης» που δύνανται να επικαλεσθούν οι πολιτικοί διαμορφωτές των αποφάσεων, σύμφωνα με την οποία δε γνωρίζουν για τη διεξαγωγή κάποιων επιχειρήσεων των υπηρεσιών πληροφοριών,
- β) την πιθανότητα καθυστέρησης της λήψης αποφάσεων σε περίπτωση κρίσης ή πολέμου, όπου καθίσταται άμεση η ανάγκη ανάληψης δράσης,
- γ) τον κίνδυνο χειραγώγησης της διαδικασίας κοινοβουλευτικής επίβλεψης εκ μέρους των πολιτικών προκειμένου να αποκομίσουν πολιτικά πλεονεκτήματα στην εσωτερική πολιτική σκηνή.

³⁸ Born H. & Johnson L.K. & Leigh I, *Who's Watching the Spies: Establishing Intelligence Service Accountability*, Potomac Books, Washington D.C 2005, σελ:4-7

³⁹ Born, Hans., Caparini, Marina, *Democratic Control of Intelligence Services*, Ashgate, 2007 σ. 9.

⁴⁰ Κωνσταντόπουλος, Ιωάννης, *Κοινοβουλευτική Επίβλεψη Υπηρεσιών Πληροφοριών στις Σύγχρονες Δημοκρατίες και η Ευρωπαϊκή Εμπειρία*, ΙΔΙΣ, Αθήνα 2015, σ. 28

δ) την προτεραιότητα μεταρρυθμίσεων σε άλλους τομείς, όπως είναι οικονομία, η υγεία, η παιδεία.

ε) την αναγκαιότητα προστασίας της εθνικής ασφάλειας,

στ) την αναγκαιότητα προστασίας της μυστικότητας, βασικής αρχής δράσης των υπηρεσιών πληροφοριών

ζ) την αντίδραση των ίδιων των ανώτατων αξιωματούχων των υπηρεσιών πληροφοριών, προβάλλοντας Στην περίπτωση αυτή μπορεί να υπάρχουν συνταγματικοί όροι που να αμβλύνουν ή να καθιστούν πιο σύντομο το ρόλο των κοινοβουλίων στην επίβλεψη των υπηρεσιών πληροφοριών, ιδεολογικούς, πολιτικούς, επιχειρησιακούς και γραφειοκρατικούς λόγους (ιδιαίτερα του κινδύνου της πολιτικοποίησης των πληροφοριών) και αμφισβητώντας τη γνώση των πολιτικών.

η) την έλλειψη θεσμών και πόρων,

θ) την έλλειψη υποστήριξης από την κοινωνία και την

έλλειψη μίας κουλτούρας πληροφόρησης που θα σέβεται τις αρχές της δημοκρατίας.

ι) την αύξηση της διαφθοράς και του οργανωμένου εγκλήματος, η οποία αγγίζει και τις υπηρεσίες πληροφοριών και δημιουργεί σοβαρά εμπόδια στην επίβλεψή τους εκ μέρους του κοινοβουλίου⁴¹.

Σύμφωνα με την DCAF, το μέγεθος των μεταρρυθμίσεων στον τομέα της ασφάλειας δείχνει τις δυνατότητες της κυβέρνησης. Με αυτόν τον τρόπο, σε μια καλή κυβέρνηση ο τομέας της ασφάλειας λογοδοτεί στους δημοκρατικώς εκλεγμένους κυβερνώντες, ενώ οι εργαζόμενοι στον τομέα της ασφάλειας διακατέχονται από πνεύμα επαγγελματισμού, συμφωνώντας με το νέο περιβάλλον ασφαλείας και δρώντας με προβλεπόμενο τρόπο. Στις δε σχέσεις του τομέα της ασφάλειας με την κυβέρνηση επικρατεί διαφάνεια και αφοσίωση. Αντιθέτως, σε ένα κράτος του οποίου η κυβέρνηση δεν είναι τόσο καλή και ο τομέας της ασφάλειας δεν έχει επιδεχθεί μεταρρυθμίσεις, ο τομέας της ασφάλειας δρα αυθαίρετα και χωρίς να λογοδοτεί πουθενά, ενώ αυθαίρετος είναι και ο τρόπος που παράγεται η πολιτική ασφαλείας εφόσον απουσιάζει διαφάνεια και επικρατεί η κακή χρήση της πολιτικής. Ο ερασιτεχνισμός και η έλλειψη επαγγελματικότητας οδηγεί αυτόματα σε αφερεγγυότητα, αφού οι κυβερνώντες αμφιβάλλουν για την αφοσιωμένη εκτέλεση των εντολών που δίνουν στα σώματα ασφαλείας. Ασφαλώς σε μια τέτοια συνύπαρξη τα κρούσματα διαφθοράς δεν δύνανται να εκλείψουν.

⁴¹ Κωνσταντόπουλος, Ιωάννης, *Κοινοβουλευτική Επίβλεψη Υπηρεσιών Πληροφοριών στις Σύγχρονες Δημοκρατίες και η Ευρωπαϊκή Εμπειρία*, ΙΔΙΣ, Αθήνα 2015, σ. 29.

Παράλληλα, ένας τομέας ασφάλειας που δεν έχει δεχθεί μεταρρυθμίσεις, ορισμένες φορές αδυνατεί να φέρει σε πέρας την αποστολή που του έχει ανατεθεί, δηλαδή την πρόληψη βίας. Το κενό αυτό που παρουσιάζει η ασφάλεια του κράτους, μπορεί να οδηγήσει τη χώρα σε έκθεση από εξωτερικές απειλές καθώς και σε οικονομική κρίση.

Τα εργαλεία που μπορεί να χρησιμοποιήσει η κυβέρνηση ώστε να επιτύχει έναν δημοκρατικό έλεγχο επί του τομέα της ασφάλειας είναι τα εξής:

α) Νομικούς και συνταγματικούς μηχανισμούς που ξεκαθαρίζουν τις σχέσεις μεταξύ κυβέρνησης, κυβερνήτη, κοινοβουλίου και ενόπλων δυνάμεων με βάση την κατανομή της εξουσίας και την ιεραρχία τόσο σε περίοδο ειρήνης, όσο και σε περίοδο πολέμου. Παράλληλα θα πρέπει να καθορίζονται οι ρόλοι των αρμόδιων ιδρυμάτων καθώς και τα δικαιώματα των ενόπλων δυνάμεων.

β) Το σωστό μείγμα στρατιωτικού-πολιτικού προσωπικού για να επιβεβαιώνεται πως η δράση των στρατιωτικών γίνεται εντός των προβλεπόμενων πολιτικών και οικονομικών πλαισίων.

γ) Ενεργή και δραστική κοινοβουλευτική επίβλεψη που να επιβεβαιώνει τη δημοκρατική νομιμότητα και την υποστήριξη των πολιτών.

δ) Ανεξάρτητα δικαστήρια.

ε) Μέγιστη διαφάνεια, μαζί με ιδρύματα ανεξάρτητων ερευνών και ενεργής έρευνας από τα Μ.Μ.Ε.

στ) Την χαλάρωση του ρόλου των ενόπλων δυνάμεων μέσα στην κοινωνία⁴².

Οι πολίτες σε ένα δημοκρατικό κράτος αναμένουν αποτελεσματικότητα από τις υπηρεσίες και μέσα σε αυτές και από τις υπηρεσίες του τομέα της ασφάλειας. Το θέμα της αποτελεσματικότητας είναι κρίσιμο, αφού είναι το συμπέρασμα του αν τα χρήματα που διατίθενται στην κάθε υπηρεσία, χρησιμοποιούνται με βάση τους στόχους που εκείνη έχει θέσει και αν τελικά εκτελεί όσα υπόσχεται και κυρίως όσα τις έχουν ανατεθεί από την κυβέρνηση.

Εξίσου σημαντική είναι και η κατεύθυνση των υπηρεσιών πληροφοριών ως προς το θέμα της ουδετερότητας της έναντι της πολιτικής. Η διαφωνία που επικρατεί ανάμεσα στους ασκούντες αυτό το επάγγελμα και στους επιστήμονες που αναλύουν το ζήτημα, βασίζεται στην εγγύτητα ανάμεσα στην πολιτική και στις υπηρεσίες πληροφοριών. Ορισμένοι ειδικοί

⁴² Hans Born, Philipp Fluri, and Simon Lunn, eds., *Oversight and Guidance: The Relevance of Parliamentary Oversight for the Security Sector*, Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, Geneva 2010, σ. 2-4.

πιστεύουν πως οι υπηρεσίες πληροφοριών πρέπει να δρουν και να συλλέγουν πληροφορίες με βάση μόνο τα θέματα που αφορούν εκείνους που δημιουργούν πολιτική. Επιπλέον μέσα από αυτήν τη συλλογή θα πρέπει να επιλέγονται και οι πληροφορίες στα ζητήματα προτεραιότητας τα οποία έχει θέσει η κυβέρνηση⁴³.

Όπως γίνεται αντιληπτό, εκείνος που καθορίζει τόσο την ακεραιότητα των υπηρεσιών, την εύρυθμη λειτουργία τους, την επιβολή πάνω τους καθώς και τα νομικά πλαίσια μέσα στα οποία βαδίζει⁴⁴, είναι η εκάστοτε κυβέρνηση, η καλή ή κακή λειτουργία της δημοκρατίας που εξαρτάται από τους εκάστοτε κυβερνώντες. Από αυτούς τους παράγοντες εξαρτάται η ορθή λειτουργία και γενικότερα η ύπαρξη κοινοβουλευτικής και δημοκρατικής επίβλεψης.

Η ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Το 1922 ο εκτοπισμός του Σουλτάνου Μεχμέτ Στ' Βαχτετίν και η ανάληψη της εξουσίας από την Τουρκική Εθνοσυνέλευση, δημιούργησε τη Δημοκρατία της Τουρκίας⁴⁵. Η Δημοκρατία της Τουρκίας ανακηρύχθηκε επίσημα στις 29 Οκτωβρίου στην Άγκυρα η οποία έγινε τη νέα πρωτεύουσα της χώρας ενώ ο Μουσταφά Κεμάλ αποτέλεσε τον πρώτο Πρόεδρο της Δημοκρατίας όπου εισήγαγε ριζικές μεταρρυθμίσεις αποσκοπώντας στην αλλαγή από το παλιό Οθωμανικό κράτος σε μια νέα κοσμική δημοκρατία. Τη διεθνή αναγνώριση της κυριαρχίας της νεοσυσταθείσας Τουρκικής Δημοκρατίας έλαβε από τη Συνθήκη της Λωζάννης στις 24 Ιουλίου του 1923⁴⁶.

Η Τουρκική Δημοκρατία μπορεί να χωριστεί σε δύο περιόδους. Η πρώτη περίοδος όπου ξεκινά από το 1923 και καταλήγει στο 1946 ονομάζεται «περίοδος του μονοκομματισμού» και όπως είναι φυσικό χαρακτηρίζεται από ένα κομματικό μονοπώλιο. Στην πρώτη αυτή φάση, έλαβαν χώρα σπουδαία γεγονότα και μεταρρυθμίσεις. Κυριότερα γεγονότα ήταν η δημιουργία του πρώτου Συντάγματος της Τουρκικής Δημοκρατίας το 1924, η κατάργηση των

⁴³ Born, Hans., Caparini, Marina, *Democratic Control of Intelligence Services*, Ashgate, 2007 σ. 7.

⁴⁴ Επειδή εκείνα ανά καιρούς μεταβάλλονται ανάλογα με τις συνθήκες και τις ανάγκες του κράτους και της πολιτικής.

⁴⁵ Η Τουρκική Εθνοσυνέλευση υπήρχε ήδη από τις 23 Απριλίου του 1920.

⁴⁶ Shaw, Stanford, Shaw Ezel Kural, *History of the Ottoman Empire and Modern Turkey: Volume 2: Reform, Revolution and Republic. The rise of Modern Turkey 1908-1975*, εκδ. Cambridge University Press, 1997. σ. 391.

Ισλαμικών Δικαστηρίων, η αντικατάσταση του Ισλαμικού Νόμου από έναν- Ελβετικού μοντέλου- κοσμικό κώδικα καθώς και το δικαίωμα ψήφου στις γυναίκες και το νέο αλφάβητο.

Η δεύτερη περίοδος της Τουρκικής Δημοκρατίας, η επονομαζόμενη ως «Περίοδος του πολυκομματισμού» ξεκινά από το 1946 με τη δημιουργία και την παρουσία του Δημοκρατικού Κόμματος στο τουρκικό Κοινοβούλιο και συνεχίζεται ως τις μέρες μας. Μέσα σ' αυτές τις δεκαετίες, η Δημοκρατία της Τουρκίας έχει καταλυθεί από τέσσερα πραξικοπήματα, το 1965, 1971, το 1982 και το 1997 και το Σύνταγμα έχει αναθεωρηθεί επίσης φορές⁴⁷.

ΤΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1924⁴⁸

Η Οθωμανική Αυτοκρατορία διέθετε Σύνταγμα ήδη από το 1876, κατά την περίοδο του Τανζιμάτ⁴⁹, ενώ εκείνο είχε κάνει ελάχιστες τροποποιήσεις μέχρι το 1921 όπου έχουμε το τελευταίο Σύνταγμα πριν την αλλαγή στο καθεστώς της χώρας. Η ανάληψη της εξουσίας από τον Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ και το κίνημα των Νεότουρκων φέρνει τη χώρα σε μια ευρεία τάση αλλαγής η οποία δεν θα μπορούσε να μην επηρεάσει και το Σύνταγμα της. Το νέο, βελτιωμένο και, αντίθετα με τα προηγούμενα, σύγχρονο Σύνταγμα είναι το πρώτο που αναφέρει την Τουρκία ως «Δημοκρατία».

Η Συνθήκη της Λοζάννης του Ιουλίου 1923, υποχρέωνε την Τουρκία να ορίσει νομικά την ταυτότητα των πολιτών της ενώ ταυτόχρονα να μην υπάρχουν θρησκευτικοί, φυλετικοί, γλωσσικοί ή άλλοι διαχωρισμοί⁵⁰. Τα προηγούμενα Συντάγματα στερούνταν αυτού του προσδιορισμού, πράγμα που ήρθε να διορθώσει το Σύνταγμα του 1924 στο πρώτο του άρθρο.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει ο τομέας του Συντάγματος που έχει να κάνει με τις εξουσίες και τα προνόμια του Προέδρου της Δημοκρατίας. Εννοείται πως εκφράστηκε ο φόβος μήπως το μεγάλο πολιτικό πρεστίτζ του Μουσταφά Κεμάλ σε συνδυασμό με την ηγετική του θέση στο

⁴⁷ Zürcher, Erik Jan: *Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας*, εκδ. «Αλεξάνδρεια», Αθήνα 2004.

⁴⁸ Edward Mead Earle, *The New Constitution of Turkey*, Political Science Quarterly, Vol. 40, No. 1, 1925: http://www.jstor.org/stable/2142408?seq=1#page_scan_tab_contents

⁴⁹ Σειρά διοικητικών και οικονομικών μεταρρυθμίσεων στα έτη 1839-1876 με σκοπό την αναδιοργάνωση της Οθωμανικής αυτοκρατορίας για την προσέγγιση της κυβέρνησης με τους υπηκόους.

⁵⁰ Συνθήκη της Λοζάννης 24/07/1923, άρθρο 32, 38.

Ρεμπουπλικανικό Λαϊκό Κόμμα και τα προνόμια που είχε αποκτήσει μέσω του Συντάγματος, οδηγούσαν τη δημοκρατία σε μια τυπικά στρατιωτική δικτατορία⁵¹. Εννοείται πως οι φόβοι αυτοί δεν επιβεβαιώθηκαν ενώ συνέβη το ακριβώς αντίθετο. Παράλληλα η νομοθετική διάταξη περί απομάκρυνσης των στρατιωτικών για να μην επηρεάζει τη λειτουργία της κυβέρνησης, είχε οδηγήσει σε παραίτηση μεγάλο αριθμό αξιωματικών του στρατού από τις θέσεις τους προκειμένου να μπορέσουν οι ίδιοι να συγκρατήσουν τη θέση τους στη Βουλή των Αντιπροσώπων⁵².

Κατά το Σύνταγμα του 1924, η Εθνοσυνέλευση (Türkiye Büyük Millet Meclisi, TBMM) κατέχει τη νομοθετική και την εκτελεστική εξουσία⁵³ και ασκεί την εκτελεστική εξουσία μέσω του προέδρου της Δημοκρατίας, ενώ παράλληλα ελέγχει τις δράσεις της κυβέρνησης και ανά πάσα στιγμή μπορεί να άρει εξουσίες της⁵⁴. Η τουρκική Βουλή εκτελεί τον «ιερό»-όπως τον ονομάζει- νόμο, καθώς να τον παράγει, να τον τροποποιεί, να τον ερμηνεύει και να τον ακυρώνει⁵⁵. Στα συνταγματικώς κατοχυρωμένα δικαιώματα της Βουλής, συμπεριλαμβάνεται και η υπεροχή της έναντι του στρατού υποδεικνύοντας εκείνη ως εντολοδόχο του⁵⁶.

Μια από τις καινοτομίες που έφερε το Σύνταγμα του 1924, ήταν και η προάσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ένα θέμα για το οποίο τα προηγούμενα συντάγματα δεν μεριμνούσαν. Το 5^ο Παράρτημα του Συντάγματος, αφιερώνεται στον Δημόσιο νόμο των Τούρκων. Στο Άρθρο 68 θέτονται οι βάσεις για τις ελευθερίες των Τούρκων πολιτών καθώς αναφέρεται και το ζήτημα της ισότητας όλων των πολιτών της χώρας τόσο μεταξύ τους όσο και έναντι του Νόμου⁵⁷. Ταυτόχρονα, στο ίδιο Παράρτημα, το Σύνταγμα αναφέρεται σε ό, τι έχει να κάνει με ατομικές ελευθερίες⁵⁸. Στο δε άρθρο 76 αναφέρεται πως μόνο σε συγκεκριμένες περιπτώσεις και κατά το πρόσταγμα του Νόμου θα μπορεί να τελείται έρευνα σε πολίτες και σε περιουσίες πολιτών ενώ το άρθρο 81 αναφέρει ξεκάθαρα την ιδιωτικότητα κάθε μορφής επικοινωνίας καθώς και το απόρρητο και απαραβίαστο των τηλεφωνημάτων και των τηλεγραφικών επικοινωνιών. Στο άρθρο 82 βλέπουμε μια μορφή δημοκρατικού ελέγχου

⁵¹ Τουρκικό Σύνταγμα 1924.

⁵² Edward Mead Earle, *The New Constitution of Turkey*, Political Science Quarterly, Vol. 40, No. 1, 1925. σ. 87.

⁵³ Παράρτημα 1^ο, άρθρο 5^ο.

⁵⁴ Παράρτημα 1, άρθρο 7^ο.

⁵⁵ Παράρτημα 2^ο, άρθρο 26^ο.

⁵⁶ Παράρτημα 3^ο, άρθρο 40^ο.

⁵⁷ Άρθρο 69^ο.

⁵⁸ Άρθρα 70-71-72.

εφόσον το Σύνταγμα δίνει το δικαίωμα στον πολίτη ή σε ομάδες πολιτών να αναφέρουν γραπτώς στη Βουλή τη δυσαρέσκεια τους σε θέματα που αφορούν την κυβέρνηση.

ΤΟΥΡΚΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1961⁵⁹

Η διαφθορά και ο αυταρχισμός της κυβέρνησης Μεντερές, οδήγησαν την Τουρκία σε μια άκρως τεταμένη κατάσταση η οποία κορυφώθηκε με τα επεισόδια του Απριλίου και του Μαΐου του 1960 σε Άγκυρα και Κωνσταντινούπολη. Τη λύση σε όλη αυτήν την αναταραχή, θέλησε να δώσει μια 37μελής ομάδα στρατιωτικών οι οποίοι ανέλαβαν την εξουσία και συνέλαβαν τον Μεντερές. Μέρος των 37 ατόμων που αποτέλεσαν την ομάδα των πραξικοπηματιών στρατιωτικών, συγκρότησαν αμέσως μια επιτροπή κατάρτισης νέου Συντάγματος. Ένα χρόνο μετά από αυτήν την ενέργεια η Τουρκία αποκτά νέο Σύνταγμα το οποίο ως σκοπό του είχε φέρει καινοτομίες και περισσότερες ελευθερίες στους πολίτες της χώρας με το σκεπτικό να είναι ένα Σύνταγμα αντάξιο των Ευρωπαϊκών. Η νέα, στρατιωτική, κυβέρνηση του κράτους, είχε ως Πρόεδρο της Δημοκρατίας, Υπουργό Αμύνης και Αρχηγό των Ενόπλων Δυνάμεων τον στρατηγό Γκιουρσέλ ενώ αποτέλεσε καθοριστικό ρόλο στον εκδημοκρατισμό της χώρας ειδικότερα με τη θεσμοθέτηση της άμεσης ηγεσίας του στρατεύματος με την πολιτική μέσω της δημιουργίας του Συμβουλίου Εθνικής Ασφαλείας. Το Σύνταγμα του 1961 είχε ως σκοπό του να αποκλείσει τις απολυταρχικές τάσεις στις επόμενες κυβερνήσεις της χώρας⁶⁰.

Από το πρώτο κιάλας μέρος του Συντάγματος παρατηρούμε την ανάγκη της Τουρκίας και εκσυγχρονισμό και εκδημοκρατισμό. Στο δεύτερο άρθρο του πρώτου μέρους όπου περιγράφονται τα χαρακτηριστικά της Δημοκρατίας, η Τουρκία αναφέρεται ως μια «εθνικιστική, κοσμική, κρατική κοινωνία που κυβερνάται από τον Νόμο και όπου βασίζεται στα ανθρώπινα δικαιώματα». Τη νομοθετική εξουσία, την κατέχει η τουρκική Βουλή⁶¹, ενώ την εκτελεστική ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας μαζί με το Υπουργικό Συμβούλιο⁶².

⁵⁹ *Constitution of the Turkish Republic* (Translated for the Committee of National Unity by Sadık Balkan, Ahmet E. Uysal and Kemal H. Karpat), Ankara, 1961, 48 pages.

⁶⁰ Kabasakal, Zehra, *Human Rights in Turkey*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 2007, σ.220.

⁶¹ Παράρτημα 5^ο, άρθρο 5^ο.

⁶² Παράρτημα 5^ο, άρθρο 6^ο.

Στο δεύτερο μέρος γίνεται αναφορά σχετικά με την ιδιωτικότητα, τόσο του προσωπικού χώρου⁶³, όσο και των επικοινωνιών⁶⁴. Ενώ παράλληλα, στο ίδιο μέρος τα άρθρα 19-26 είναι αφιερωμένα στην ελεύθερη έκφραση καθώς και στην ελευθερία του Τύπου.

Το τρίτο μέρος του Συντάγματος αναλύεται η βασική οργάνωση της Δημοκρατίας. Σύμφωνα με το 63^ο άρθρο βλέπουμε το Κοινοβούλιο της Τουρκίας να αποτελείται από τη Βουλή και τη Γερουσία, ενώ στα παρακάτω άρθρα αναφέρεται η εξουσία της Βουλής και η ανώτερη θέση της τόσο σε ό, τι αφορά τα πολιτικά, όσο και τα στρατιωτικά θέματα⁶⁵.

Η δημιουργία του Εθνικού Συμβουλίου Ασφαλείας, στο άρθρο 111, ήταν ίσως το μεγαλύτερο βήμα προς τον εκδημοκρατισμό της χώρας. Συγκεκριμένα, το άρθρο αυτό έρχεται να συσχετίσει την πολιτική με την στρατιωτική ζωή της χώρας αναφέροντας ότι *«Το Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας πρέπει να αποτελείται από τους αρμόδιους Υπουργούς, σύμφωνα με το νόμο, τον Αρχηγό των Ενόπλων Δυνάμεων και εκπροσώπους των Ενόπλων Δυνάμεων. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι εκείνος που προεδρεύει στο Συμβούλιο Ασφαλείας, ενώ κατά την απουσία του, τα ανάλογα καθήκοντα αναλαμβάνει ο Πρωθυπουργός. Το δε Συμβούλιο Ασφαλείας, πρέπει να επικοινωνεί και να και να δίνει τις απαραίτητες προτάσεις στο Υπουργικό Συμβούλιο προκειμένου να λαμβάνονται οι αποφάσεις που σχετίζονται με το ζήτημα της εθνικής ασφάλειας»*.

ΤΟΥΡΚΙΚΟ ΣΥΝΤΑΓΜΑ ΤΟΥ 1982⁶⁶

Η πολιτική αστάθεια των συνεχόμενων κυβερνήσεων συνασπισμού από το 1974 έως το 1980 αυξάνει την πόλωση ανάμεσα στο κράτος και την εξωκοινοβουλευτική αριστερά ενώ εκείνη με τη σειρά της οδηγεί την Τουρκία σε ένα ντόμινο συνεπειών, κυρίως οικονομικών, αλλά και κοινωνικών.

Το πραξικόπημα της 12^{ης} Σεπτεμβρίου 1980 από τον στρατηγό Κενάν Εβρέν, ανατρέπει την κυβέρνηση Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ και βάζει για άλλη μια φορά την Τουρκία και τους

⁶³ άρθρα 11-12-13.

⁶⁴ Άρθρο 17.

⁶⁵ Παράρτημα 3^ο, άρθρο 66.

⁶⁶ *The Constitution of the Republic of Turkey [1982]* (Translated by Erhan Yasar) (Version including amendments of 1987, 1993 and 1995). <http://www.anayasa.gen.tr/1982Constitution-EYasar.htm>

πολίτες υπό στρατιωτική κυβέρνηση, ενώ για ακόμα μια φορά στην ιστορία της χώρας, παρατηρούμε τις Ένοπλες Δυνάμεις να δρουν ως «κηδεμόνας» και να επιβάλλουν την τάξη μετά από μια πολιτική αναταραχή. Στη συγκεκριμένη φάση της ιστορίας, η αφορμή για τη στρατιωτική επέμβαση ήταν η σύγκρουση του κράτους με την εξωκοινοβουλευτική αριστερά.

Δύο χρόνια μετά το πραξικόπημα του στρατηγού Εβρέν, η κυβέρνηση συντάσσει ένα νέο Σύνταγμα για τη χώρα. Ενώ το νέο Σύνταγμα θα έπρεπε να εξελίξει ή έστω να ακολουθεί την καλή δουλειά του προηγούμενου καθώς και να φροντίζει ώστε να εισάγει το κράτος σε μια Ευρωπαϊκή τροχιά από άποψη θεσμών, αντ' αυτού θεωρείται ως αυταρχικό και κηδεμονικό⁶⁷. Το Σύνταγμα της χούντας του Εβρέν λέγεται μάλιστα πως δεν δημιουργήθηκε για να προστατέψει τις προσωπικές ελευθερίες από το κράτος, αλλά για να προστατέψει το κράτος από τη δράση των πολιτών.

Όπως και στα προηγούμενα Συντάγματα, το πρώτο άρθρο αφιερώνεται στο να ορίσει το Τουρκικό κράτος. Σύμφωνα με το Σύνταγμα του 1982 «Το τουρκικό κράτος είναι Δημοκρατία». Στο 2^ο άρθρο γίνεται η περιγραφή της δημοκρατίας αυτής λέγοντας πως είναι «δημοκρατικό, κοσμικό και κοινωνικό που βασίζεται στο Κράτος Δικαίου, λαμβάνοντας υπόψη τις έννοιες της δημόσιας ειρήνης, της εθνικής αλληλεγγύης και της δικαιοσύνης». Τα άρθρα 7-8-9 αφιερώνονται στο να καθορίσουν τις τρεις εξουσίες. Η νομοθετική εξουσία ανήκει στο Κοινοβούλιο το οποίο εκπροσωπεί το τουρκικό έθνος, η εκτελεστική ανήκει στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και στο Υπουργικό Συμβούλιο σε συνδυασμό με τις επιταγές του Συντάγματος και του Δικαίου. Η δε δικαστική εξουσία εξασκείται από τα ανεξάρτητα δικαστήρια και εκπροσωπεί το τουρκικό έθνος.

Το δεύτερο μέρος το Συντάγματος αφιερώνεται στα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των πολιτών, καθώς και στους περιορισμούς των δικαιωμάτων αυτών⁶⁸. Στη συνέχεια του δεύτερου μέρους, στην παράγραφο 3, στο άρθρο 19, συναντούμε τις αναφορές του Συντάγματος στις προσωπικές ελευθερίες και πώς εκείνες μπορούν να περιοριστούν στο όνομα της ασφάλειας ενώ στην 4^η παράγραφο, με το άρθρο 20 και 21, θεσπίζεται νομικά η ιδιωτικότητα, τόσο η ατομική όσο και η οικιακή. Στο 22^ο άρθρο, γίνεται αναφορά σχετικά με την ελευθερία των επικοινωνιών η οποία να μεν είναι βασική, αλλά υπό ορισμένες συνθήκες μπορεί και να αναιρεθεί, ενώ λίγο παρακάτω βλέπουμε τις ελευθερίες και τους περιορισμούς του Τύπου, στο άρθρο 28.

⁶⁷ Bayir Derya, *Minorities and Nationalism in Turkish Law*, εκδ. Routledge, 2013.

⁶⁸ Άρθρα 12-13-14-15.

Στα άρθρα που αφορούν στην εκτελεστική εξουσία, παρατηρούμε τα θεσμοθετημένα δικαιώματα, τις εξουσίες και τις θεσμοθετημένες υποχρεώσεις του Προέδρου της Τουρκικής Δημοκρατίας. Σύμφωνα με το άρθρο 104, ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας έχει το δικαίωμα να αποφασίζει σχετικά με τις τουρκικές Ένοπλες Δυνάμεις, να διορίζει τον Αρχηγό των Ενόπλων Δυνάμεων, να συγκαλεί σε σύσκεψη το Εθνικό Συμβούλιο Ασφαλείας και να προεδρεύει σε αυτό. Επίσης ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας έχει το δικαίωμα να κηρύσσει στρατιωτικό νόμο ενώ μπορεί να διορίζει τα μέλη του Συνταγματικού Δικαστηρίου, το ένα τέταρτο των μελών του Συμβουλίου της Επικρατείας, τον Γενικό Εισαγγελέα, τον αναπληρωτή Γενικό Εισαγγελέα του Ανωτάτου Εφετείου, τα μέλη του Ανωτάτου Στρατιωτικού Εφετείου, τα μέλη του Ανωτάτου Στρατιωτικού Διοικητικού Δικαστηρίου και τα μέλη του Ανωτάτου Συμβουλίου Δικαστών και Εισαγγελέων.

Σύμφωνα με το άρθρο 108, έχουμε τη δημιουργία ενός Εποπτικού Συμβουλίου Επικρατείας το οποίο είναι άμεσα συνδεδεμένο με την Προεδρία της Δημοκρατίας. Αναφέρεται σε έρευνες που η Προεδρία της Δημοκρατίας επιθυμεί να διεξαχθούν σε όλους τους οργανισμούς, δημόσιους φορείς και επιχειρήσεις έχει ως σκοπό της την προώθηση, την αποτελεσματική λειτουργία και την τήρηση του Δικαίου. Αξίζει να αναφερθεί πως οι Ένοπλες Δυνάμεις και όλα τα δικαστικά όργανα εξαιρούνται από τη δικαιοδοσία του Εποπτικού Συμβουλίου της Επικρατείας. Τα μέλη του Συμβουλίου διορίζονται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

Πιο κάτω, στο άρθρο 118, βλέπουμε τις προβλέψεις του Συνταγματικού Δικαίου σχετικά με το Εθνικό Συμβούλιο Ασφαλείας. Το άρθρο αυτό πηγαίνει ένα βήμα μπροστά τον θεσμό όπως εκείνος είχε δημιουργηθεί με το άρθρο 111 του προηγούμενου Συντάγματος. Το ΕΣΑ συντίθεται από τον Πρωθυπουργό, τον Αρχηγό του Γενικού Επιτελείου Στρατού, τον Υπουργό Δικαιοσύνης, τον Υπουργό Εθνικής Αμύνης, τον Υπουργό Εσωτερικών και Εξωτερικών, τους Διοικητές των Ενόπλων Δυνάμεων και τον Διοικητή της Στρατοχωροφυλακής. Όλη αυτή η σύνθεση έχει ως πρόεδρο τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, ενώ δε ανάλογα με την ατζέντα, μπορούν να προσκληθούν ως ακροατές άλλοι υπουργοί ή άτομα. Την ατζέντα του Συμβουλίου την καθορίζει ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας έπειτα απ' τα θέματα τα οποία θα του προτείνουν ο Πρωθυπουργός και ο Αρχηγός του Γενικού Επιτελείου.

Οι πράξεις του ΠτΔ στα θέματα της δικής του αρμοδιότητας, καθώς και οι αποφάσεις του Ανώτατου Στρατιωτικού Συμβουλίου είναι εκτός του πεδίου εφαρμογής του δικαστικού ελέγχου⁶⁹.

⁶⁹ Άρθρο 125.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στο πρώτο κεφάλαιο αυτής της εργασίας, είδαμε το πολίτευμα της δημοκρατίας, πώς εκείνο ορίζεται και κυρίως ποια είναι τα κύρια χαρακτηριστικά του. Παρατηρώντας και επικεντρώνοντας στην άρχουσα θέση του πολίτη μέσα σε αυτόν τον τρόπο διακυβέρνησης έγινε πιο εύκολο το πέρασμα μας στη γνωριμία μας με την Τουρκική Δημοκρατία, την ίδρυσή της, τις φάσεις της και την εξέλιξη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων όπως εκείνα θεσπίζονται στα Συντάγματά της.

Μέσα από τη μελέτη της ροής του δημοκρατικού πολιτεύματος στην Τουρκία καθώς και παρατηρώντας τις αναθεωρήσεις των Συνταγμάτων της, καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως η χώρα αυτή άρχεται από δύο ετερόκλητες δυνάμεις. Από τη μια μεριά της ισορροπίας δυνάμεων είναι οι πολιτικοί-οι πολίτες και από την άλλη ο στρατός. Ενώ οι πολιτικοί φροντίζουν να εξελίξουν τη δημοκρατία, ο στρατός είναι το εργαλείο που την κρατά ασφαλή τόσο από εξωτερικούς όσο και από τους εσωτερικούς παράγοντες. Αυτός μάλιστα είναι και ο λόγος που κάθε αποτυχημένη πολιτική προσπάθεια οδηγούσε σε στρατιωτικά πραξικοπήματα τα οποία με τη σειρά τους δημιουργούσαν νέα Συντάγματα⁷⁰.

Στο τελευταίο μέρος αυτού του κεφαλαίου, παρατηρήσαμε τη λειτουργία των υπηρεσιών πληροφοριών μέσα στα δημοκρατικά κράτη. Βλέποντας από τη μια τον σπουδαίο ρόλο τους για την άμυνα του κράτους καθώς και τη σημασία της ίδιας της άμυνας για την προστασία του κράτους, συμπεραίνουμε ότι αυτές οι δύο δυνάμεις είναι αλληλένδετες και αλληλοσυμπληρούμενες. Η Δημοκρατία δεν μπορεί αν υπάρξει και να λειτουργήσει εύρυθμα αν δεν υπάρχει ασφάλεια, ενώ η ασφάλεια δεν μπορεί να οργανωθεί και να υπηρετήσει τον σκοπό της αν δεν λειτουργεί σωστά η Δημοκρατία. Τέλος έγινε μια ιστορική αναφορά σχετικά με την εξέλιξη της δημοκρατικής επίβλεψης στις υπηρεσίες πληροφοριών στις δημοκρατικές χώρες. Ορίζοντας την απαρχή αυτής της επιχείρησης και γνωρίζοντας τις μεθόδους λειτουργίας τους, μπορούμε να περάσουμε στο επόμενο κεφάλαιο και να γνωρίσουμε τις επίσημες υπηρεσίες πληροφοριών στην Τουρκία και τη θέση τους μέσα στη Δημοκρατία.

⁷⁰ Όπως έγινε στην περίπτωση του 1965 και του 1982.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΤΟΥΡΚΙΚΕΣ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Έχοντας μιλήσει στο προηγούμενο κεφάλαιο για τα βασικά στοιχεία της θεωρίας μας, ήρθε η ώρα να εμβαθύνουμε στο ζήτημα των επίσημων υπηρεσιών πληροφοριών αρχικά γενικότερα και έπειτα συγκεκριμένα για εκείνες που παρουσιάζει το τουρκικό παράδειγμα.

Αρχικά θα πρέπει να αναφέρουμε ξανά πως ο σκοπός της εργασίας είναι να μεταδώσει συμπεράσματα βασισμένα σε όσο το δυνατόν ακριβέστερα στοιχεία και κάτι τέτοιο μπορεί να πραγματοποιηθεί τεκμηριώνοντας τα επιχειρήματά μας με νομικά στοιχεία και αποδεδειγμένες αλήθειες. Για να γίνει δυνατόν κάτι τέτοιο, θα πρέπει να αναφερθούμε σε υπηρεσίες πληροφοριών οι οποίες να είναι επισήμως αναγνωρισμένες από το κράτος, που να κατέχουν, δηλαδή, κάποιο νομικό πλαίσιο πάνω στο οποίο κινούνται.

Οι υπηρεσίες πληροφοριών της Τουρκίας που παρουσιάζουν αυτά τα χαρακτηριστικά, στην ιστορία της Τουρκικής Δημοκρατίας, είναι δύο. Η πρώτη, η Υπηρεσία Εθνικής Ασφάλειας (Milli Amele/Emniyet Hizmetleri) ιδρυθείσα από τον Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ το 1924, η οποία απέκτησε δημόσιο πρόσωπο σχεδόν μια δεκαετία αργότερα. Η δεύτερη, είναι η υπηρεσία πληροφοριών η οποία λειτουργεί από το 1965 ως τις μέρες μας, ο Οργανισμός Εθνικών Πληροφοριών (Milli Istihbarat Teşkilatı) και τέλος, η Υπηρεσία Πληροφοριών της Αστυνομίας.

ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΣΤΗΝ ΤΟΥΡΚΙΑ-ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Στη σύγχρονη ιστορία, τόσο οι διεθνολόγοι όσο και οι μελετητές της στρατηγικής υποστηρίζουν ότι οι υπηρεσίες πληροφοριών υπάρχουν για τους ακόλουθους λόγους: πρώτον, για την αποφυγή στρατηγικού αιφνιδιασμού, δεύτερον, για την υποστήριξη της διαδικασίας λήψης αποφάσεων από τους διαμορφωτές της πολιτικής μέσω συλλογής και ανάλυσης πληροφοριών από μυστικές και ανοικτές πηγές με στόχο τη βέλτιστη λήψη πολιτικών, στρατιωτικών και οικονομικών αποφάσεων, τρίτον, για την προστασία της εθνικής ασφάλειας μέσω της εξουδετέρωσης εχθρικών ενεργειών, όπως για παράδειγμα η τρομοκρατία, οι δράσεις αντίπαλων υπηρεσιών πληροφοριών, αλλά και της προστασίας ευαίσθητων πληροφοριών. Τέταρτον, για την παροχή μακροπρόθεσμης γνώσης από έναν εξειδικευμένο γραφειοκρατικό μηχανισμό, ο οποίος θα παρέχει στους διαμορφωτές των αποφάσεων μία «λειτουργία βιβλιοθήκης» σε ζητήματα εθνικής ασφάλειας⁷¹.

Οι σύγχρονες υπηρεσίες πληροφοριών της Τουρκίας πήραν τη μορφή τους κυρίως από το ιδεολογικό ρεύμα του «εκδυτικισμού». Η Οθωμανική αυτοκρατορία υστερούσε στο ζήτημα των υπηρεσιών πληροφοριών, ενώ η πρώτη κατά σειράν, μυστική υπηρεσία παροχής πληροφοριών, βασίστηκε στη Γαλλική «Μυστική Αστυνομία»⁷². Οι εσωτερικές αναταράξεις, οι παρανομίες και οι επαναστάσεις στην Οθωμανική αυτοκρατορία στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, ενέτειναν την ανάγκη και τις προσπάθειες του κράτους για συλλογή πληροφοριών και ύπαρξη κατασκοπείας.

Μέχρι το τέλος των Βαλκανικών Πολέμων, δεν υπήρχε κάποια υπηρεσία πληροφοριών στο Οθωμανικό κράτος και μετά το καταστροφικό τέλος των πολέμων, η αυτοκρατορία υποχρεώθηκε να αποκτήσει μια τέτοια υπηρεσία προκειμένου να μπορέσει να αντιμετωπίσει τους εσωτερικούς κινδύνους που πολύ πιθανό να της προκαλούσαν οι πολυάριθμες εθνοτικές ομάδες που κατοικούσαν στην επικράτεια της.

Η Ειδική Οργάνωση είναι η πρώτη τουρκική υπηρεσία συλλογής στρατιωτικών και πολιτικών πληροφοριών στον 20^ο αιώνα. Συνδυάζει ορισμένα ενδογενή στοιχεία με στοιχεία άλλων, σύγχρονών της, δυτικών υπηρεσιών. Ιδρύεται μέσα από πολέμους και δρα κυρίως

⁷¹ Κωνσταντόπουλος, Ιωάννης, *Κοινοβουλευτική Επίβλεψη Υπηρεσιών Πληροφοριών στις Σύγχρονες Δημοκρατίες και η Ευρωπαϊκή Εμπειρία*, εκδ: ΙΔΙΣ, Αθήνα 2015, σελ.2-3

⁷² İltar Erdal, *Milli İstihbarat Teşkilatı Tarihi* (M.E.H/M.A.H) (1927/1965), Ankara 2002: http://www.mit.gov.tr/birinci_bolum_B.html#20yy

στην περίοδο του Α' Παγκοσμίου Πολέμου ενώ παράλληλα θέτει τις βάσεις και αρκετά πρότυπα δράσεως για τις μεταγενέστερες υπηρεσίες τις οποίες θα ιδρύσει αργότερα το διάδοχο κράτος της σύγχρονης Τουρκικής Δημοκρατίας. Την ίδρυση του Ειδικού Οργανισμού, καθώς και την ευθύνη της ύπαρξής του, ανέλαβε το Υπουργείο Πολέμου (Harbiye Nazırı) υπό τον Ενβέρ Πασά.

Ιδρυθείσα με πρωτοβουλία του Ενβέρ Πασά, την κυρίαρχη προσωπικότητα της τριανδρίας Ενβέρ-Ταλάτ-Τζεμάλ, της Επιτροπής Ένωσης και Προόδου και θεωρούμενη ως η προσωπική του υπηρεσία πληροφοριών, ο Ειδικός Οργανισμός δεν επέφερε την κατάργηση της Μυστικής Υπηρεσίας του υπουργείου Εσωτερικών και της διεύθυνσης πληροφοριών του Γενικού Επιτελείου, αλλά συνυπήρχε με αυτές τις υπηρεσίες μέχρι το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου μαζί με τη διάλυση της Επιτροπής Ένωσης και Προόδου και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας⁷³.

Η ειδική Οργάνωση, όπως και προγενέστερες άτυπες υπηρεσίες πληροφοριών, είχε ιδρυθεί και στελεχώθηκε από στρατιωτικούς. Το στρατιωτικό προσωπικό της έδωσε έναν τέτοιου είδους χαρακτήρα ο οποίος θα συνέχιζε να διατηρείται και στις μεταγενέστερες τουρκικές υπηρεσίες πληροφοριών.

Σύμφωνα με έρευνα που ως βάση της είχε τα έγγραφα της Διεύθυνσης Στρατηγικής Ιστορίας και Μελετών, η Ειδική Οργάνωση ιδρύθηκε και επίσημα στις 17 Νοεμβρίου του 1913. Ο πρώτος διευθυντής της Οργάνωσης ήταν ο ταγματάρχης Σουλεϊμάν Ασκερί Μπέη, ο δεύτερος ο Αλί Μπέη Μπασχαμπά και τελευταίος ο Χιουσαμεττίν Ερτούρκ. Εννοείται πως όλοι οι αρχηγοί της Ειδικής Οργάνωσης κατάγονταν από τις στρατιωτικές τάξεις, εφόσον η υπηρεσία ήταν άμεσα συνδεδεμένη με το Οθωμανικό Υπουργείο Πολέμου και η ύπαρξή της πλέον ήταν γνωστή στο δημόσιο γίνεσθαι⁷⁴.

Η Ειδική Οργάνωση είναι η πρώτη τουρκική μυστική υπηρεσία συλλογής στρατιωτικών και πολιτικών πληροφοριών στον 20^ο αιώνα και συνδυάζει ορισμένα ενδογενή στοιχεία με αυτά των σύγχρονων της δυτικών υπηρεσιών.

Τόσο η δράση της, όσο και η ύπαρξή της, παρέμεναν άγνωστα στην ενώ ελάχιστα γνωστή είναι και στον υπόλοιπο κόσμο⁷⁵. Η δράση της δεν περιορίστηκε εσωτερικά, αλλά

⁷³ Ηλιάδης, Μάνος, *Οι Τουρκικές Μυστικές Υπηρεσίες και η MIT*, εκδ. Λαβύρινθος 1998, σ. 45.

⁷⁴ İter Erdal, *Milli İstihbarat Teşkilatı Tarihiçesi (M.E.H/M.A.H) (1927/1965)*, Ankara 2002: http://www.mit.gov.tr/birinci_bolum_B.html

⁷⁵ Ηλιάδης, Μάνος, *Οι Τουρκικές Μυστικές Υπηρεσίες και η MIT*, εκδ. Λαβύρινθος 1998, σ. 43.

επεκτάθηκε και πέρα από τα σύνορα της Αυτοκρατορίας από τον ευρύτερο χώρο της Μέσης Ανατολής, για τον οποίο αντλούμε στοιχεία από την αυτοβιογραφία του Τόμας Έντουαρντ Λώρενς (του γνωστού και ως Λώρενς της Αραβίας) ως τις περιοχές του Καυκάσου⁷⁶.

Η πτώση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας έφερε το ξεκίνημα της Τουρκικής Δημοκρατίας με εμπνευστή και πρόεδρό της τον Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ. Η εκ θεμελίων αναδιοργάνωση του κράτους έφερε αλλαγές και στο σύστημα πληροφόρησης. Η ίδρυση της Εθνικής Υπηρεσίας Ασφαλείας (Μ.Α.Η/Μ.Ε.Η) πήρε τη θέση του ανεπίσημου Ειδικού Οργανισμού στον γενικό τομέα της Ασφάλειας του κράτους, δραστηριοποιήθηκε μέσα στα παραγμένα χρόνια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου και του Ψυχρού Πολέμου στο εξωτερικό ενώ παράλληλα ως καθήκον της είχε να πληροφορεί το κράτος και για τα ζητήματα του εσωτερικού. Η περίοδος λειτουργίας της Εθνικής Υπηρεσίας Ασφαλείας, από το 1926 ως το 1965, συμπίπτει με την αλλαγή στη λειτουργία της κυβέρνησης, που από μονοκομματική μετατράπηκε σε πολυκομματική. Αποτέλεσμα αυτής της αλλαγής ήταν οι εσωτερικές αναταραχές στη χώρα λόγω πολιτικής πόλωσης ανάμεσα στον λαό.

Το αποκορύφωμα των πολιτικών αναταραχών, στις αρχές της δεκαετίας του 1960, υποχρέωσαν τη δημιουργία μεταρρυθμίσεων στη χώρα. Οι μεταρρυθμίσεις αυτές, οποίες έγιναν μετά το στρατιωτικό πραξικόπημα του Γκιουρσέλ το 1961, οδήγησαν σταδιακά και στην αλλαγή του τομέα της πληροφόρησης. Η νέα εποχή όπου χαρακτηριζόταν από τη συνεχή τεχνολογική εξέλιξη, χρειαζόταν μια το ίδιο εξελιγμένη υπηρεσία πληροφοριών. Ο Εθνικός Οργανισμός Πληροφοριών δημιουργήθηκε για να καλύψει αυτές της ανάγκες της χώρας. Η Υπηρεσία Εθνικής Ασφάλειας, αρχικά αποτελούσε σκέλος αυτού του οργανισμού, αλλά αργότερα απορροφήθηκε εξολοκλήρου από αυτόν.

ΕΘΝΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ (MİLLİ AMELE HİZMETLERİ- MİLLİ EMNİYET HİZMETLERİ)

Οι Γερμανοί, οι Βρετανοί, οι Γάλλοι, οι Σοβιετικοί και οι Αμερικανοί είχαν χρησιμοποιήσει την Τουρκία ως βάση για τις δραστηριότητες τους και έτσι το γειτονικό κράτος, μετά το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου παρατήρησε τη δραστηριότητα πολλών

⁷⁶ İltar Erdal, *Milli İstihbarat Teşkilatı Tarihçesi (M.E.H/M.A.H) (1927/1965)*, Ankara 2002: http://www.mit.gov.tr/birinci_bolum_B2.html

καλά οργανωμένων μυστικών υπηρεσιών. Το βλέμμα της Τουρκίας ασφαλώς και τράβηξαν κυρίως οι μυστικές υπηρεσίες της Βρετανίας και της Γερμανίας⁷⁷.

Το έργο της εξερεύνησης ξένων ειδικών που θα παρείχαν την απαιτούμενη βοήθεια ανετέθη στον Νατζί Ελντενίζ ο οποίος ως επικεφαλής μιας επιτροπής είχε μεταβεί στην Ευρώπη προς αναζήτηση των ξένων ειδικών και συμβούλων που θα αναδιοργάνωναν τον τουρκικό στρατό. Η Γερμανία φαινόταν για άλλη μια φορά να είναι ο προσφορότερος χώρος για μια τέτοια αναζήτηση ενώ οι Τούρκοι βρήκαν τη βοήθεια που ζητούσαν στο πρόσωπο ενός πρώην αρχηγού της γερμανικής υπηρεσίας πληροφοριών Nachrichtendienst , του συνταγματάρχη Βάλτερ Νικολάι⁷⁸.

Ο Βάλτερ Νικολάι πρότεινε στην τουρκική κυβέρνηση τη δημιουργία μιας διφασικής υπηρεσίας πληροφοριών η οποία θα ιδρύοταν πρώτα στο εσωτερικό όπου θα λειτουργούσε ως υπηρεσία ασφαλείας και αντικατασκοπείας και στη συνέχεια θα επεξεκτείνε τη δράση της στο εξωτερικό με τη δημιουργία κλάδου κατασκοπείας⁷⁹.

Η Μ.Α.Η δημιουργήθηκε με, μυστική από την κοινή γνώμη, απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου υπό τις εντολές του Προέδρου Μουσταφά Κεμάλ στις 16 Δεκεμβρίου του 1926 αμέσως μετά την εγκατάσταση της δημοκρατίας στη χώρα ώστε να μπορέσει να είναι μια σύγχρονη υπηρεσία πληροφοριών⁸⁰.

Αποτέλεσε την πρώτη υπηρεσία πληροφοριών της νεότευκτης Τουρκικής Δημοκρατίας ενώ αποτελείτο από άτομα του στρατού που συνεργάζονταν με πολιτικό προσωπικό και όλη η υπηρεσία εξαρτιόταν από το Υπουργείο Εσωτερικών στα θέματα που αφορούσαν το επιχειρησιακό κομμάτι. Ωστόσο την οικονομική της διαχείριση κατείχε ο Πρωθυπουργός της χώρας⁸¹. Πρώτος Διοικητής της υπηρεσίας ήταν ο Σουκρού Ογκέλ, ο οποίος αποδείχθηκε και ως ο μακροβιότερος σε εκείνη τη θέση. Η Μ.Α.Η επωμίστηκε την ευθύνη της άμυνας της

⁷⁷ Tuncay, Ozkan, *Milli Istihbarat Teşkilati, Dünden Bugüne Gizli Dünyanın Bilinmeyenleri*: <http://docplayer.biz.tr/440602-Milli-istihbarat-teskilati-mit-dunden-bugune-gizli-dunyanin-bilinmeyenleri-tuncay-ozkan-giris.html>

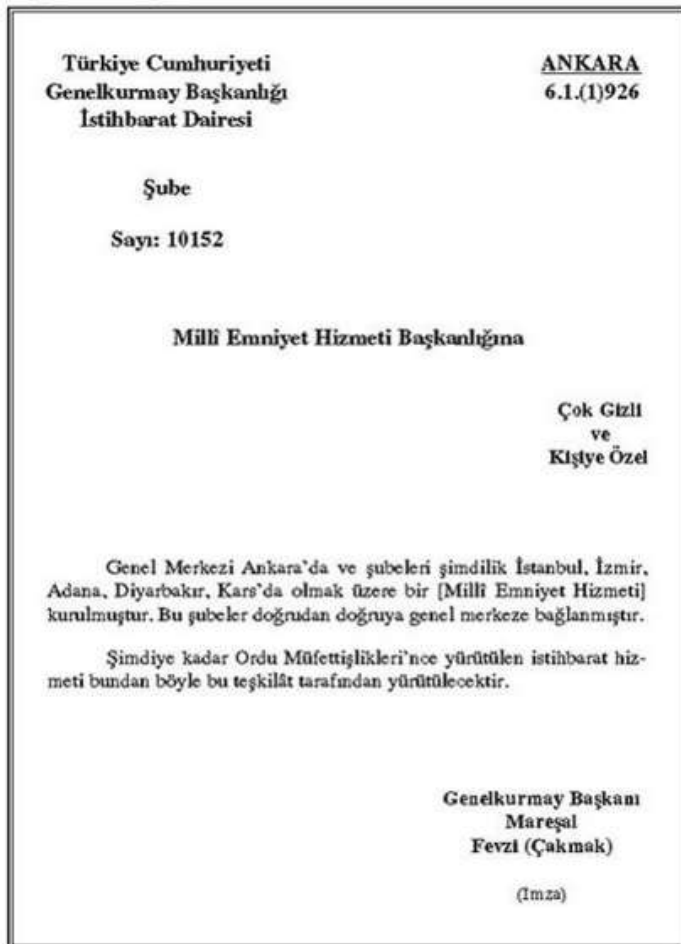
⁷⁸ Tuncay, Ozkan, *Milli Istihbarat Teşkilati, Dünden Bugüne Gizli Dünyanın Bilinmeyenleri*: <http://docplayer.biz.tr/440602-Milli-istihbarat-teskilati-mit-dunden-bugune-gizli-dunyanin-bilinmeyenleri-tuncay-ozkan-giris.html>

⁷⁹ Ηλιάδης, Μάνος, *Οι Τουρκικές Μυστικές Υπηρεσίες και η MIT*, εκδ. Λαβύρινθος 1998, σ. 131.

⁸⁰ İter Erdal, *Milli İstihbarat Teşkilati Tarihiçesi (M.E.H/M.A.H) (1927/1965)*, Ankara 2002: http://www.mit.gov.tr/ikinci_bolum_A2_1.html#A2

⁸¹ Εννοείται πως και η Μ.Α.Η, ακόμα και αν κατά κανόνα βρισκόταν υπό τη διεύθυνση του Υπουργείου Εσωτερικών, δεν αποτέλεσε εξαίρεση τη συγκεκριμένη πολιτική περίοδο όπου όλοι οι κρατικοί φορείς συγκεντρώνονταν γύρω από το πρόσωπο του Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ.

χώρας για τα έτη 1926-1946, χωρίς να ασκήσει κάποια ιδιαίτερη επιρροή, αλλά με τη συνεργασία της Διευθύνσεως Πολέμου, έφερε επαρκώς εις πέρας τα καθήκοντα της⁸².

Εικόνα 1

Δημοκρατία της Τουρκίας
Γενικό Επιτελείο Εθνικής Άμυνας
Διεύθυνση Πληροφοριών

Άκρως απόρρητο
και
εξατομικευμένο

Δημιουργήθηκε μια Υπηρεσία Εθνικής Ασφαλείας η οποία έχει ως κέντρο την Άγκυρα. Προς το παρόν υπάρχουν διευθύνσεις σε Κων/πολη, Σμύρνη, Άδανα και Ντιγιαρμακίρ και αυτές είναι άμεσα εξαρτημένες από την κεντρική.

Τις υπηρεσίες παροχής πληροφοριών τις οποίες ως τώρα διαχειριζόταν η Στρατιωτική Επιθεώρηση, τις αναλαμβάνει πλέον αυτός ο οργανισμός.

Ως υπηρεσία αντιμετώπισε αρκετές δυσκολίες και ιδιαίτερα κατά τις κατασκοπικές και αντικατασκοπικές της δραστηριότητες κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Σε εκείνο το διάστημα οι δραστηριότητες της επικεντρώνονταν στην κατασκοπεία, αντικατασκοπεία, την προπαγάνδα και το τεχνικό κομμάτι, και στόχευαν την Οθωμανική

⁸² Ozkan Tuncay. *Bir gizli servisin tarihi, Dünden Bugüne Gizli Dünyanın Bilinmeyenleri*: <http://docplayer.biz.tr/440602-Milli-istihbarat-teskilati-mit-dunden-bugune-gizli-dunyanin-bilinmeyenleri-tuncay-ozkan-giris.html>

δυναστεία και τους υποστηρικτές της και γενικά ή οποιονδήποτε υποστήριξε κάποια ιδεολογία η οποία εναντιωνόταν στην βασική.

Η παρουσία του στρατιωτικού στοιχείου και ειδικά της στρατιωτικής επιρροής στην Μ.Α.Η ήταν ισχυρότατη. Για να πεισθεί κανείς, αρκεί μόνο να δει τους επτά από τους δέκα συνολικά Διοικητές της υπηρεσίας οι οποίοι προέρχονταν από τους στρατιωτικούς κόλπους. Συγκεκριμένα:

Πίνακας 1

ΟΝΟΜΑ	ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΣ	ΠΟΛΙΤΗΣ
Σουκρού Αλί Ογκέλ (1927-1941)	√	
Νατζί Περκέλ (1941-1953)	√	
Μπεχτσέτ Τουρκμέν (1953-1957)	√	
Εμίν Τσοπάνογλου (1957-8 μήνες)	√	
Χουσεϊν Γκιεκτούρκ (1957-1959)		√
Αχμέτ Κορούρ (1959-3 μήνες)		√
Τζελαλετίν Καράσαπαν (1959-1960)		√
Ζιγιά Σελισίκ (1960-1961)	√	
Νατζί Ασκούν (1961-1962)	√	
Φουάτ Ντογού (1962-1964)	√	

Η ίδρυση της Μ.Α.Η συμβαδίζει με την αρχή της Δημοκρατίας στη χώρα. Είναι μια εποχή που το Τουρκικό Κοινοβούλιο αποτελείτο από ένα ισχυρό κόμμα και από μια μόνο ισχυρή πολιτική φυσιογνωμία. Οι πολίτες της χώρας, συνηθισμένοι σε άλλο πολίτευμα και έχοντας πλήρη άγνοια για τα δικαιώματά τους, πόσο μάλλον για δραστηριότητα της υπηρεσίας πληροφοριών, της οποίας την ύπαρξη η κυβέρνηση κρατούσε άκρως μυστική, βρίσκονταν πλήρως αφημένοι στις αποφάσεις του Κεμάλ.

Εργαζόμενη κάτω από την καθοδήγηση του Κεμάλ και έχοντας επικεφαλής τον Φεβζί Τσακμάκ, θα έλεγε κανείς πως η Μ.Α.Η είναι ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα της στάσης, της δράσης και της άσκησης της Κεμαλικής πολιτικής, ειδικά αν εξετάσει κανείς το

παράδειγμα του Χατάι, το οποίο κατάφερε να προσαρτηθεί χάρη στη δική της δραστηριότητα⁸³.

Η απαρχή του Β' Παγκοσμίου Πολέμου βρίσκει την Τουρκία ήδη αρκετά κερδισμένη από τα προηγούμενα χρόνια ενώ παράλληλα συνέπεσε και με τον θάνατο του Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ, αφήνοντας έτσι την Τουρκία χωρίς τον «πατέρα» της και τα κεκτημένα της απειλούμενα από τον πόλεμο.

Σαφώς οι πολιτικές επιτυχίες των προηγούμενων ετών θα έπρεπε να διατηρηθούν σε αυτήν την κρίσιμη παγκόσμια φάση με την διεθνή σκακιέρα έτοιμη για μεγάλες αλλαγές. Για να διατηρήσει τα κεκτημένα της, η Τουρκία θα έπρεπε να διατηρήσει αρχικά μια μετριοπαθή ουδετερότητα, χωρίς όμως να αφήσει τα γεγονότα να εξελιχθούν απλώς κοιτάζοντας τα από μια εξωτερική αμέτοχη ματιά. Η μέχρι τότε επεκτατική πολιτική που ακολουθούσε, θα έπρεπε να μπει για ένα διάστημα σε δεύτερη μοίρα και να προσαρμοστεί στα δεδομένα, προσαρμόζοντας παράλληλα και η Μ.Α.Η τη δράση της. Η υπηρεσία πληροφοριών αρχίζει να εστιάζει περισσότερο στην αντικατασκοπεία με κατεύθυνση την Ιταλική απειλή και στην εσωτερική ασφάλεια εφόσον η Τουρκία κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο αποτέλεσε ένα σταυροδρόμι ξένων κατασκοπών.⁸⁴

Παράλληλα με τη λειτουργία της Μ.Α.Η, έχουμε και την ανάδειξη ενός νέου σώματος παροχής πληροφοριών, την Υπηρεσία Ασφαλείας της Τουρκικής Αστυνομίας η οποία, όμως, δεν είχε καμιά νομική βάση. Οι δύο αυτές υπηρεσίες συνεργάζονταν για να εντοπίσουν τους ξένους κατασκόπους που έρχονταν με τα κύματα των ευρωπαϊκών προσφύγων που κατέφευγαν στην Τουρκία και να τους συλλάβουν τιμωρώντας, όμως, βαριά περισσότερο τους Τούρκους συνδέσμους και πληροφοριοδότες τους⁸⁵.

Κατά τη δεκαετία του 40', η Μ.Α.Η χωριζόταν σε τέσσερεις βασικούς τομείς, στην κατασκοπεία, την αντικατασκοπεία, την προπαγάνδα και στην τεχνική υποστήριξη. Επικεφαλής όλων ήταν ο Πρωθυπουργός, μετά από εκείνον ερχόταν ο αρχηγός της Μ.Α.Η

⁸³ Ο Μουσταφά Κεμάλ Ατατούρκ λέγεται πως υπήρξε ενεργό μέλος του προγενέστερου «Ειδικού Οργανισμού» και έτσι ήξερε πολύ καλά πώς να χρησιμοποιήσει προς όφελος του κράτους τη Μ.Α.Η διότι γνώριζε τη λειτουργία μιας υπηρεσίας πληροφοριών. Η επαρχία του Χατάι προσαρτήθηκε στην Τουρκία μέσω της προπαγανδιστικής δραστηριότητας της Μ.Α.Η στην περιοχή. *MAH'tan MIT'e, Atatürk ve Milli Amele Hizmeti*: <http://www.atin.org/detail.asp?cmd=articledetail&articleid=115> και, Orakoğlu Bülent, *Osmanlı'dan Günümüze Türk Gizli Servisleri ve Derin Yapı*, Yeni Türkiye'nin Düşünce Merkezi, 09/03/2015: <http://www.sde.org.tr/tr/newsdetail/osmanlidan-gunumuze-turk-gizli-servisleri-ve-derin-yapi/4222>

⁸⁴ Ηλιάδης, Μάνος, *Οι Τουρκικές Μυστικές Υπηρεσίες και η MIT*, εκδ. Λαβύρινθος 1998, σ. 137.

⁸⁵ Του ιδίου, σ. 141.

και έπειτα ο υπαρχηγός της. Παράλληλα η υπηρεσία ξεχώριζε τις δραστηριότητες της σε αυτές του εξωτερικού και εκείνες του εσωτερικού. Το εξωτερικό ήταν μια γενική κατηγορία που, όμως, υπαγόταν στον έλεγχο των ανωτέρω. Η δε εσωτερική δραστηριότητά της, συμπεριλάμβανε και τους τρεις βασικούς τομείς, έχοντας επίσης την ίδια «κεφαλή». Ο τρόπος λειτουργίας ήταν απλός, τα εκάστοτε κέντρα λάμβαναν τις πληροφορίες και τις έδιναν στο Υπουργείο Εσωτερικών, το Υπουργείο Εξωτερικών και στο Γενικό Επιτελείο Στρατού⁸⁶. Αποστολή της Μ.Α.Η την περίοδο εκείνη ήταν η πρόληψη προβοκατόρικων ενεργειών από μέρους ξένων υπηρεσιών μέσω παρακολούθησης στελεχών αυτών των υπηρεσιών. Χαρακτηριστική σημειώνεται η συνεργασία της Μ.Α.Η με τη Βρετανική SIME για τη συλλογή πληροφοριών όλων των ατόμων που ταξίδευαν μεταξύ Τουρκίας και Βαλκανίων.

Στα χρόνια της αρχηγίας του Νατζί Περκέλ, από το 1941-1953, έχουμε το πολύ σπουδαίο γεγονός της άρσης της μυστικότητας της υπηρεσίας. Συγκεκριμένα, στις 29 Ιουνίου του 1943 η μυστικότητα της Μ.Α.Η έπαψε να ισχύει μέσω της δημοσίευσης του νόμου περί «Πρωθυπουργικού Οργανισμού» στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως⁸⁷.

Η παρουσία του Αντνάν Μεντερές στην Προεδρία της Τουρκικής Δημοκρατίας συμπίπτει με την είσοδο της χώρας στο ΝΑΤΟ που οριοθετεί μια μεταβατική περίοδο η οποία θα διαρκέσει μέχρι το 1965 όπου ιδρύεται η ΜΙΤ. Με την είσοδο στο ΝΑΤΟ, η συνεργασία της Τουρκίας με τις ΗΠΑ δεν περιορίστηκε στον στρατιωτικό τομέα, αλλά επεκτάθηκε και στο χώρο των υπηρεσιών πληροφοριών και ασφαλείας. Η παρουσία αμερικανικών βάσεων στην Τουρκία, η χορήγηση αμερικανικών όπλων, η ένταξη των τουρκικών δυνάμεων στον αμυντικό σχεδιασμό του ΝΑΤΟ, η ανταλλαγή πληροφοριών, η χρήση κοινών κωδίκων και συσκευών ασφαλούς επικοινωνίας έθεταν σημαντικά προβλήματα ασφαλείας για ολόκληρη τη Συμμαχία⁸⁸.

Με τη συμμετοχή της Τουρκίας στη Βορειοατλαντική Συμμαχία, η χώρα μπαίνει σε μια διαδικασία αναβαθμίσεως και εκσυγχρονισμού, κάτι που γίνεται με την παραχώρηση τεχνολογικού εξοπλισμού, την αναδιοργάνωση και την παροχή εκπαίδευσης. Με αυτόν τον τρόπο, για ακόμα μια φορά στην ιστορία των υπηρεσιών πληροφοριών της Τουρκίας, η

⁸⁶ Ozkan Tuncay. *Bir gizli servisin tarihi, Dünden Bugüne Gizli Dünyanın Bilinmeyenleri*: <http://docplayer.biz.tr/440602-Milli-istihbarat-teskilati-mit-dunden-bugune-gizli-dunyanin-bilinmeyenleri-tuncay-ozkan-giris.html>

⁸⁷ Τουρκική Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, 29-6-1943. Αριθμός: 5442. Νόμος 4443. Στον νόμο συμπεριλαμβάνονταν και τα στοιχεία για το προσωπικό και την εσωτερική διοίκηση καθώς και τις προβλέψεις του μισθολογίου.

⁸⁸ Ηλιάδης, Μάνος, *Οι Τουρκικές Μυστικές Υπηρεσίες και η ΜΙΤ*, εκδ. Λαβύρινθος 1998.

πολιτική κυβέρνηση, εμπιστεύεται τον κλάδο της πληροφόρησης στα χέρια ενός στρατιωτικού.

Η περίοδος της κυβέρνησης του Αντνάν Μεντερές συνδυάζεται με ένα τυραννικό καθεστώς, ένα καθεστώς στο οποίο πρωτοστατούσαν η διαφθορά, η αντιλαϊκή πολιτική και η καταπάτηση του Συντάγματος και των ανθρώπινων δικαιωμάτων. Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα όλων, ήταν τα γεγονότα της 6-7 Σεπτεμβρίου του 1955, όπου ένας τουρκικός λόχος λεηλάτησε ελληνικές και άλλες περιουσίες που άνηκαν σε μειονότητες ως αντίποινα για τον βομβαρδισμό της κατοικίας του Κεμάλ Ατατούρκ στη Θεσσαλονίκη. Όπως είναι φυσικό, ηθικός αυτουργός μιας τέτοιας πράξης, και προβοκάτορας του βομβαρδισμού στη Θεσσαλονίκη, δεν θα μπορούσε να ήταν άλλος από τον Αντνάν Μεντερές, ενώ τον αυτουργό αποτέλεσε η Μ.Α.Η. Εδώ αξίζει να σημειωθεί πως η Μ.Α.Η και οι δραστηριότητες της κατά τα Σεπτεμβριανά επεισόδια, δεν αναφέρθηκαν καν στις δίκες που ακολούθησαν⁸⁹. Ο δε ρόλος του Αντνάν Μεντερές σε όλη αυτήν την ιστορία μαζί με το πραξικόπημα του 1960, ήταν και μια από τις αιτίες που λίγα χρόνια αργότερα τον έστειλαν στην αγχώνη.

Ένα τυπικό δείγμα αυτής της πολιτικής βλέπουμε το έτος 1956, ο Πρόεδρος Αντνάν Μεντερές, ανέθεσε στον αντιπρόσωπο του Υπουργείου Εξωτερικών Αχμέτ Σαλίχ Κορούρ να απαντήσει σχετικά με τις κατηγορίες υποκλοπής τηλεφωνικών συνομιλιών. Μετά από έρευνα του Κορούρ αποδείχθηκε πως οι συνομιλίες υποκλέπτονταν από τούρκους υπαλλήλους της υπηρεσίας οι οποίοι είχαν εξαγοραστεί από την Αμερικανική κυβέρνηση. Τα μέλη της CIA που είχαν αναλάβει αυτήν την αποστολή εντοπίστηκαν την ίδια χρονιά⁹⁰.

Το στρατιωτικό πραξικόπημα του Μαΐου του 1960 από τους 37 αξιωματικούς από την Άγκυρα, ήρθε να δώσει ένα τέλος στη διαφθορά και την πολιτική αστάθεια της χώρας. Ήταν εκείνο που έφερε τον Μεντερές στο εδώλιο του κατηγορουμένου και που παρά τα πολλά αιτήματα που δέχθηκε για να του δοθεί χάρη, τον οδήγησε λίγους μήνες αργότερα στην αγχώνη.

Το νέο κεφάλαιο στην ιστορία της Τουρκικής Δημοκρατίας, ανοίχθηκε μέσω ενός καινούργιου Συντάγματος και έφερε τη χώρα σε μια νέα περίοδο της εξέλιξης της. Το στρατιωτικό πραξικόπημα του Γκιουρσέλ έπαιξε το ρόλο του καταλύτη μόνο για ένα μικρό διάστημα προκειμένου να μην καταστραφεί η νεοσυσταθείσα Δημοκρατία.

⁸⁹ Dilek Güven, *6-7 Eylül İstismleri ve Failleri*, Toplumsal Tarih, 2005 σ. 141.

⁹⁰ Orakoğlu Bülent, *Osmanlı'dan Günümüze Türk Gizli Servisleri ve Derin Yapı*, Yeni Türkiye'nin Düşünce Merkezi, 09/03/2015: <http://www.sde.org.tr/tr/newsdetail/osmanlidan-gunumuze-turk-gizli-servisleri-ve-derin-yapi/4222>

ΕΘΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ (MİLLİ İSTİHBARAT TEŞKİLATI)

Η ένταξη της Τουρκίας στο ΝΑΤΟ πυροδότησε το ενδιαφέρον των προαιώνιων εχθρών της, Ρώσων, οι οποίοι έκριναν πως η χώρα αποτελούσε έναν πακτωλό πληροφοριών που θα τους έφερναν ένα βήμα πιο κοντά στη νίκη μέσα στον Ψυχρό Πόλεμο με την Αμερική. Με αυτόν τον τρόπο η Τουρκία στο τελευταίο μισό της πέμπτης δεκαετίας κατακλύζεται από Ρώσους κατασκόπους οι οποίοι, όμως, για χάρη της συμμάχου Αμερικής θα έπρεπε να απωθηθούν⁹¹.

Η Μ.Α.Η αδυνατούσε να αντεπεξέλθει στο ξαφνικό βάρος που της προστέθηκε και γι' αυτόν τον λόγο δημιούργησε συνεργασία, εκτός από τη CIA με την οποία συνεργαζόταν ήδη τις τελευταίες δεκαετίες, ως και με την Ισραηλινή Μοσσάντ προκειμένου να ισχυροποιηθεί. Όλα αυτά, όμως, ως το 1965 όπου ο τότε Πρόεδρος της Δημοκρατίας, Ισμέτ Ινονού αποφάσισε τη ριζική αναδιοργάνωση της τουρκικής υπηρεσίας πληροφοριών.

Η αναδιοργάνωση αυτή πραγματοποιήθηκε με την ψήφιση του νόμου 644 την 6^η Ιουλίου 1965⁹² στην οποία παρατηρούμε όχι μόνο αλλαγή στην ονομασία της υπηρεσίας από Μ.Α.Η σε ΜΙΤ, αλλά και την εξ ολοκλήρου υιοθέτηση του αμερικανικού προτύπου στα επίπεδα συλλογής πληροφοριών και αντικατασκοπίας. Οι λοιπές υπηρεσίες και διευθύνσεις που απορροφήθηκαν από τη ΜΙΤ ήταν ο Κλάδος Πληροφοριών, ο Κλάδος Ψυχολογικής Αμύνης, ο Κλάδος Διοικητικών Εργασιών-Υποθέσεων και το Νομικό Συμβούλιο⁹³.

Οι οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές και στρατιωτικές αλλαγές που προέκυψαν από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και τον Ψυχρό Πόλεμο επηρέασαν σοβαρά στην ίδρυση και στην εξέλιξη της τη ΜΙΤ. Από το 1965 ως την πτώση της Σοβιετικής Ένωσης, το 1990, πολλές δραστηριότητες της ΜΙΤ έδειχναν στοιχεία της Αμερικανικής πολιτικής, όπως η μάχη εναντίον του Κομμουνισμού⁹⁴.

Για τα μέσα και για τις εργασιακές μεθόδους που διέθετε, η ΜΙΤ θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως μια σύγχρονη και ισχυρή υπηρεσία πληροφοριών. Ενώ λίγα χρόνια

⁹¹ Orakoğlu Bülent, *Osmanlı'dan Günümüze Türk Gizli Servisleri ve Derin Yapı*, Yeni Türkiye'nin Düşünce Merkezi, 09/03/2015: <http://www.sde.org.tr/tr/newsdetail/osmanlidan-gunumuze-turk-gizli-servisleri-ve-derin-yapi/4222>

⁹² Του οποίου η εφαρμογή ξεκίνησε στις 22 Ιουλίου του 1965.

⁹³ Ηλιάδης, Μάνος, *Οι Τουρκικές Μυστικές Υπηρεσίες και η ΜΙΤ*, εκδ. Λαβύρινθος 1998, σ. 168.

⁹⁴ Cizre, Ümit, *Almanac Turkey 2005, Security Sector and Democratic Oversight*, εκδ. DCAF-TESEV 2006, σ. 160,

αργότερα με τον νόμο 2937 περί του Εθνικού Οργανισμού Πληροφοριών, τον Ιανουάριο του 1984, τα καθήκοντα της νομιμοποιήθηκαν και η υπηρεσία περιήλθε σε άμεση σύνδεση με τον Πρωθυπουργό.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η μορφή της Εθνικής Οργάνωσης Πληροφοριών, της κατεξοχήν υπηρεσίας πληροφοριών της Τουρκίας, σμιλεύτηκε από την πορεία της Τουρκικής Δημοκρατίας και των βιωμάτων της καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής της. Η εξέλιξη από την Ειδική Οργάνωση, στην Εθνική Υπηρεσία Ασφαλείας και τέλος στην Εθνική Οργάνωση Πληροφοριών δεν μας δείχνει μόνο την ιστορία αυτού του τομέα της κυβέρνησης, αλλά και την ιστορική εξέλιξη μιας νεοσυσταθείσας δημοκρατίας μέσα από τις αλλαγές του παγκόσμιου γίνεσθαι.

Κατά τη διάρκεια της ζωής της, η MIT υποχρεώθηκε πολλές φορές να προσαρμοστεί στις παγκόσμιες αλλαγές παράλληλα με τις εθνικές και διεθνείς πολιτικές εξελίξεις καθώς και τελευταία με τις τεχνολογικές εξελίξεις. Το νομοθετικό της πλαίσιο άλλαξε δύο φορές, κατά τη δημιουργία της και κατά τις μεταρρυθμίσεις της δεκαετίας του 1980 συστήνοντας την υπηρεσία στον λαό κάνοντας πιο κατανοητή τη λειτουργία της από τους φορολογούμενους πολίτες ενώ ταυτόχρονα απομάκρυνε αυτό το απωθητικό πέπλο της μυστικότητας.

Το τέλος του 20^{ου} αιώνα όπου σηματοδοτήθηκε και στιγματίστηκε από τον πόλεμο ανάμεσα στις υπηρεσίες πληροφοριών, έθεσε την Τουρκία ως ένα σημαντικό γεωστρατηγικό παράγοντα και την ενέταξε έντονα σε αυτήν τη μάχη ενώ παράλληλα η ίδια πέρα από τους εξωτερικούς κινδύνους, είχε να αντιμετωπίσει και τους εσωτερικούς. Η υπηρεσία πληροφοριών της Τουρκίας μέσα σε αυτό το χρονικό διάστημα προσπάθησε να κάνει αλλαγές και μεταρρυθμίσεις με σημαντικότερο στόχο την απομάκρυνση του στρατιωτικού στοιχείου που τόσα χρόνια είχε σταθεί τροχοπέδη τόσο στην οργανική της λειτουργία όσο και στη θέση της απέναντι στην εκάστοτε κυβέρνηση για τη λήψη αποφάσεων σχετικά με την κρατική ασφάλεια. Η λύση έναντι του ζητήματος της «δημοκρατικοποίησης» της MIT δόθηκε στις αρχές του 1990 με την παρουσία πολιτών στη θέση της αρχηγίας κάνοντας έτσι την υπηρεσία να αποκτά νέο πρόσωπο.

Λίγα χρόνια αργότερα, στο κατώφλι της νέας χιλιετίας, το γεγονός της 11^{ης} Σεπτεμβρίου ήρθε για να φέρει έτι περισσότερα προβλήματα στη MIT και σε όλες τις υπηρεσίες

πληροφοριών παγκοσμίως. Με τα γεγονότα της 11/9 το θέμα που ήρθε στο προσκήνιο, ήτοι η τρομοκρατία, υποχρέωσε τις υπηρεσίες πληροφοριών να εντείνουν τις δραστηριότητες τους σε εξωτερικό και εσωτερικό. Η ΜΙΤ σε αυτά τα χρόνια έπρεπε να αντιμετωπίσει τον πόλεμο στο γειτονικό της Ιράκ στο εξωτερικό ενώ ταυτόχρονα να ελέγξει και το κουρδικό ζήτημα που συνοριακά άγγιζε τον πόλεμο στα νοτιοανατολικά της χώρας.

Η κυβέρνηση της Τουρκίας εβρισκόμενη σε δυσμενή θέση και επιζητώντας τη βοήθεια της Ευρώπης προκειμένου να διαφυλάξει την ακεραιότητα της, ξεκίνησε να οδηγεί το κράτος και τους κρατικούς οργανισμούς σε μια ευρωπαϊκή πορεία. Από τη μια έπρεπε να καλυφθούν τα κριτήρια της Κοπεγχάγης, και ειδικά το πρώτο, προκειμένου η Τουρκία να εξασφαλίσει μια θέση στην Ευρώπη και από την άλλη οι ένοπλες δυνάμεις και η ΜΙΤ έπρεπε να τελέσουν τα νόμιμα καθήκοντα τους. Η περίοδος εκείνη είναι που ξεκινά να βάζει τη ΜΙΤ πιο έντονα σε ένα πιο δημοκρατικό μονοπάτι.

Από την περίοδο της προσπάθειας για ευρωπαϊκή ένταξη, φτάνουμε στην εποχή της πληροφορίας η οποία εκτείνεται ως τις μέρες μας. Η έξαρση του διαδικτύου, των πληροφοριών, των πηγών ενημέρωσης, καθώς επίσης και των κοινωνικών δικτύων κάνουν πλέον αδύνατη την αδιαφορία της κοινής γνώμης έναντι σοβαρών γεγονότων. Οι πληροφορίες γίνονται ευκολότερα προσβάσιμες από όλα τα κοινωνικά στρώματα και ο λαός ξεκινά να εκθέτει τη γνώμη του ακόμα πιο εύκολα. Το διαδίκτυο αρχίζει να γίνεται αναγκαιότητα και να τροφοδοτεί κάθε τομέα. Την περίοδο αυτή, η ΜΙΤ για να διατηρήσει τη μυστικότητα της ως υπηρεσία καλείται να αντιπαραταχθεί έναντι του ίδιου υλικού που της δίνει υπόσταση, δηλαδή της πληροφορίας, μέσα σε έναν πακτωλό πληροφοριών κι ένα κράτος που της επιβάλλει να γίνει πιο δημοκρατική μέσω της παρουσίας πληροφοριών για εκείνη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΤΟΥΡΚΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΒΛΕΨΗ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Τουρκία αποτελεί μέλος της DCAF (Center of Democratic Control of Armed Forces) από τις 20/11/2003. Το 2005 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανέφερε ότι «*Η Τουρκία έχει σημειώσει μεγάλη πρόοδο στις μεταρρυθμίσεις των σχέσεων κοινωνίας-στρατού*». Επιπλέον στις μεταρρυθμίσεις συμπεριλαμβάνονται και οι αλλαγές στο νομικό πλαίσιο και είναι απαραίτητο ο πολίτης να ασκεί επίβλεψη τόσο στη θεωρία όσο και στην πράξη. «*Τα μέλη του Κοινοβουλίου θα πρέπει να είναι σε επαγρύπνηση, να συνεχίσουν να χτίζουν αυτήν τη νοοτροπία ανάμεσα στους πολίτες*»⁹⁵.

Η επίβλεψη των πολιτών στον τομέα της ασφάλειας στηρίζεται πάνω σε δύο βασικές αξίες:

- τη λογοδοσία/ανάληψη ευθυνών.
- τη διαφάνεια⁹⁶.

Το κεφάλαιο αυτό σχετίζεται με τη διαφάνεια, τη λογοδοσία, τη μυστικότητα και την ανοιχτή σχέση της πληροφόρησης με την κοινωνία. Το ζητούμενο βρίσκεται στο ερώτημα του τι συμβαίνει σε έναν τομέα που χαρακτηρίζεται από ισχυρές ανταγωνιστικές πιέσεις και στην ισορροπία μεταξύ μυστικότητας και διαφάνειας καθώς και στο πώς καταφέρνουν οι Τουρκικές κυβερνήσεις να εξισορροπήσουν την κατάσταση. Θα αντιστοιχήσουμε τις πληροφορίες που αποκτήσαμε από τα προηγούμενα κεφάλαια με σκοπό να μπορέσουμε να απαντήσουμε στα ερωτήματα τα οποία δημιούργησαν αυτήν τη μελέτη.

Στην Τουρκία ο στρατός έχει καταλάβει ενεργό ρόλο στην πολιτική ζωή της χώρας μέσω του Εθνικού Συμβουλίου Ασφαλείας και μέσω των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, όπως στη βιομηχανία και το εμπόριο μέσω ιδρυμάτων όπως το Ίδρυμα Αλληλεγγύης προς τον Στρατό, και στο δικαστικό σύστημα μέσω του στρατοδικείου. Παράλληλα ο στρατός μεταδίδει ακόμα τις αρχές του μέσω της ακόμα ισχύουσας υποχρεωτικής στρατιωτικής θητείας.

⁹⁵ Cizre, Ümit, *Almanac Turkey 2005, Security Sector and Democratic Oversight*, εκδ. DCAF-TESEV 2006, σ. 7.

⁹⁶ Του ιδίου σ. 14.

Συμπερασματικά, μια πλήρης κοινοβουλευτική επίβλεψη στον στρατιωτικό τομέα δεν είναι δυνατόν να επιτευχθεί και ο εκδημοκρατισμός των Ενόπλων Δυνάμεων παραμένει τροχοπέδη στην Ευρωπαϊκή πορεία της χώρας.

Σε αυτό το κεφάλαιο, έχοντας ως γνώμονα το νομικό της πλαίσιο, θα ελέγξουμε σε ποια σημεία εφάπτεται η λειτουργία της ΜΙΤ με το ζήτημα της Κοινοβουλευτικής Επίβλεψης όπως εκείνη έχει καθοριστεί από την ακαδημαϊκή κοινότητα. Επιπλέον θα ελέγξουμε τη λειτουργία της δημοκρατίας έναντι του πολίτη και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στα χρόνια που διανύουμε.

Η ΕΘΝΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ (ΜΙΤ) ΚΑΙ Η ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗ

Το πολιτικό και κοινωνικό βάρος που προσδίδουν οι Δυνάμεις Ασφαλείας στην Τουρκία και οι ανισοροπίες ανάμεσα σε εκείνες και στη δημοκρατία, είναι ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα στην ιστορία της χώρας. Προσφάτως, η ανάγκη για εναρμόνιση των δυνάμεων αυτών με τις δημοκρατικές σταθερές υπογραμμίστηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή⁹⁷.

Θα έλεγε κανείς πως μια τέτοια εναρμόνιση θα γινόταν εφικτή μέσω μιας υγιούς συνεργασίας ανάμεσα σε κυβέρνηση, κοινοβούλιο και οργανισμούς ασφαλείας με τη συνδρομή ειδικών ατόμων επί του θέματος και, σαφώς, λαμβάνοντας υπόψη τα αιτήματα της κοινής γνώμης. Η επίβλεψη σκοπεύει να καλύψει τόσο τον τομέα της ασφάλειας όσο και άλλους τομείς της ασφάλειας μια προσέγγιση πιο φιλική και πιο επικεντρωμένη προς τους πολίτες.

Ο ρόλος, ο χαρακτήρας και οι δραστηριότητες των υπηρεσιών πληροφοριών εγείρουν ένα μεγάλο αριθμό ερωτημάτων στις δημοκρατικές χώρες. Μερικές από αυτές είναι σε ποια θέματα θα πρέπει να επικεντρώσουμε πρώτα την προσοχή μας; Τι εξουσίες μπορεί να έχει μια υπηρεσία πληροφοριών και μέσα σε ποια όρια πρέπει να κινούνται αυτές οι εξουσίες; Πώς μπορούν να προληφθεί η κατάχρηση αυτών των εξουσιών σε ενέργειες που γίνονται υπό το πέπλο της μυστικότητας και γιατί να υπάρχει τόση μυστικότητα; Ενώ το κυριότερο ερώτημα είναι το σε ποιες περιπτώσεις μπορεί η ανάγκη για πληροφορία να φτάνει σε σημεία να

⁹⁷ Cizre, Ümit, *Almanac Turkey 2005, Security Sector and Democratic Oversight*, εκδ. DCAF-TESEV 2006, σ. 7.

καταπατά τα ανθρώπινα δικαιώματα στο όνομα της εθνικής ασφάλειας και τι θα πει «εθνική ασφάλεια»; Στο μεταξύ ποιος θα πρέπει να καθορίζει ποιες είναι οι προτεραιότητες μιας υπηρεσίας πληροφοριών⁹⁸; Πώς μπορούμε να εγκαταστήσουμε δημοκρατικές υπηρεσίες άμυνας που να εξυπηρετούν τα εθνικά συμφέροντα και όχι να απειλούν το Νόμο, τα ανθρώπινα δικαιώματα και την ίδια τη δημοκρατία; Το πρόβλημα είναι ότι οι δημοκρατικές κυβερνήσεις λειτουργούν δημόσια και ανοιχτά ενώ οι υπηρεσίες ασφαλείας λειτουργούν με μυστικότητα επιφορτισμένες με την αποστολή της προστασίας της εθνικής ασφάλειας.

Δεδομένου ότι κατά την ιστορία έχουμε προσέξει πολλές φορές να γίνονται καταχρήσεις αυτής της εξουσίας υπό το μανδύα της μυστικότητας, είναι ζωτικής σημασίας να θέτονται όρια στις εξουσίες και στις μεθόδους των υπηρεσιών πληροφοριών με σκοπό την αποτροπή αυτών των καταχρήσεων και την προτροπή της επίβλεψης και της προστασίας της έννομης τάξης και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Όλα αυτά στο μεταξύ, θα πρέπει να συνακολουθούνται από την αποδοτική λειτουργία αυτών των υπηρεσιών γιατί εύλογα θα αναρωτιόταν κανείς για το ποια είναι η σκοπιμότητα της ύπαρξης ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε ένα κράτος όταν σε αυτό το κράτος είτε απειλείται η ελευθερία είτε ακόμα και η ίδια του η ύπαρξη.

Στο δεύτερο κεφάλαιο της εργασίας, μιλήσαμε σχετικά με τα επίπεδα της επίβλεψης στις μυστικές υπηρεσίες όπως εκείνα έχουν οριστεί από το 1970, όπου ξεκίνησε η διαδικασία αυτή στις μυστικές υπηρεσίες των αναπτυγμένων κρατών, ως τις μέρες μας από την επιστημονική κοινότητα η οποία ασχολείται με το εν λόγω θέμα.

Στα Συντάγματα ορισμένων δημοκρατικών κρατών, γίνεται αναφορά για τις υπηρεσίες πληροφοριών τους. Οι συνταγματικοί αυτοί κανόνες, είναι συνήθως γενικές αναφορές σχετικά με τη λογοδοσία των υπηρεσιών αυτών στο Κοινοβούλιο της χώρας καθώς και στον σεβασμό που οφείλουν να δείχνουν στο κράτος δικαίου⁹⁹.

Παράλληλα με αυτήν τη μέθοδο νομιμοποίησης των κανόνων και της δράσης των υπηρεσιών πληροφοριών, οι δημοκρατικές κυβερνήσεις οφείλουν να ορίζουν ένα νομικό πλαίσιο μέσα στο οποίο να κινούνται οι υπηρεσίες ή η υπηρεσία μέσω της οποίας η κυβέρνηση αντλεί πληροφόρηση. Οι νόμοι αυτοί δεν είναι μυστικοί, παρά το γεγονός ότι η εκάστοτε υπηρεσία πρέπει να καλύπτει τους τρόπους λειτουργίας της, διότι μέσω αυτών των νόμων μπορούν οι πολίτες του κράτους να δουν τη λειτουργία και να ξέρουν τα δικαιώματα

⁹⁸ Lowenthal M., *Intelligence: From Secrets to Policy*, Washington, D.C., CQ Press. 2003, σ.156-161

⁹⁹ Wills Aidan, *Intelligence Oversight*, εκδ. DCAF, 2010, σ. 10.

τους έναντι αυτών, καθώς και να έχουν τη δυνατότητα να κατακρίνουν στην περίπτωση που η υπηρεσία ξεπεράσει τα νομικά της δικαιώματα¹⁰⁰.

Έχοντας ως γνώμονα αυτά τα πέντε επίπεδα έχουμε πιο εύκολα τη δυνατότητα να δούμε τι συμβαίνει στο παράδειγμα της MIT. Στην άσκηση της δημοκρατικής επίβλεψης, το ζήτημα της στρατιωτικής παρουσίας σε αυτού του είδους της υπηρεσίες, παίζει πολύ σημαντικό ρόλο. Σε μια υπηρεσία που ναι μεν είναι τομέας της εθνικής ασφάλειας, αλλά έχει πολιτικό προφίλ και οι εργαζόμενοι της σύμφωνα με το νομικό πλαίσιο της υπηρεσίας μπορούν να είναι οποιοδήποτε αρκεί να 'ναι τούρκοι πολίτες¹⁰¹, θα δημιουργούσε αμφισβητήσεις αν μεγάλο ποσοστό της αποτελείτο από στρατιωτικούς.

Βλέποντας τον πίνακα των ονομάτων και των ιδιοτήτων κάθε αρχηγού της MIT από την ίδρυση της μέχρι τις μέρες μας, παρατηρούμε πλειοψηφία των στρατιωτικών με το σκηνικό, όμως, να αλλάζει μέσα στα χρόνια της προσέγγισης της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο στρατός παίζει και πάλι σημαντικό ρόλο και κατέχει ένα μεγάλο ποσοστό ανάμεσα στους Αρχηγούς της υπηρεσίας. Από τα δεκαπέντε άτομα που έχουν περάσει από τη θέση της Αρχηγίας της MIT, οι έντεκα προέρχονταν από τις τάξεις των Ενόπλων Δυνάμεων.

¹⁰⁰ Wills Aidan, *Intelligence Oversight*, εκδ. DCAF, 2010, σ. 14.

¹⁰¹ Όπως γίνεται σε όλες τις δημόσιες υπηρεσίες.

Πίνακας 2

ΟΝΟΜΑ	ΣΤΡΑΤΙΩΤΙΚΟΣ	ΠΟΛΙΤΗΣ
Αβνί Καντάν (1965-1966)	√	
Μεχμέτ Φ. Ντογού (1966-1971)	√	
Νουρετίν Ερσίν (1971-1973)	√	
Μπουλέντ Τουρκέρ (1973-1974)(1979-1981)	√	
Μπαχαττίν Οζουλκερ (1974-7 μήνες)	√	
Χαμζά Γκιουργκιούτς (1974-1978)	√	
Αντνάν Ερσόζ (1978-1979)	√	
Μπουρχανεττίν Μπίγκαλι (1981-1986)	√	
Χαϊρί Ουντούλ (1986-1988)	√	
Τεομάν Κομάν (1988-1992)	√	
Σονμέζ Κιοκσάλ (1992-1998)		√
Σενκάλ Ατάσαγκουν (1998-2005)		√
Εμρέ Τανέρ (2005-2010)		√
Χακάν Φιντάν ¹⁰² (2010-2015) (2015-τώρα)	√	√
Ισμαήλ Χ. Μουσά (2015-1 μήνα)		√

Το άρθρο 11 του πρώτου νόμου για τη ΜΙΤ, Νο 644 του 1965, αναφέρεται στο στρατιωτικό προσωπικό. Συγκεκριμένα αναφέρει πως ο αριθμός, η θέση και ο βαθμός των αξιωματικών, ανωτέρων αξιωματικών, υπαξιωματικών και στρατιωτών που υπάγονται οργανικά στις Ένοπλες Δυνάμεις, αλλά θα απασχοληθούν στη ΜΙΤ, καθορίζονται κάθε χρόνο από κοινού μεταξύ του Γενικού Επιτελείου και της ανώτατης ηγεσίας της ΜΙΤ. Ωστόσο για την απασχόληση τους, στο μεταξύ, δεν απαιτείται η απόφαση του Υπουργικού Συμβουλίου¹⁰³.

Η προεδρία του Οζάλ σηματοδότησε και τη λήξη της στρατιωτικής χούντας στην Τουρκία και η κυβέρνηση είχε ως σκοπό της να απαλλάξει την Υπηρεσία Πληροφοριών από την στρατιωτική επιρροή. Χαρακτηριστικά ο διορισμένος από τον Οζάλ αναπληρωτής Αρχηγός

¹⁰² Ενδιαφέρουσα, δε, είναι η περίπτωση του Χακάν Φιντάν, του σημερινού Αρχηγού της ΜΙΤ που αν και υπαξιωματικός του στρατού προτίμησε να αλλάξει καριέρα και να ασχοληθεί με τις πολιτικές επιστήμες.

¹⁰³ İltar Erdal, *Milli İstihbarat Teşkilatı Tarihçesi (M.E.H/M.A.H) (1927/1965)*, Ankara 2002: http://www.mit.gov.tr/ikinci_bolum_F.html#F

της MIT, Χιράμ Αμπάς, ο οποίος τύγγανε από τους ελάχιστους μη στρατιωτικούς σε άρχουσα θέση της MIT, σε επιστολή του προς τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας είπε:

«Στις δημοκρατίες, εφόσον η προστασία του κράτους από τον κόσμο δεν εξασκείται από τις υπηρεσίες πληροφοριών, τότε δεν είναι απαραίτητο αυτές οι υπηρεσίες να είναι κοντά στον στρατό. Επειδή στις δημοκρατίες η αποστολή των υπηρεσιών πληροφοριών επικεντρώνεται στα άλλα κράτη και επειδή η πληροφόρηση θεωρείται εξειδίκευση, για τις άρχουσες θέσεις(των εκάστοτε υπηρεσιών πληροφοριών) προτιμώνται άτομα που έχουν εμπειρία εκ των έσω σε αυτήν τη δουλειά. Στο δικό μας κράτος δεν είναι ξεκάθαρο σε ποιο σώμα υπάγεται η MIT»¹⁰⁴.

Ο Αμπάς επίσης σε δήλωση του είχε πει πως οι Κυβερνήσεις και ιδιαίτέρως οι εκάστοτε Πρωθυπουργοί της Τουρκίας, παρά το γεγονός του ότι η MIT κανονικά θα έπρεπε να λογοδοτούσε απευθείας και κατ' αποκλειστικότητα σε εκείνους, αντ' αυτού σε κανένα από τα δύο πραξικοπήματα, του 1971 και του 1980, δεν ενημερώθηκαν για το τι επρόκειτο να συνέβαινε. Με αυτόν τον τρόπο ο ίδιος ήθελε να υποδείξει την εις βάθος εισχώρηση του στρατιωτικού στοιχείου στη MIT και σαφώς τη «στρατευμένη» πληροφόρηση που παρείχαν στην Κυβέρνηση.

Όπως είναι αναμενόμενο, ένας αρχηγός προερχόμενος από τις στρατιωτικές τάξεις, δεν είναι βέβαιο πως μπορεί να συνεργαστεί απόλυτα με τον πολιτικό τομέα τον οποίο, όμως, οφείλει να υπηρετεί άμεσα λόγω δημοκρατικού πολιτεύματος. Με αυτόν τον τρόπο αντιλαμβανόμαστε πως ο εσωτερικός έλεγχος από τη διοίκηση των ίδιων των υπηρεσιών, ζήτημα το οποίο αποτελεί παράγοντα μέτρησης της δημοκρατικής επίβλεψης, σε αυτό το σημείο αμφισβητείται εφόσον ο έλεγχος αυτός δεν γίνεται προς όφελος της κυβέρνησης, αλλά προς όφελος των ενόπλων δυνάμεων.

Η στρατιωτική επιρροή και η κακή διαχείριση και οργάνωση της υπηρεσίας, οδήγησε σε οικονομικά και οργανωτικά προβλήματα. Το μεγαλύτερο δε πρόβλημα της προκύπτει από το γεγονός ότι αποτελεί το μοναδικό επίσημο δίκτυο πληροφοριών και εκείνο ασχολείται αναγκαστικά και με τα δύο επίπεδα δράσης, εσωτερικό και εξωτερικό, με αποτέλεσμα να υστερεί και στα δύο πεδία.

Η δεκαετία του 1970 θεωρείται ως η δεκαετία της στρατιωτικής πρωτοκαθεδρίας στην Τουρκική Δημοκρατία. Η χούντα του Στρατηγού Ταγμάτς που προσπάθησε να επαναφέρει

¹⁰⁴ Cizre Ümit, *Almanac Turkey 2005, Security Sector and Democratic Oversight*, εκδ. TESEV Publications, Istanbul 2005, σ. 161.

την ταραγμένη δημοκρατία της κυβέρνησης Ντεμιρέλ. Στην περίοδο των λίγων μηνών που βρίσκονταν στην εξουσία, οι διώξεις και τα βασανιστήρια που ασκήθηκαν σε δημοσιογράφους και συνταξιούχους αξιωματικούς έκαναν έκδηλη την εσωστρεφή πολιτική που ασκούσε το κράτος¹⁰⁵. Παράλληλα η ίδια πολιτική που ασκούνταν και στη ΜΙΤ προκειμένου να επιτευχθεί η ασφάλεια έναντι των εχθρών¹⁰⁶ που προέκυπταν από το εσωτερικό. Η σαφής επικέντρωση της ΜΙΤ στο εσωτερικό, λόγω άλλωστε της ανόδου τουρκικής αριστεράς, των απεργιών της εργατικής τάξης και των φοιτητικών κινημάτων των προηγούμενων ετών πυροδότησε τις αμφισβητήσεις ανάμεσα τόσο στον πολιτικό κόσμο όσο και στον απλό λαό.

Κατά τα έτη της Προεδρίας του Εβρέν με Πρωθυπουργό τον Τουργκούτ Οζάλ, το θέμα των υποκλοπών είχε φτάσει στο ζενίθ του¹⁰⁷. Η παρουσία του ΡΚΚ και η θέση της ΜΙΤ μπροστά στην «εσωτερική απειλή» ενέτεινε τα ζητήματα υποκλοπών και παραβίασης των προσωπικών δεδομένων των πολιτών της χώρας. Το ζήτημα είχε λάβει τόσο ακραίες διαστάσεις που ούτε καν ο πολιτικός κόσμος δεν εξαιρέθηκε. Συγκεκριμένα όταν ο Οζάλ μετακόμισε στην πρωθυπουργική κατοικία βρέθηκε ένας μεγάλος αριθμός συσκευών υποκλοπής και ο ίδιος ο Πρωθυπουργός, έχοντας χάσει την εμπιστοσύνη του στη ΜΙΤ, παρακολούθησε αυτοπροσώπως τα μέτρα για την αποτροπή τέτοιων πράξεων¹⁰⁸.

Στις επόμενες δεκαετίες, δηλαδή από τα μέσα του 1990 μέχρι τις μέρες μας, το σκηνικό αλλάζει κατά πολύ. Πρόσωπα των ενόπλων δυνάμεων παύουν να θέτονται ως Αρχηγοί της ΜΙΤ και τη θέση της διοίκησης ξεκινούν να παίρνουν πολίτες και κυρίως κοινωνικοί επιστήμονες. Στη δεκαετία του 1990, επί πρωθυπουργίας της Τανσού Τσιλέρ, στη θέση του Αρχηγού της ΜΙΤ διορίστηκε ο Σονμέζ Κιοκσάλ. Ο Κιοκσάλ ήταν ο πρώτος μη στρατιωτικός που κατάφερε να διοριστεί σε αυτήν τη θέση μετά από είκοσι επτά χρόνια από τη δημιουργία της ΜΙΤ. Σύμφωνα με το Αλμανάκ περί Δημοκρατικού Ελέγχου στον τομέα της Τουρκικής Ασφάλειας που εκδόθηκε το 2005, αναφέρεται πως ο διορισμός του Κιοκσάλ στην Αρχηγία της ΜΙΤ αποσκοπούσε στο να αποκτήσει η Κυβέρνηση μεγαλύτερο έλεγχο επί της Εθνικής Υπηρεσίας Πληροφοριών καθώς επίσης ήταν μια ενέργεια προς την ανάπτυξη της διαφάνειας

¹⁰⁵ Cizre Ümit, *Almanac Turkey 2005, Security Sector and Democratic Oversight*, εκδ. TESEV Publications, Istanbul 2005, σ. 161

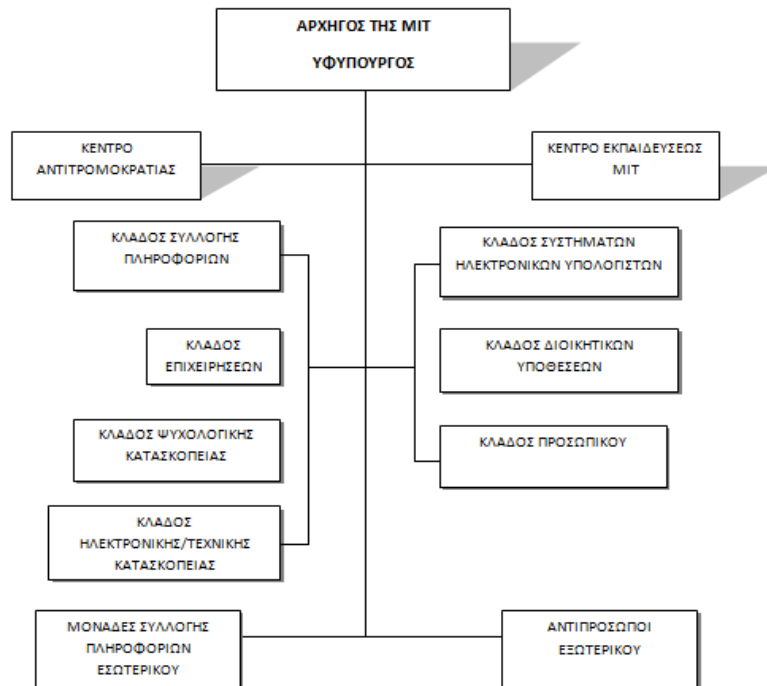
¹⁰⁶ Symons, Senell, *The Routledge Intermediate Turkish Reader: Political and Cultural Articles*, Routledge 2012, σ.74.

¹⁰⁷ Piran, Leila, *Institutional Change in Turkey, The Impact of European Union Reforms on Human Rights and Policing*, εκδ. Palgrave Macmillan 2013, σ. 111.

¹⁰⁸ Cizre Ümit, *Almanac Turkey 2005, Security Sector and Democratic Oversight*, εκδ. TESEV Publications, Istanbul 2005, σ. 162.

στη χώρα. Ο ίδιος ο Αρχηγός της ΜΙΤ φανέρωσε στον Τύπο τον «σκελετό» της Υπηρεσίας, ένα οργανόγραμμα με όλους τους κλάδους της καθώς και τις περιφερειακές διευθύνσεις που διαθέτει σε όλη την τουρκική επικράτεια¹⁰⁹.

Σύμφωνα με τον Κιοκσάλ η ΜΙΤ οργανώνεται ως εξής :

Εικόνα 2

Στα χρόνια της αρχηγίας του Κιοκσάλ χρονολογείται ένα από τα μεγαλύτερα σκάνδαλα στην Τουρκία. Το επονομαζόμενο «σκάνδαλο του Σουσουρλούκ» στις 3 Νοεμβρίου του 1996, έφερε στο φως της δημοσιότητας τόσο τη δράση όσο και τη συνεργασία του κράτους, της πολιτικής και της μαφίας. Στο αυτοκινητιστικό δυστύχημα στην επαρχία του Μπαλίκεσιρ, Σουσουρλούκ, βρέθηκαν νεκροί εντός του αυτοκινήτου ο Αρχηγός της Αστυνομικής Διεύθυνσης Κωνσταντινουπόλεως, ένα μέλος του Κοινοβουλίου ο οποίος ηγούνταν μιας μεγάλης Κουρδικής φυλής και αρχηγός των Γκρίζων Λύκων. Στα συντρίμια βρέθηκε υλικό υποκλοπών, οπλισμός και ναρκωτικές ουσίες. Το σκάνδαλο αυτό αποκάλυψε τη συνεργασία του κράτους με την τουρκική μαφία η οποία είχε σκοπό την ανατροπή του ΡΚΚ¹¹⁰.

¹⁰⁹ Ηλιάδης, Μάνος, *Οι Τουρκικές Μυστικές Υπηρεσίες και η ΜΙΤ*, εκδ. Λαβύρινθος 1998, σ. 212.

¹¹⁰ Anceschi, Luca., Gennaro, Gervasio., Teti Andrea., *Informal Power in the Greater Middle East: Hidden Geographies*, εκδ. Routledge 2014, σ. 185.

Η τέταρτη φάση της εξέλιξης της ΜΙΤ συμπορεύεται με τις προσπάθειες για μεταρρυθμίσεις που σκοπό έχουν να φέρουν τη χώρα ένα βήμα πιο κοντά στην ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η Τουρκία επιθυμώντας να καλύψει τις προϋποθέσεις των κριτηρίων της Κοπεγχάγης, και ιδιαίτερα το πρώτο που αφορά θεσμούς που εγγυώνται τη δημοκρατία, το κράτος δικαίου, τα ανθρώπινα δικαιώματα και το σεβασμό και την προστασία των μειονοτήτων¹¹¹, δεν παρέλειψε να φέρει σε αυτά τα πλαίσια και την εθνική της υπηρεσία πληροφοριών. Στον αντίλογο, πιστεύεται πως η κυβερνητική πολιτική του Κόμματος Δικαίου και Ανάπτυξης (ΑΚΡ) και η συνεχής μάχη κατά της τρομοκρατίας επηρέασαν πολύ τη λειτουργία της ΜΙΤ και κατέστρεψαν μερικώς το σύστημα του οργανισμού¹¹².

Κατά τα έτη 1998 με 2005 παρατηρούμε τη μακροβιότερη παραμονή πολίτη στη θέση της Αρχηγίας της ΜΙΤ. Ο διορισμένος από τον Μεσούτ Γιλμάζ, Σενκάλ Ατάσαγκούν, είναι πολιτικός επιστήμονας και ήταν εργαζόμενος της ΜΙΤ ήδη από το 1967. Ήταν ο πρώτος πολίτης στην θέση της αρχηγίας ο οποίος καταγόταν από την υπηρεσία. Το όνομα του είχε συνδεθεί με τις προσπάθειες της κυβέρνησης για δημιουργία νέου αντιτρομοκρατικού νόμου στη διάρκεια της Πρωθυπουργίας του Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν. Αρχικά ο νόμος του Ποινικού Δικαίου Νο 5237 που περιόριζε τις ηλεκτρονικές υποκλοπές θεωρήθηκε από τη ΜΙΤ ότι θα προξενούσε προβλήματα και ότι θα παρακώλυε το έργο της έναντι της τρομοκρατίας. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την επιχείρηση έκδοσης νέου αντιτρομοκρατικού νόμου ο οποίος θα ήταν πιο κοντά στην εύρυθμη λειτουργία της ΜΙΤ, αν και ο νόμος αυτός δεν έχει ακόμα περάσει επίσημα. Η πρόωρη συνταξιοδότηση του Ατάσαγκουν από τη ΜΙΤ προκάλεσε κύματα σχολίων από τον Τύπο λέγοντας ότι αφορμή σε αυτήν την κίνηση στάθηκε η εσωτερική έριδα ανάμεσα σε εκείνον και στην κυβέρνηση¹¹³.

Παράλληλα, τα σκάνδαλα γύρω από την υπηρεσία απασχολούν συχνά τον Τύπο, όπως το 2005 με το περιστατικό που αφορούσε τον Διευθυντή Επιχειρήσεων Εξωτερικού, Κασίφ Κοζίνογλου, ο οποίος είχε διασυνδέσεις με το οργανωμένο έγκλημα ή με το σκάνδαλο των φορτηγών της ΜΙΤ που μετέφεραν οπλισμό από την Τουρκία στη Συρία το 2015.

Η διαφορά ανάμεσα στην έννοια της «υποκλοπής» και την έννοια της «ηλεκτρονικής παρακολούθησης» ήταν επίσης ένα ζήτημα που προέκυψε μέσω των μεταρρυθμίσεων του 2005. Πιο συγκεκριμένα τον Ιούνιο του 2005 η εφημερίδα «Vatan» εξέδωσε φύλλο με τίτλο

¹¹¹ Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση: Άρθρο 49 και άρθρο 6 παράγραφος 1^η.

¹¹² Cizre Ümit, *Almanac Turkey 2005, Security Sector and Democratic Oversight*, εκδ. TESEV Publications, Istanbul 2005, σ. 163.

¹¹³ Του ιδίου, σ 164.

«Το έγγραφο που θα συνταράξει την Τουρκία» όπου αναφερόταν στην άδεια της MIT για υποκλοπές όλων των τηλεφωνικών κλήσεων στη χώρα. Η ενέργεια ήταν βασισμένη σε μια απόφαση του Ανώτατου Δικαστηρίου του Ντιγιάρμπακιρ προκειμένου να προλάβει η MIT να εξουσιοδοτηθεί από το κράτος πριν ισχύσει ο νέος Τουρκικός Ποινικός Κώδικας¹¹⁴.

Η MIT έσπευσε να υπερασπιστεί τον εαυτό της λέγοντας πως η υπηρεσία κάνει ό, τι μπορεί για να προστατεύσει τους πολίτες της χώρας ούσα, όμως, πάντα εντός νομικού πλαισίου και δρώντας μόνο για πρόληψη εγκληματικών πράξεων¹¹⁵.

Μετά από αυτό το συμβάν έγιναν πολλές καταγγελίες από πολίτες και οργανισμούς ενάντια στη MIT οι οποίες όμως δεν βρήκαν ανταπόκριση ενώ με απόφαση του Κοινοβουλίου οι υποκλοπές νομιμοποιήθηκαν για να εκτελούνται αποκλειστικά από ένα κέντρο που αποτελούσε μέρος της Turkish Telecom¹¹⁶.

Διάδοχο του Ατάσαγκουν στην Αρχηγία της MIT αποτέλεσε ο, επίσης πολίτης, Εμρέ Τανέρ. Πολιτικός επιστήμονας και ο ίδιος και όπως ο προκάτοχος του, καταγόμενος από τις τάξεις της MIT, ο Τανέρ θεωρείτο ειδικός στο Κουρδικό ζήτημα. Η εξειδίκευση του αυτή έδωσε το έναυσμα στην κυβέρνηση για να ξεκινήσει μεγαλύτερα βήματα έναντι του Κουρδικού προβλήματος. Μια προσπάθεια προσέγγισης έγινε μέσω συνάντησης του Αρχηγού της MIT και τον αρχηγό του Κουρδικού κόμματος.

Οι συναντήσεις του Εμρέ Τανέρ με τον Μασούντ Μπαρζανί, βρέθηκαν στο φως της δημοσιότητας από την εφημερίδα «Hürriyet» ενώ πρώτα είχε δημοσιευτεί από την αγγλόφωνη εφημερίδα «New Anatolian». Στην είδηση αναφέρθηκε πως ο Τανέρ ζήτησε από τον Μπαρζανί βοήθεια για να περιορίσουν τη δύναμη του PKK στο βόρειο Ιράκ. Οι είδηση της New Anatolian διαψεύστηκε από τη MIT η οποία τη χαρακτήρισε μη αληθή, όμως, η υπηρεσία δεν έκανε το ίδιο με την Hürriyet η οποία ανέφερε για τις συναντήσεις του Τανέρ με τον Οτσαλάν και τον Μπαρζανί.

Ένα από τα δημοκρατικά βήματα του Τανέρ ήταν και η έκδοση λογιστικής αναφοράς. Με την αναφορά αυτή, την οποία μπορούσε να δει όλος ο λαός και όχι μόνο η Κυβέρνηση, παρουσίαζε τη διαχείριση των οικονομικών της υπηρεσίας. Η λογιστική αναφορά είχε τη βάση της στο νόμο 5018 περί διαχείρισης δημοσίων οικονομικών και δικαίου του ελέγχου ο οποίος ενεκρίθη στις 10/12/2003. Αρχικά ο νόμος δεν προέβλεπε για την εθνική οργάνωση

¹¹⁴Του ιδίου, σ. 165.

¹¹⁵ Εθνική Οργάνωση Πληροφοριών (MIT) από: <http://www.mit.gov.tr/basin23.html>

¹¹⁶ http://www.cnnturk.com/HABER/haber_detay.asp?PID=318&HID=1&haberID=108432

πληροφοριών, οι αλλαγές, όμως, που έγιναν στη νομολογία έδωσαν τη διαχείριση των οικονομικών της υπηρεσίας στο υπουργείο αμύνης, εσωτερικών και οικονομικών¹¹⁷ το 2005 και το 2008.

Η έξαρση της χρήσης του διαδικτύου καθώς και οι ταχέως αναπτυσσόμενοι τεχνολογικοί τομείς ήταν οι λόγοι που έφεραν τον Χακάν Φιντάν στην αρχηγεία της υπηρεσίας. Ο Φιντάν, είναι μια ιδιαίζουσα περίπτωση αρχηγού της τουρκικής υπηρεσίας πληροφοριών εφόσον αποτελεί ένα μείγμα στρατιωτικού και πολίτη. Ο ίδιος εργαζόταν ως υπαξιωματικός των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων μέχρι το 2001 όπου αποφάσισε να παραιτηθεί και να ασχοληθεί με τις πολιτικές επιστήμες. Συγκεκριμένα ο ως τις μέρες μας Αρχηγός της MIT έχει μεταπτυχιακό δίπλωμα στις διεθνείς σχέσεις με ειδίκευση στη θέση των υπηρεσιών πληροφοριών στην εξωτερική πολιτική και διδακτορικό δίπλωμα με διατριβή στο θέμα «Diplomacy in the information age: The use of information technologies in verification». Θα έλεγε κανείς πως δεδομένων των συνθηκών, είναι ο καταλληλότερος άνθρωπος για τη θέση της αρχηγίας¹¹⁸.

Στη διάρκεια της θητείας του, η οποία συνεχίζεται ως τις μέρες μας, εξακολουθεί να διατηρεί την παράδοση των προκατόχων του εκδίδοντας κάθε χρονιά τόσο οικονομικές όσο και αναφορές δραστηριοτήτων που μπορούν να αναγνωστούν από κάθε πολίτη. Ο διαδικτυακός τόπος της υπηρεσίας ανανεώθηκε, επεκτάθηκε και ενημερώθηκε κάνοντας τη MIT περισσότερο προσιτή προς τους πολίτες της Τουρκίας αλλά και του εξωτερικού οι οποίοι θέλουν να μάθουν περισσότερα για εκείνη. Η αναφορά των δραστηριοτήτων της που εκδόθηκε το 2015 στην Άγκυρα, περιγράφει με κάθε λεπτομέρεια το πώς χρησιμοποιήθηκαν τα χρήματα των φορολογουμένων στην εν λόγω υπηρεσία καθώς και το νομικό πλαίσιο μέσα στο οποίο κινούνται οι δράσεις της.

Κατά την αρχηγία του Χακάν Φιντάν, ο Συριακός εμφύλιος προκάλεσε αρκετά προβλήματα στη MIT και στην τουρκική κυβέρνηση. Κορυφαίο, το πρόβλημα των φορτηγών που λέγεται πως μετέφεραν οπλισμό προς τους Τζιχαντιστές της Συρίας το καλοκαίρι του 2015¹¹⁹.

¹¹⁷ Εφημερίδα της Κυβερνήσεως Ημερομηνία: 26/11/2014 Αριθμός Φύλλου: 29187 νόμος: 5018 Παράρτημα 6°, άρθρο 44° .

¹¹⁸ Aljazeera Turk, *Portre: Hakan Fidan*, <http://www.aljazeera.com.tr/portre/portre-hakan-fidan> 11/03/2015.

¹¹⁹ Sözcü., *Cumhuriyet'e TIR soruşturması*, <http://www.sozcu.com.tr/2015/gundem/cumhuriyete-tir-sorusturmasi-844985/>, 29 May 2015

Με το θέμα των φορτηγών είχαν ασχοληθεί ορισμένοι εισαγγελείς των τουρκικών δικαστηρίων και συγκεκριμένα οι Οζτζάν Σισμάν, Αζίζ Τακσί, Σουλεϊμάν Μπαγριγιανίκ και Αχμέτ Καρατζά καθώς επίσης και ο τότε διοικητής στρατοχωροφυλακής Οζκάν Τσοκάι και ορισμένοι δημοσιογράφοι. Όλοι τους έχουν προφυλακιστεί από τις 6-5-2015. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το αίτημα της πρωθυπουργίας να συμμετάσχει στη δίκη κατά την Πέμπτη εκδίκαση της υπόθεσης η οποία, όμως, απορρίφθηκε από το δικαστήριο¹²⁰.

Στον επίσημο διαδικτυακό τόπο της ΜΙΤ, όπου η υπηρεσία αναρτά όλα της τα δελτία τύπου με το αρχείο της να ξεκινά από τις 20-2-2000, η τελευταία ανάρτηση έχει γίνει στις 20-2-2015¹²¹, πριν δηλαδή το ξέσπασμα των γεγονότων. Προφανώς η υπηρεσία δεν θέλησε να κάνει επίσημες δηλώσεις πριν αποφανθεί επισήμως η δικαιοσύνη ενώ παράλληλα οι τίτλοι στις εφημερίδες καθώς και η διεθνής και εγχώρια κοινή γνώμη οργιάζει σχετικά με αυτό το περιστατικό.

Μεγάλο ενδιαφέρον παρουσιάζει η αναφορά των δραστηριοτήτων της του έτους 2015. Η αναφορά αποτελείται από ένα εξασέλιδο φυλλάδιο όπου στο πρώτο κεφάλαιο παρέχεται κάθε πληροφορία σχετικά με το νομικό πλαίσιο στο οποίο κινείται η υπηρεσία, το ανθρώπινο δυναμικό που την απαρτίζει, τη δομή της υπηρεσίας, τις τεχνολογικές της πηγές πληροφοριών, τον τρόπο διοίκησης της καθώς και τις μεθόδους εσωτερικού ελέγχου που διαθέτει. Στο δεύτερο κεφάλαιο δηλώνει τους στόχους της, ενώ στο τρίτο ασχολείται περισσότερο με το οικονομικό κομμάτι. Συγκεκριμένα παρουσιάζει τα αποτελέσματα των κεφαλαίων που της δόθηκαν και πώς εκείνα εφαρμόστηκαν, τα αποτελέσματα του οικονομικού ελέγχου και τέλος την εσωτερική και τον εξωτερική της επίβλεψη. Στο τέλος της αναφοράς γίνεται μια αξιολόγηση σχετικά με τα προαναφερόμενα και αναφέρονται τα συμπεράσματα από τα στοιχεία.

NOMIKEΣ ΒΑΣΕΙΣ

¹²⁰<http://www.haberdar.com/gundem/tir-savcilari-6-kez-yargitay-da-heyet-karsisina-cikacak-h25693.html>

¹²¹ Από το 2000 μέχρι το 2012 τα δελτία τύπου της ΜΙΤ ήταν περισσότερα από ένα ανά έτος. Από το 2013 και μετά παρατηρούμε πως η τουρκική υπηρεσία πληροφοριών εμφανίζει μόνο ένα δελτίο κάθε έτος.

Η αλλαγή του νομικού πλαισίου της MIT θα έδινε μια νέα πνοή στα πράγματα. Ο νέος νόμος υπ' αριθμόν 2937 προέβλεπε να εξασφαλίσει τη χρήση της κρατικής πληροφόρησης και να καθορίσει τον ουσιαστικό και τυπικό πλαίσιο σύστασης, καθηκόντων και δραστηριοτήτων του Εθνικού Οργανισμού Πληροφοριών¹²².

Σύμφωνα με το πρώτο τμήμα η MIT έχει ως προσωπικό υπαλλήλους ενταγμένους στο οργανόγραμμα της MIT, υπαλλήλους των Τουρκικών Ενόπλων Δυνάμεων αποσπασμένους στη MIT και προσωπικό που εργάζεται επί συμβάσει. Στο δεύτερο τμήμα τονίζεται πως η υπηρεσία υπάγεται στον Πρωθυπουργό, ενώ αποτελείται από τον Υφυπουργό, τους βοηθούς του υφυπουργού, κλάδους, υπηρεσίες, τμήματα και άλλες υπηρεσιακές μονάδες. Ο Υφυπουργός είναι υπόλογος μόνο απέναντι στον Πρωθυπουργό και δεν λογοδοτεί σε κανένα άλλο πρόσωπο ή φορέα.

Στα καθήκοντα της MIT υπάγεται η σύσταση δικτύου πληροφοριών που για την αντιμετώπιση εσωτερικών και εξωτερικών κινδύνων καθώς και για την αντιμετώπιση των αναγκών και των επιθυμιών του Προέδρου της Δημοκρατίας, του Πρωθυπουργού, του Αρχηγού του Γενικού Επιτελείου, του Γενικού Γραμματέα του Συμβουλίου Εθνικής Ασφάλειας και των ενδιαφερόμενων υπουργείων για την προετοιμασία και τη χάραξη πολιτικής εθνικής ασφαλείας. Η MIT έχει ως καθήκον της να υποβάλει προτάσεις στο Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας, να παρέχει συμβουλές για τεχνικά θέματα για τον συντονισμό των δραστηριοτήτων των πληροφοριών, τη μεταφορά πληροφοριών στο Γενικό Επιτελείο, την εκτέλεση των καθηκόντων που θα τους υποδείξει το Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας και τέλος την αντικατασκοπεία.

Μέσα από αυτά τα άρθρα του νόμου για τη MIT, αντιλαμβανόμαστε πως η υπηρεσία δεν έχει τα περιθώρια να δρα αυτοβούλως ή πέρα από τα επιτρεπόμενα όρια τα οποία πατούν στα ίχνη που χαράζει το Σύνταγμα της χώρας. Με αυτόν τον τρόπο δημιουργείται ένα πλαίσιο επίβλεψης από την εκτελεστική εξουσία, χωρίς τη συνδρομή και την ηγεσία της οποίας, τυπικά τουλάχιστον, η υπηρεσία δεν μπορεί να δραστηριοποιηθεί¹²³.

Ως αρμοδιότητες της έχει τη δημιουργία απευθείας σχέσεων για την εφαρμογή των κατάλληλων συντονιστικών μεθόδων με τους διευθυντές ή υπεύθυνους πληροφοριών των υπουργείων και των άλλων δημόσιων οργανισμών σε θέματα εξασφάλισεων και κατευθύνσεως πληροφοριών ή αντικατασκοπίας. Η MIT έχει επίσης σαν αρμοδιότητα της να

¹²² Ηλιάδης, Μάνος, *Οι Τουρκικές Μυστικές Υπηρεσίες και η MIT*, εκδ. Λαβύρινθος 1998, σ. 325.

¹²³ Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, ημερομηνία: 03/11/1983, αριθμός φύλλου: 18210, Νόμος 1.5.2937.

κάνει χρήση των αρχείων και των κέντρων ηλεκτρονικής επεξεργασίας πληροφοριών των υπουργείων και των άλλων δημόσιων οργανισμών και φορέων ενώ μπορεί να δημιουργεί και να διατηρεί επαφή με αυτούς για θέματα που άπτονται των καθηκόντων της.

Στις μεταρρυθμίσεις που ξεκίνησαν το 1999 στην Τουρκία για την ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Ένωση, και συγκεκριμένα στο 7^ο Πακέτο Εναρμόνισης, το τουρκικό Κοινοβούλιο έκανε ριζικές τροποποιήσεις στον Νόμο 2945 περί του Εθνικού Συμβουλίου Ασφαλείας, της Γενικής του Γραμματείας και του άρθρου 118 του Συντάγματος του 1982 το οποίο του προσέδιδε εκτελεστικές εξουσίες επί της κυβέρνησης. Με τις τροποποιήσεις αυτές, το Εθνικό Συμβούλιο Ασφαλείας, έγινε ένα συμβουλευτικό όργανο το οποίο παίρνει αποφάσεις σχετιζόμενες με την εθνική πολιτική ασφαλείας όπου αργότερα τις προτείνει στην κυβέρνηση. Αυτήν άλλωστε τη δραστηριότητα προέβλεπε και το Σύνταγμα του 1961, μέσω του οποίου πήρε τη νομική του βάση¹²⁴.

Εκείνη την περίοδο συνέβησαν οι ακόλουθες νομικές μεταρρυθμίσεις.

1. Σταμάτησαν οι διορισμοί μελών του στρατού στο Συμβούλιο Ανώτατης Εκπαίδευσης, στον οργανισμό Ραδιοτηλεόρασης, και στα Κρατικά Δικαστήρια Ασφαλείας.
2. Στο Εθνικό Συμβούλιο Ασφαλείας, οι αποφάσεις λαμβάνονται πια σε καθεστώς πλειοψηφίας και ο αριθμός των μελών-πολιτών αυξήθηκε προκειμένου να εξισορροπήσει τον αριθμό των μελών με στρατιωτική ειδικότητα.
3. Διορίστηκε για πρώτη φορά πολίτης ως Γενικός Γραμματέας στο Εθνικό Συμβούλιο Ασφαλείας.
4. Το τμήμα Ψυχολογικών Επιχειρήσεων το οποίο κατέδειξε στοιχεία για ενεργό ψυχολογικό πόλεμο που σχεδιαζόταν την περίοδο της 28^{ης} Φεβρουαρίου, καταργήθηκε και οι λειτουργίες του μεταφέρθηκαν στον Πρωθυπουργό.
5. Ο στρατιωτικός εξοπλισμός περιήλθε για πρώτη φορά υπό τον έλεγχο του Εποπτικού Συμβουλίου.
6. Καθιερώθηκε νομικά ένα συγκεκριμένο ποσοστό πολιτών-ασθενών στα στρατιωτικά νοσοκομεία.
7. Η Στρατιωτική Ακαδημία του Γκιούλχανε έκλεισε και δόθηκε στους φοιτητές η ευκαιρία να μεταφερθούν σε άλλα ιατρικά πανεπιστήμια.

¹²⁴ Cizre Ümit, *Almanac Turkey 2005, Security Sector and Democratic Oversight*, εκδ. TESEV Publications, Istanbul 2005, σ. 26.

8. Στρατιωτικές ζώνες που βρίσκονταν υπό περιορισμό, άνοιξαν για τουριστικούς σκοπούς και μάλιστα με την έγκριση του Αρχηγού του Γενικού Επιτελείου.
9. Έγινε αναδιοργάνωση στις ιδιωτικές υπηρεσίες ασφαλείας.
10. Οι Οργανισμοί Βιομηχανίας Όπλων, εκρηκτικών και πολεμοφοδίων τέθηκε υπό τον έλεγχο του κράτους με βάση το Νόμο 5201.
11. Το 2004 για πρώτη φορά στην ιστορία της Δημοκρατίας της Τουρκίας, το ποσοστό που είχε οριστεί για δαπάνες του τομέα της ασφάλειας, όπου πάντα επρόκειτο για ένα σημαντικό κομμάτι του εθνικού προϋπολογισμού, ξεπεράστηκε από το ποσοστό που δόθηκε στο Υπουργείο Παιδείας, ενώ το ίδιο συνέβη και την επόμενη χρονιά¹²⁵.

Οι νομικές αυτές τροποποιήσεις περιόρισαν τον αυτονομιστικό χαρακτήρα του στρατού και έθεσαν τα πρώτα βήματα για την πρωτοκαθεδρία της εξουσίας του πολίτη. Παράλληλα ξεκίνησαν συζητήσεις σχετικά με το αν το κοινοβούλιο και το Έγγραφο περί Εθνικής Πολιτικής Ασφαλείας.

Στο μεταρρυθμιστικό κλίμα της δεκαετίας 2004-2014, ο νόμος 2937 δέχθηκε ορισμένες προσθήκες οι οποίες ως κοινό γνώρισμα τους έχουν τη δημοκρατική και Ευρωπαϊκή προσέγγιση του Οργανισμού. Μέσα σε αυτές, υπάγεται και η δημιουργία της Επιτροπής Ασφάλειας και Πληροφόρησης¹²⁶ η οποία έχει ελεγκτικές αρμοδιότητες. Την επιτροπή συνθέτουν δέκα επτά μέλη, τα δέκα προερχόμενα από το Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (AKP) τα τέσσερα από το Ρεμπουπλικανικό Λαϊκό Κόμμα (CHP), δύο από το Κόμμα Εθνικής Δράσης (MHP) και ένα από το Δημοκρατικό Κόμμα των Λαών (HDP). Σύμφωνα με το άρθρο 24 της νομοθεσίας, ανάμεσα από τα μέλη επιλέγεται ένας πρόεδρος, ένας αντιπρόεδρος, ένας εκπρόσωπος και ένας γραμματέας. Πιο συγκεκριμένα, αρμοδιότητες της Επιτροπής σύμφωνα με την Πρωθυπουργία:

1. Η σύνταξη ετήσιων αναφορών δραστηριοτήτων από τη MIT, τη Γενική Διεύθυνση Ασφαλείας, τη Γενική Διοίκηση Στρατοχωροφυλακής και το Υπουργείο Δίωξης Οικονομικού Εγκλήματος, όπου παρουσιάζουν στην Επιτροπή τον Μάρτιο. Οι αναφορές αυτές εξετάζονται και ενενήντα ημέρες μετά ετοιμάζεται μια συνολική αναφορά η οποία παρουσιάζεται στο Κοινοβούλιο.
2. Η εκφορά απόψεων και προτάσεων σε θέματα που αφορούν ζητήματα εθνικής ασφάλειας.

¹²⁵ Cizre Ümit, *Almanac Turkey 2005, Security Sector and Democratic Oversight*, εκδ. TESEV Publications, Istanbul 2005, σ. 16-17.

¹²⁶ Νόμος 2937, μέρος 2^ο, άρθρο 33^ο, προσθήκη 2^η (προσθ. 17/04/2014-6532/12).

3. Το να ακολουθούν και να δέχονται τις διεθνείς εξελίξεις ανάπτυξης σε ζητήματα ασφάλειας και πληροφόρησης.
4. Να ετοιμάζουν αναφορές σχετικά με τις ίδιες τους τις δραστηριότητες.
5. Να αναπτύσσουν προτάσεις αναφορικά με τις υπηρεσίες ασφαλείας και πληροφοριών σε συσχετισμό με την προστασία των ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών¹²⁷.

Σχετικά με τη νομοθεσία που αναφέρεται στον Εθνικό Οργανισμό Πληροφοριών, ενδιαφέρουσα νομοθετική εξέλιξη μπορεί να θεωρηθεί ο τροποποιημένος νόμος υπ' αριθμόν 5397 που μπήκε σε λειτουργία στις 23 Ιουλίου του 2005 μετά τη συνειδητοποίηση πως ο νέος Ποινικός Διαδικαστικός Κώδικας 5271 του 2004 δεν επέτρεπε την αξιοποίηση όλων των ηλεκτρονικών επικοινωνιών από τον Εθνικό Οργανισμό Πληροφοριών και το τμήμα πληροφοριών της Αστυνομίας. Κατά συνέπεια αυτός ο νόμος επιτρέπει τη συγκέντρωση και άσκηση δραστηριοτήτων σε τεχνικό επίπεδο που περιλαμβάνεται στην Αρχή Τηλεπικοινωνιών. Επίσης ρυθμίζει τον χειρισμό της νόμιμης παρακολούθησης από τις αρμόδιες υπηρεσίες¹²⁸. Ωστόσο πέρα από αυτά δεν έγιναν σπουδαία βήματα σχετικά με τους περιορισμούς στις δραστηριότητες με σκοπό την πληροφόρηση στη ΜΙΤ.

Ο Εθνικός Οργανισμός Πληροφοριών της Τουρκίας συντάσσει και εκδίδει κάθε χρονιά ένα δελτίο αναφοράς σχετικά με τους σκοπούς της κάθε χρονιάς και με το αν εκείνοι τελικά επιτεύχθηκαν, για τα νομικά πλαίσια με βάση τα οποία κινήθηκε η υπηρεσία, για το ποιος ήταν ο οικονομικός προϋπολογισμός και αν εκείνος ξεπεράστηκε ενώ στο τέλος γίνεται μια γενική αξιολόγηση από τον Αρχηγό του Οργανισμού Πληροφοριών.

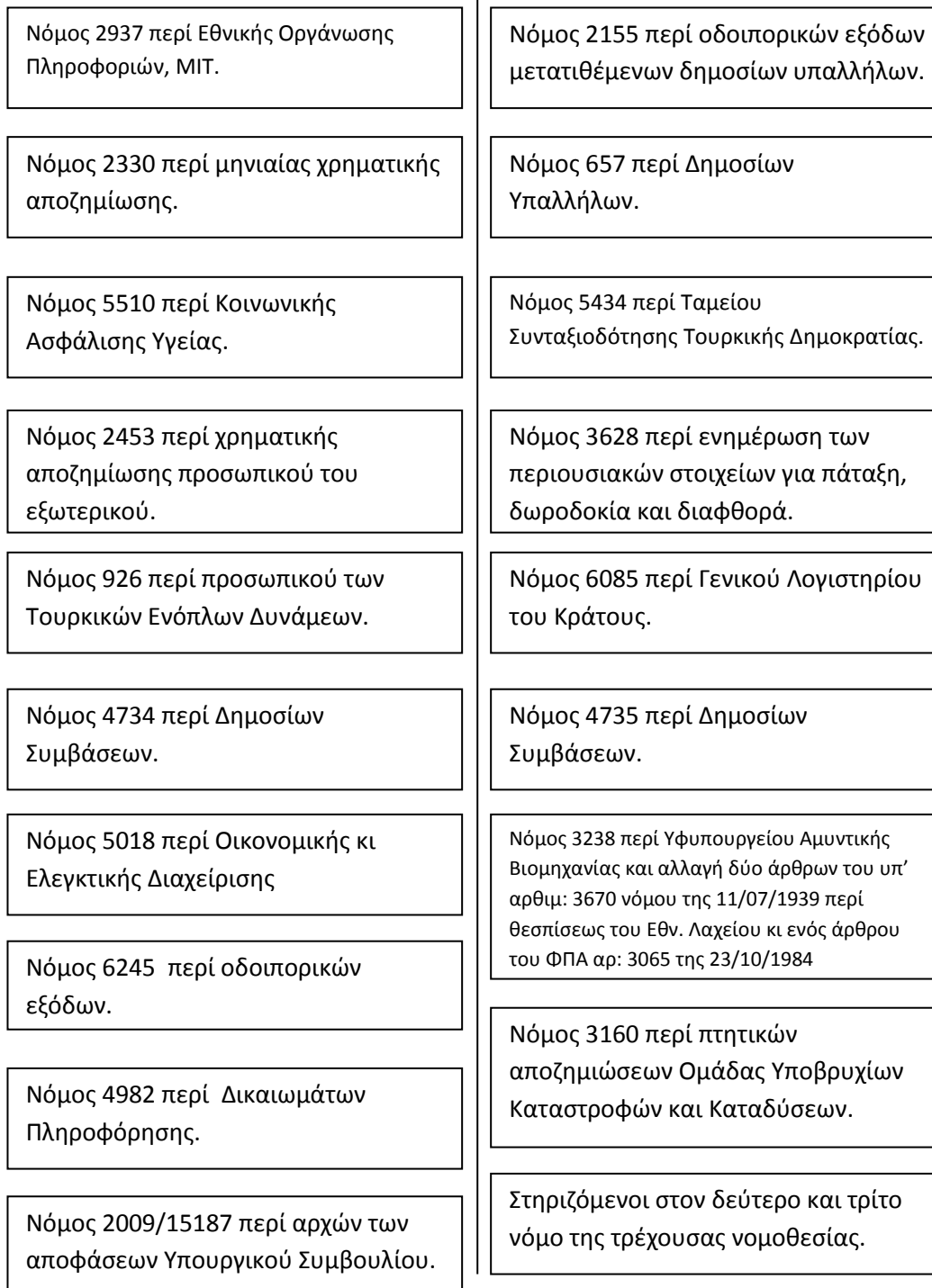
Παίρνοντας ως παράδειγμα την τελευταία αναφορά, του 2015 παρατηρούμε τα εξής:

¹²⁷ Επίσημη ιστοσελίδα των Επιτροπών του Τουρκικού Κοινοβουλίου
https://komisyon.tbmm.gov.tr/detay_aciklama.php?pKomKod=1007

¹²⁸ Cizre Ümit, *Almanac Turkey 2005, Security Sector and Democratic Oversight*, εκδ. TESEV Publications, Istanbul 2005, σ. 21.

NOMOΘΕΣΙΑ

129

Σύμφωνα με την αναφορά αξιολόγησης πληροφοριών και δραστηριοτήτων, η διοίκηση της MIT δηλώνει πως ο προϋπολογισμός του έτους 2015 ανακοινώθηκε στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, στο φύλλο 29217 στις 26/12/2014. Το ετήσιο ποσό για το 2015 ήταν 1,108,220,000 Τ.Λ, στα οποία προστέθηκαν 106,727,079 Τ.Λ, παρακρατήθηκαν 16,208,751 Τ.Λ. και το συνολικό ποσό έφτασε να αγγίζει το 1,198,738,328 Τ.Λ. Ο επικεφαλής της διεύθυνσης χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, δηλώνει μάλιστα πως όλα τα στοιχεία αξιολόγησης που δόθηκαν στη δημοσιότητα μέσω της αναφοράς είναι αληθινά και φερέγγυα¹³⁰.

Τα αποτελέσματα του εσωτερικού οικονομικού ελέγχου, όπως δηλώνει η αναφορά, συμβαδίζουν με τις σταθερές που έχει θεσπίσει το Εποπτικό Συμβούλιο. Σε ό, τι αφορά τον εξωτερικό έλεγχο, ο έλεγχος αυτός γίνεται από το Ελεγκτικό Συνέδριο, σύμφωνα με τις επιταγές του νόμου 5018.

Στην αξιολόγηση σχετικά με την ικανότητα αναφέρει πως ο οργανισμός έφερε εις πέρας τις αποστολές που του ανατέθηκαν όπως ακριβώς του άρμοζε και καλείται να αυξήσει κι άλλο τις ικανότητες αυτές. Η υπηρεσία λέγεται πως αξιοποίησε όσο καλύτερα μπορούσε τις πηγές πάνω στις οποίες εργάστηκε. Αυτή η προσπάθεια αναφέρεται στην αναφορά του 2015 και αξιολογείται. Με αυτόν τον τρόπο η οργάνωση ενημερώνει τόσο το Κοινοβούλιο, όσο και τους πολίτες για τα αποτελέσματα των δραστηριοτήτων της και για τη νομιμότητα που τις κάλυπτε¹³¹.

Το ζήτημα της εθνικής ασφάλειας απασχολεί το Υπουργείο Εθνικής Άμυνας ενώ εκείνο απαντά οι δραστηριότητες της οργάνωσης έχουν ως στόχο: «Τη προστασία της Συνταγματικής τάξης, της ύπαρξης και της προστασίας των πολιτικών, κοινωνικών, πολιτισμικών και οικονομικών συμφερόντων καθώς και τα δικαιώματα απειλούνται μέσα στη διεθνή αρένα»¹³².

¹³⁰ Αναφορά Εθνικής Οργάνωσης Πληροφοριών για το έτος 2015: <https://www.mit.gov.tr/MitFaaliyetRaporu/files/assets/seo/page9.html>

¹³¹ Αναφορά Εθνικής Οργάνωσης Πληροφοριών για το έτος 2015: <https://www.mit.gov.tr/MitFaaliyetRaporu/files/assets/seo/page11.html>

¹³² Cizre Ümit, *Almanac Turkey 2005, Security Sector and Democratic Oversight*, εκδ. TESEV Publications, Istanbul 2005, σ. 18.

ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

Παρά το ότι το Σύνταγμα του 1961 έδινε ελευθερία στον Τύπο, η ελευθερία αυτή καταπατήθηκε στα χρόνια των στρατιωτικών πραξικοπημάτων του 1970 και του 1980 αναπτύσσοντας με αυτόν τον τρόπο έντονες αντιδράσεις. Ωστόσο η ανάπτυξη ανεξάρτητων ΜΜΕ ξεκίνησε μέσω της δημιουργίας ιδιωτικών τηλεοπτικών καναλιών κατά την περίοδο της Πρωθυπουργίας του Τουργκούτ Οζάλ, κατά τη διάρκεια δηλαδή της δεκαετίας του 1980 όπου η κυβέρνηση είχε μια πιο ελεύθερη οικονομική πολιτική. Με αυτόν τον τρόπο στην ελευθερία του τύπου δεν δόθηκε μόνο νομική υπόσταση, αλλά επίσης κοινωνική, οικονομική και πολιτισμική βάση.

Το διάστημα αυτό διήρκησε ξανά λίγο αφού διακόπηκε λόγω του πραξικοπήματος του 1997, το οποίο «φίμωσε» πολλούς δημοσιογράφους μετά από ορισμένες διαρροές πληροφοριών ασφαλείας στον Τύπο. Επιπλέον εξαιτίας νομικών απαγορεύσεων η δημοσιογραφία που στόχευε ειδικά σε θέματα ασφάλειας ήταν υπό αυστηρή επιτήρηση από τους οργανισμούς ασφαλείας ενώ η κατάσταση αυτή διήρκησε ως το 2005¹³³.

Σε μια δημοκρατική κυβέρνηση, τα ΜΜΕ έχουν το δικαίωμα να συλλέγουν και να δημοσιεύουν πληροφορίες στους πολίτες για ζητήματα που αφορούν στην εθνική ασφάλεια. Επίσης καθήκον των ΜΜΕ είναι να αναφέρουν και να γνωστοποιούν την αλήθεια με αντικειμενικότητα. Με τον τρόπο αυτό ασκούν έλεγχο επί του τομέα της Ασφάλειας.

Σχετικά με τον έλεγχο των πολιτών, τα ΜΜΕ είναι υπεύθυνα για τη διάδοση πληροφοριών όπως, το Εθνικό Έγγραφο περί Πολιτικής της Ασφάλειας, τους ετήσιους προϋπολογισμούς του κάθε τομέα της εθνικής ασφάλειας, αποφάσεις του κοινοβουλίου και νομικές προσθήκες που άπτονται του τομέα της ασφάλειας, διαδικτυακούς τόπους και συζητήσεις του κοινοβουλίου ή των αρμόδιων επιτροπών αναφορικά με τον τομέα εθνικής ασφάλειας καθώς και με τη ΜΙΤ, αναφορές του Εποπτικού Συμβουλίου σχετικά

¹³³ Cizre Ümit, *Almanac Turkey 2005, Security Sector and Democratic Oversight*, εκδ. TESEV Publications, Istanbul 2005, σ. 204.

με την ασφάλεια καθώς και πληροφορίες σχετικά με πρωτόκολλα εσωτερικής ασφάλειας καθώς και συμφωνίες με μονάδες ασφάλειας άλλων χωρών¹³⁴.

Τα τρία σημαντικότερα περιστατικά δημοσιοποίησης θεμάτων ασφαλείας και ιδιαιτέρως θεμάτων που αφορούσαν τις μυστικές υπηρεσίες της χώρας, ήταν το συμβάν του Σουσουρλούκ (1997), το συμβάν του Σεμντινλί (2005) και το συμβάν των φορτηγών (2015). Συγκεκριμένα για το θέμα του Σουσουρλούκ, σύμφωνα με δηλώσεις του υποδιοικητή του τομέα πληροφόρησης της Γενικής Διεύθυνσης Ασφαλείας, Χανεφί Αβτζί, πολλά άρθρα και δημοσιεύσεις εφημερίδων εξαφανίστηκαν. Στο δε πρόσφατο περιστατικό των φορτηγών της MIT στα σύνορα με τη Συρία, σύσσωμη η κυβέρνηση αρνήθηκε κάθε κατηγορία σχετικά με τη προμήθεια πολεμικού εξοπλισμού στον ISIS¹³⁵ καθώς προχώρησε σε φυλακίσεις δημοσιογράφων αναμειγμένων στην αποκάλυψη της υπόθεσης.

Οι μετατροπές στον Ποινικό Κώδικα, άλλαξαν τα δεδομένα και στο ζήτημα του Τύπου και της ελευθερίας του λόγου του σε θέματα που αφορούν την εθνική ασφάλεια. Συγκεκριμένα στο άρθρο 301 παράγραφος 2, δηλώνεται ότι η δυσφήμιση του στρατού ή του τομέα της ασφάλειας είναι κολάσιμη και τιμωρείται με έξι μήνες έως δύο χρόνια φυλάκιση. Στο άρθρο 305, τονίζεται πως ο χρηματισμός προσώπων με σκοπό τον διαμοιρασμό πληροφοριών ασφαλείας και θεμελιωδών εθνικών συμφερόντων, επίσης τιμωρείται με φυλάκιση τριών ως δέκα ετών¹³⁶.

Σαν άλλη μετατροπή και δείγμα μεγαλύτερης τάσης για διαφάνεια, ήταν η ενημέρωση του Τύπου στις 30 Νοεμβρίου του 2004 στα κεντρικά γραφεία του Εθνικού Συμβουλίου Ασφαλείας αντί του Γενικού Επιτελείου, στην οποία ενημέρωση έλαβαν μέρος περίπου 200 τούρκοι και ξένοι δημοσιογράφοι¹³⁷. Στον αντίλογο, ορισμένοι ακαδημαϊκοί διαφωνούν λέγοντας πως αυτές οι τροποποιήσεις δεν έχουν αλλάξει τη φύση της Τουρκίας και ότι στη ζυγαριά όπου πάνω βρίσκεται από τη μια η εξουσία του

¹³⁴ Cizre, σ. 205.

¹³⁵ Πρόσφατες δημοσιεύσεις δηλώνουν πως παραχωρήθηκε άδεια στη MIT να μεταφέρει είδη χωρίς να αυτά να καταγράφονται καθώς και να μην υπάρχει έλεγχος αυτών στα σύνορα από τα οποία θα περνούν τα οχήματα. <http://www.diken.com.tr/muhimmat-tasidigi-iddiasıyla-gundeme-gelen-mit-tirlarinin-kaydi-tutulmayacak/> 25/05/2016.

¹³⁶ Cizre, σ. 209.

¹³⁷ Turkey Progress Report 2005, σελ: 12-13.

κράτους και από την άλλη η εξουσία του στρατού, η πλάστιγγα γέρνει ακόμα προς τη μεριά του στρατού¹³⁸.

Παρά τις προσπάθειες για εξισορρόπηση ΜΜΕ-Ασφάλειας, το πρόβλημα μένει ακόμα μετέωρο αφού οι τουρκικές κυβερνήσεις, σε ζητήματα δημοσιογραφίας, στρατού και γενικά δημοκρατίας βρίσκονται σε κατάσταση δύο βημάτων μπροστά κι ενός βήματος πίσω. Ωστόσο στο μεταξύ η τεχνολογική ανάπτυξη και το διαδίκτυο εξελίσσονται μέρα με τη μέρα στενεύοντας τα περιθώρια για μυστικότητα πάνω σε τέτοια ζητήματα και δίνοντας την ευκολία σε όλους να εκφέρουν άποψη τόσο για τις εκάστοτε κυβερνήσεις όσο για τον τομέα του στρατού ή της πληροφόρησης.

ΤΟΥΡΚΙΑ, ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΥΠΟ ΑΜΦΙΣΒΗΤΗΣΗ

Η Τουρκία κουβαλά το στίγμα πως ως σύγχρονο κράτος δημιουργήθηκε από αξιωματικούς μετά από έναν νικηφόρο πόλεμο. Μπορεί το πολίτευμα από απολυταρχικό σουλτανάτο να μετονομάστηκε σε δημοκρατία, η νοοτροπία, όμως, παρατηρούμε πως παρέμεινε η ίδια βλέποντας πως το Κοινοβούλιο αποτελείτο από ένα κόμμα και πως ο Κεμάλ είχε υποκαταστήσει με άλλη μορφή τον Σουλτάνο, κάνοντας έτσι τον δεσποτισμό να επιβιώσει μεταλλαγμένος¹³⁹.

Ο πολυκομματικός κοινοβουλευτισμός επιβλήθηκε από το ίδιο το μετακεμαλικό καθεστώς το 1946, προκειμένου η χώρα να προσαρμοσθεί επιφανειακά στο δυτικό πρότυπο στο σχέδιο μιας γεωπολιτικής ενσωμάτωσης με τη Δύση. Ο Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ, είχε ομολογήσει πως «*Αν εφαρμόσουμε τη δημοκρατία όπως μας ζητά η Ευρώπη, θα διαλυθούμε σαν κράτος, και αυτό δεν θα το αφήσουμε να συμβεί*»¹⁴⁰.

¹³⁸ Tekin Ali, Güney Aylin, *The Europeanization of TurkeyQ Polity and Politics*, εκδ. Routledge, New York 2015, σελ

¹³⁹ Λυγερός Σταύρος, Μελάς Κώστας, *Μετά τον Ερντογάν τι; Η ρεβάνς του πολιτικού Ισλάμ- ΑΟΖ, Κύπρος, διενέξεις στη Μεσόγειο, το καρκίνωμα του Κουρδικού, Ακτινογραφώντας την τουρκική οικονομία*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 2013, σελ. 10.

¹⁴⁰ Λυγερός Σταύρος, Μελάς Κώστας, *Μετά τον Ερντογάν τι; Η ρεβάνς του πολιτικού Ισλάμ- ΑΟΖ, Κύπρος, διενέξεις στη Μεσόγειο, το καρκίνωμα του Κουρδικού, Ακτινογραφώντας την τουρκική οικονομία*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 2013, σελ. 11. Και Εφημερίδα Cumhuriyet 3/6/1995, τίτλος άρθρου: «*Η ακεραιότητα της Τουρκίας σε κίνδυνο*». <http://www.cumhuriyetarsivi.com/monitor/index2.xhtml>

Μετά την υιοθέτηση του πολυκομματισμού στη δεκαετία του 1950, το νικητήριο κόμμα του Αντνάν Μεντερές, χαλάρωσε το ασφυκτικό καθεστώς της κεμαλικής κοσμικής κυβέρνησης και προσπάθησε να ενσωματώσει το πολιτικό Ισλάμ, το οποίο, όμως, ανετράπη από το στρατιωτικό πραξικόπημα του 1960.

Μπορεί με το πραξικόπημα αυτό να διασώθηκε η δημοκρατία, το πολιτικό Ισλάμ ωστόσο δεν έπαψε να υπάρχει. Απόδειξη αποτελεί το διάδοχο κόμμα στην διακυβέρνηση του κράτους, το κόμμα Δικαιοσύνης του Σουλεϊμάν Ντεμιρέλ. Την ίδια εποχή δημιουργήθηκε και το Κίνημα Εθνικής Άποψης του Νετζμεντίν Ερμπακάν. Ο ίδιος αποτέλεσε τον πατέρα του σύγχρονου πολιτικού Ισλάμ αφού οργάνωσε την έκφραση του. Το 1970 το κόμμα μαζί με άλλα απαγορεύτηκε από τη χούντα του 1971.

Η συγκυβέρνηση του ύστερου κόμματος του Ερμπακάν, Κόμμα Εθνικής Σωτηρίας, μαζί με το Λαϊκό Ρεπουμπλικανικό Κόμμα του Ετζεβίτ συνέχισαν σε αυτό το μοτίβο. Δράση αυτής της συγκυβέρνησης ήταν και η εισβολή στην Κύπρο, ενώ στο πολιτικό Ισλάμ ξεκίνησαν να υπεισέρχονται στοιχεία εθνικισμού.

Η πολιτική βία που τροφοδοτήθηκε από το λεγόμενο «βαθύ κράτος» για να νομιμοποιηθεί το πραξικόπημα του 1980, ήταν αποτέλεσμα των οικονομικο-πολιτικών συγκρούσεων της δεκαετίας του 1970. Η δικτατορία του Εβρέν ευνόησε το πολιτικό Ισλάμ προκειμένου να αντιμετωπιστεί το τότε ισχυρό αριστερό κίνημα που είχε προκαλέσει τις αναταράξεις. Μέσα σε αυτήν την αναταραχή κατάφερε να ξεχωρίσει ο δυτικότροπος και ταυτόχρονα ανατολίτης Τουργκούτ Οζάλ κάνοντας τους πραξικοπηματίες στρατηγούς να τον προωθήσουν και φέροντας το κόμμα της Μητέρας Πατρίδας του ίδιου στην Κοινοβουλευτική κορυφή με ποσοστό 45% επί των ψήφων. Με την ανάδειξή του ο ίδιος διαμόρφωσε ένα καθεστώς που συνδύαζε τις μετριοπαθείς ισλαμικές αρχές με τον οικονομικό νεοφιλελευθερισμό και τη στενή γεωπολιτική σύνδεση με τις Ηνωμένες Πολιτείες¹⁴¹.

Ο Οζάλ συρρίκνωσε την αυτόνομη έκφραση του πολιτικού Ισλάμ το οποίο στις εκλογές του 1987 απέσπασε το 7% και έμεινε εκτός Εθνοσυνέλευσης. Η διαφορά έγινε με τις εκλογές του '94 όταν το κόμμα Ευημερίας του Ερμπακάν ανέβηκε ξανά τριπλασιάζοντας το προηγούμενο ποσοστό.

¹⁴¹ Λυγερός Σταύρος, Μελάς Κώστας, *Μετά τον Ερντογάν τι; Η ρεβάνς του πολιτικού Ισλάμ- ΑΟΖ, Κύπρος, διενέξεις στη Μεσόγειο, το καρκίνωμα του Κουρδικού, Ακτινογραφώντας την τουρκική οικονομία*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 2013.

Η στρατιωτική επέμβαση του Ιουνίου του 1997 έγινε για να προστατευτεί ο κοσμικός χαρακτήρας της Τουρκικής Δημοκρατίας, ενώ μια από τις αφορμές ήταν και το σκάνδαλο του Σουσουρλούκ. Το πολιτικό Ισλάμ του Ερμπακάν θεωρείτο απειλή για την πρόοδο της χώρας με βάση τα δυτικά πρότυπα. Εκτός των μαζικών εκκαθαρίσεων στον κρατικό μηχανισμό, το ελεγχόμενο από τους κεμαλιστές Συνταγματικό Δικαστήριο έθεσε εκτός νόμου το Κόμμα Ευημερίας και απαγόρευσε τη συμμετοχή του Ερμπακάν στην πολιτική ζωή¹⁴².

Το κίνημα των νεωτεριστών με πρωτοστάτη τον Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν ίδρυσε το Κόμμα Δικαιοσύνης και Ανάπτυξης (ΑΚΡ) όπου κατάφερε να εκφράσει το πολιτικό Ισλάμ απωθώντας τους πιστούς στον Ερμπακάν. Το ΑΚΡ μπόρεσε έτσι να ανέλθει στην εξουσία αφού εξελέγη ως πρώτο κόμμα και την αυτοδύναμη κοινοβουλευτική πλειοψηφία στις εκλογές του 2002.

Το κόμμα του Ερντογάν τάχθηκε υπέρ της προοπτικής ένταξης της Τουρκίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, εφόσον αντιλήφθηκε ότι με αυτόν τον τρόπο θα καθίστατο δυνατή η απώθηση του στρατιωτικού ελέγχου στο κράτος που τόσα χρόνια χαρακτήριζε την Τουρκία. Η ταυτόχρονη γέννηση της επονομαζόμενης «Συντηρητικής Δημοκρατίας» αποτελεί την ιδεολογική ταυτότητα του κόμματος με σαφέστατη πρόθεση να διατυπωθεί μια νέα ιδεολογία που να συνδυάζει, χωρίς να τρομοκρατεί, την τουρκική κοινωνική παράδοση, ήτοι το Ισλάμ, με τον εκσυγχρονισμό και το κοσμικό κράτος. Με αυτήν τη λογική από τη μια μεριά βλέπουμε τον συντηρητισμό που παραπέμπει στο κοινωνικό Ισλάμ, χωρίς να ενοχλεί τους κεμαλιστές, ενώ από την άλλη η δημοκρατία αναφέρεται στην επιθυμία για εκσυγχρονισμό και ενσωμάτωσης του κόμματος και της χώρας στον σύγχρονο κόσμο της διεθνούς πολιτικής. Το ίδιο παρατηρείται και στα πρώτα χρόνια της κυριαρχίας του, ρίχνοντας το βάρος στο εξωτερικό και την ευρωπαϊκή πορεία της χώρας, προωθώντας μάλιστα τα ανθρώπινα δικαιώματα στον Ισλαμικό κόσμο¹⁴³, αφήνοντας σε δεύτερη μοίρα τις εντάσεις στο εσωτερικό της χώρας¹⁴⁴.

Ο Ερντογάν δεν κατάφερε να επιβάλλει αλλαγές με σκοπό την αποδυνάμωση του Γενικού Επιτελείου, συνεπώς η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι όροι που έθεσαν στην Τουρκία προκειμένου να ενταχθεί, συνέφεραν τον Ερντογάν και την πολιτική του. Το να

¹⁴² Λυγερός Σταύρος, Μελά Κώστας, *Μετά τον Ερντογάν τι; Η ρεβάνς του πολιτικού Ισλάμ- ΑΟΖ, Κύπρος, διενέξεις στη Μεσόγειο, το καρκίνωμα του Κουρδικού, Ακτινογραφώντας την τουρκική οικονομία*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 2013.

¹⁴³ Duran Burhanettin, *Understanding the AK Party's Identity Politics: A civilizational Discourse and its Limitations*, Insight Turkey Vol.14/ No 1/ 2013, σελ. 93.

¹⁴⁴ Εφημερίδα «Τα νέα» άρθρο: «Συντηρητική Δημοκρατία», 13/12004.

αποδυναμώνει το Συμβούλιο Εθνικής Ασφαλείας δεν στάθηκε ικανό να δώσει στον Ερντογάν την πρωτοκαθεδρία και εφόσον η κυβέρνηση δεν διόριζε την ηγεσία των ενόπλων δυνάμεων, δεν μπορούσε να ασκήσει πραγματικό έλεγχο σε αυτόν τον τομέα που τόσα χρόνια ήταν ο κηδεμόνας του κράτους.

Ο τρόπος κυβέρνησης του ΑΚΡ μπορεί να χωριστεί σε δύο φάσεις, την προ των εκλογών του 2011 και τη μετά των εκλογών εκείνης της χρονιάς. Η πρώτη φάση χαρακτηρίζεται από την φιλο-ευρωπαϊκή κατεύθυνση, με μεταρρυθμίσεις που βασίζονταν στα ανθρώπινα δικαιώματα οι οποίες, όμως, δεν έγιναν με σκοπό τη δημοκρατία, αλλά την καταστολή μιας πιθανής εχθρικής πολιτικής περιορίζοντας την ισχύ πολιτικών θεσμών όπως οι μεγάλες επιχειρήσεις, ο στρατός, το δικαστικό σώμα και η γραφειοκρατία. Οι φιλο-ευρωπαϊκές μεταρρυθμίσεις θεωρήθηκαν ως συγκάλυψη των προθέσεων του κόμματος να διαλύσει το σύγχρονο και κοσμικό τουρκικό κράτος¹⁴⁵.

Στη δεύτερη φάση της κυβέρνησης του ΑΚΡ, δηλαδή μετά τις νικηφόρες εκλογές του 2011, παρουσίασε κατάφωρα τις ικανότητες του για μεταρρυθμίσεις. Παρόλα αυτά, η κριτική για την πολιτική του Ερντογάν έφτασε στο ζενίθ της με αφορμή από τη μια τη μείωση ελευθεριών καθώς και την επιθυμία του να συγκεντρώσει τις εξουσίες στον εκτελεστικό τομέα. Οι προσπάθειες της κυβέρνησης να παρέμβει σε τομείς όπως το Συνταγματικό Δικαστήριο, τα ΜΜΕ και ειδικά στον δικαστικό τομέα δείχνουν σαφώς την παρεκτροπή της Τουρκίας από τις δημοκρατικές μεταρρυθμίσεις. Σύμφωνα με την ετήσια αναφορά του 2015 του “Freedom House”, ενός οργανισμού ο οποίος αξιολογεί τις πολιτικές ελευθερίες σε 195 κράτη, η Τουρκία έχει ξεφύγει από τις δημοκρατικές σταθερές ειδικά σε θέματα που άπτονται στην ελευθερία της έκφρασης, την κοινωνικοποίηση, την ελευθερία των ΜΜΕ, το κράτους δικαίου και της προσωπικής ανεξαρτησίας.

Η θεωρία του Ερντογάν για το θέμα της δημοκρατίας¹⁴⁶ και η σκέψη του για συγκέντρωση της εξουσίας στα χέρια της προεδρίας της μέσω αλλαγών στους θεμελιώδεις κανόνες του κράτους γέννησε κύματα αντιδράσεων στον πολιτικό και δημόσιο κόσμο της Τουρκίας, αλλά και στην παγκόσμια κοινή γνώμη. Αυτή η διακυβέρνηση από ένα άτομο θυμίζει έντονα τον απολυταρχισμό της Οθωμανικής περιόδου ειδικά αν παρατηρήσει κανείς ότι πριν και μετά την ανάληψη της προεδρίας το 2014, ο Ερντογάν αύξησε τη συγκέντρωση εξουσίας στο εκτελεστικό και κυβερνούσε το κράτος από το προεδρικό μέγαρο παραβιάζοντας το

¹⁴⁵ Cizre Ümit, *The Turkish AK Party and its Leader: Criticism, opposition and dissent*, εκδ. Routledge, Abingdon 2016.

¹⁴⁶ Πλέον ο ίδιος επιλέγει να την αποκαλεί «συντηρητική δημοκρατία».

Σύνταγμα το οποίο αναφέρει πως ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας είναι ο αρχηγός του κράτους, αλλά ο Πρωθυπουργός είναι εκείνος που διαχειρίζεται την εκτελεστική εξουσία¹⁴⁷. Και πάλι, σε αυτήν τη φάση έγιναν φανερές εκκαθαρίσεις αντιπάλων στο δικαστικό σώμα και την αστυνομία ενώ παράλληλα η ΜΙΤ βρέθηκε υπό τις εντολές του προέδρου.

Η συγκεντρωτική πολιτική του Ερντογάν καθώς και οι επιθέσεις κατά του δημοκρατικού πλουραλισμού και των δικαιωμάτων του πολίτη έχει προξενήσει έριδες και ανάμεσα σε εκείνον και την κυβέρνηση ενώ με τον τρόπο αυτό κάνει και τη Δύση να τον αμφισβητεί λέγοντας πως χρησιμοποιεί έναν “Top-down Islamization”¹⁴⁸.

Το ζήτημα της φήμωσης της κοινής γνώμης μέσω κοινωνικών δικτύων και των ΜΜΕ συνεχίστηκε και στα επόμενα χρόνια ενώ εντάθηκε μετά από ένα μεγάλο σκάνδαλο διαφθοράς τον Δεκέμβριο του 2013. Κατά το 2013 δεκάδες δημοσιογράφοι απολύθηκαν ως αποτέλεσμα της κυβερνητικής πίεσης ενώ το θέμα των απειλών από κυβερνητικούς παράγοντες σε δημοσιογράφους έχει καταστεί σύνηθες¹⁴⁹ ενώ η ίδια κατάσταση συνεχίζεται μέχρι τις μέρες μας.

Το τελευταίο γεγονός που αποδεικνύει τη λανθασμένη πορεία της τουρκικής κυβέρνησης έναντι της δημοκρατίας και κατ’ επέκταση, της πορείας της προς την Ευρώπη είναι εκείνο της απόφασης του τουρκικού Κοινοβουλίου να άρει την ασυλία 138 Τούρκων βουλευτών, ανοίγοντας το δρόμο για την άσκηση διώξεων σε βάρος τους, επικρίθηκε από τους ευρωβουλευτές την 8/06/2016. Στη σχετική συζήτηση στην ολομέλεια με τον Επίτροπο για θέματα διεύρυνσης, Γιοχάνες Χαν, περιέγραψαν την απόφαση αυτή ως μια προσπάθεια του προέδρου Ερντογάν να φιμώσει την αντιπολίτευση και να αναλάβει περισσότερες εξουσίες. Η απόφαση αυτή υπονομεύει το κράτος δικαίου και την ελευθερία της έκφρασης και μπορεί να βλάψει τις σχέσεις ΕΕ-Τουρκίας, πρόσθεσαν οι ευρωβουλευτές.

Συγκεκριμένα στον επίσημο διαδικτυακό τόπο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου αναφέρονται τα εξής:

«Ο Επίτροπος Χαν τόνισε ότι η Ε.Ε. έχει εκφράσει τη βούλησή της να αναθερμάνει τις σχέσεις της με την Τουρκία και έχει αποδείξει τη δέσμευσή της αυτή, παρέχοντας πολιτική και

¹⁴⁷ Cizre Ümit, *The Turkish AK Party and its Leader: Criticism, opposition and dissent*, εκδ. Routledge, Abingdon 2016.

¹⁴⁸ Duran Burhanettin, *Understanding the AK Party's Identity Politics: A civilizational Discourse and its Limitations*, Insight Turkey Vol.14/ No 1/ 2013, σελ. 99.

¹⁴⁹ *Democracy in Crisis: Corruption, media and power in Turkey*, Freedom House 3/2/2014 <https://www.freedomhouse.org/article/democracy-cr-corruption-media-and-power-turkey#.Uu04YLTJUum>

οικονομική στήριξη στη χώρα. Ωστόσο αυτό δεν αποτελεί μονόδρομο και υπάρχουν σοβαρές οπισθοδρομήσεις που επηρεάζουν το κράτος δικαίου και την ελευθερία της έκφρασης στην Τουρκία.

Οι ευρωβουλευτές όλων των πολιτικών ομάδων επέκριναν την απόφαση του τουρκικού κοινοβουλίου να άρει την ασυλία 138 βουλευτών του, οι περισσότεροι από τους οποίους ανήκουν στην φίλο-κουρδική αντιπολίτευση, ανοίγοντας έτσι το δρόμο για την άσκηση ποινικών διώξεων εις βάρος τους. Κάλεσαν την Τουρκία να σεβαστεί το κράτος δικαίου και την ελευθερία της έκφρασης καθώς και την προστασία των δικαιωμάτων των μειονοτήτων.

Ορισμένοι ευρωβουλευτές χαρακτήρισαν την απόφαση του τουρκικού κοινοβουλίου ως μια προσπάθεια του προέδρου Ερντογάν να φιμώσει την αντιπολίτευση, να αλλάξει το σύνταγμα και να αυξήσει τις εξουσίες του, κάτι που, όπως είπαν, έρχεται σε αντίθεση με τις ευθύνες της Τουρκίας για διασφάλιση της σταθερότητας των θεσμών της στα πλαίσια της ενταξιακής της πορείας στην ΕΕ».

Επιπλέον στον διαδικτυακό τόπο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου λέγονται τα εξής:

Οπισθοδρόμηση στον τομέα του σεβασμού των θεμελιωδών ελευθεριών:

Οι ευρωβουλευτές ζητούν από την Τουρκία να αναλάβει δράση για την αντιμετώπιση των μεθόδων εκφοβισμού των δημοσιογράφων, τη βίαιη και παράνομη ανάληψη της διαχείρισης διάφορων τουρκικών εφημερίδων, με πλέον πρόσφατη τη *Zaman*. Εκφράζουν τη λύπη τους για τη "σοβαρή οπισθοδρόμηση που σημειώθηκε τα δύο τελευταία χρόνια ως προς την ελευθερία του λόγου, της έκφρασης και της γνώμης τόσο στο διαδίκτυο όσο και εκτός διαδικτύου στην Τουρκία".

"Σύμφωνα με τη δέσμευση υπέρ του κράτους δικαίου και των θεμελιωδών αξιών της ΕΕ, η Τουρκία θα πρέπει να υλοποιήσει επειγόντως μεταρρυθμίσεις στους τομείς του δικαστικού συστήματος και των θεμελιωδών δικαιωμάτων και της δικαιοσύνης, της ελευθερίας και της ασφάλειας", αναφέρει το κείμενο.

Κουρδικό και ειρηνευτική διαδικασία

Οι ευρωβουλευτές ζητούν την άμεση κατάπαυση του πυρός στη νοτιοανατολική Τουρκία και την επανέναρξη της ειρηνευτικής διαδικασίας. Καλούν την τουρκική κυβέρνηση να αναλάβει τις ευθύνες της για επανάληψη των διαπραγματεύσεων με στόχο την επίτευξη συνολικής και βιώσιμης λύσης στο κουρδικό ζήτημα. Το ΡΚΚ, το οποίο περιλαμβάνεται στον κατάλογο της ΕΕ με τις τρομοκρατικές οργανώσεις, πρέπει "να καταθέσει τα όπλα, να εγκαταλείψει τις τρομοκρατικές τακτικές και να χρησιμοποιήσει ειρηνικά και νόμιμα μέσα για να εκφράσει τις προσδοκίες του", υποστηρίζει το ΕΚ.

Το μη νομοθετικό ψήφισμα επί της έκθεσης προόδου της Τουρκίας για το 2015 εγκρίθηκε με 375 ψήφους υπέρ, 133 κατά και 87 αποχές¹⁵⁰.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σ' αυτό το κεφάλαιο είχαμε την ευκαιρία να δούμε τη νομική βάση στην οποία στήριξε τη δημιουργία της η πρώτη επίσημη τουρκική υπηρεσία πληροφοριών, η Μ.Α.Η, η οποία αποτέλεσε τον πρόγονο του σύγχρονου οργανισμού πληροφοριών καθώς και τα θεμέλια του, τόσο νομικά όσο και πλευράς οργάνωσης και τρόπου δράσης. Ενώ κατόπιν παρατηρήσαμε το πώς μια τέτοιου είδους υπηρεσία πέρασε από την μυστικότητα στη δημοσιότητα, δεχόμενη έτσι έναν, πρώιμης μορφής, δημοκρατικό έλεγχο και εξετάζοντας παράλληλα τις πολιτικές συνθήκες με τις οποίες συμπορεύτηκε.

Προχωρώντας στη ροή της ιστορίας της Τουρκίας, αλλά και της ιστορίας των διεθνών σχέσεων βλέπουμε πως οι παγκόσμιες εξελίξεις στον τομέα της πολιτικής και της πληροφόρησης επέβαλλαν τον εκσυγχρονισμό. Αντιλαμβανόμενοι την ανάγκη της χώρας για εξισορρόπηση μέσω της δημιουργίας μιας εξίσου σύγχρονης υπηρεσίας η λειτουργία της οποίας θα μπορούσε να προφυλάξει το κράτος από εσωτερικούς και εξωτερικούς κινδύνους.

Μέσα από τους βασικούς νόμους 644 και 2937, καθώς και τις προσθήκες του δεύτερου, που θέσπισαν την ύπαρξη και τη λειτουργία της ΜΙΤ είχαμε την ευκαιρία να δούμε τα περιθώρια μέσα στα οποία μπορεί να δραστηριοποιείται, καθώς και σε ποιους τομείς διαιρείται προκειμένου να μπορέσει να λειτουργήσει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Η νομική αυτή βάση, όμως, κυρίως μας εμφανίζει το πώς νομιμοποιούνται οι δραστηριότητες της έναντι των τριών εξουσιών που διέπουν το κράτος.

Στο τελευταίο μέρος αυτού του κεφαλαίου, αναφέραμε τον αντίλογο στο ζήτημα της δημοκρατίας στην Τουρκία, αφού το κράτος στα χαρτιά μπορεί ακόμα να δείχνει δημοκρατικό, ο τρόπος, όμως, που κυβερνάται από τη σύγχρονη κυβέρνηση, δεν το

¹⁵⁰ Δελτίο Τύπου- Διεύρυνση/ Εξωτερικές Σχέσεις 14-04-2016 Τουρκία: Χρειάζονται επείγοντως μεταρρυθμίσεις σε βασικούς τομείς. <http://www.europarl.europa.eu/news/el/news-room/20160407IPR21789/Τουρκία-Χρειάζονται-επείγοντως-μεταρρυθμίσεις-σε-βασικούς-τομείς>

αποδεικνύει. Το πρόβλημα των συνταγματικών ανθρώπινων δικαιωμάτων τα οποία παραβιάζονται, οι φυλακίσεις δημοσιογράφων, η συγκέντρωση της εξουσίας σε ένα πρόσωπο παρά τις νομικές επιβολές και οι συνεχείς αυθαίρετες απαγορεύσεις, μας οδηγούν στο συμπέρασμα πως το δημοκρατικό πολίτευμα έχει σημειώσει στάση.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΓΕΝΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η Τουρκία είναι ένα κράτος με ιδιομορφίες οι οποίες γίνονται ορατές και στο επίπεδο των πολιτών και στο επίπεδο της πολιτικής, εφόσον εκείνη είναι η επέκταση των πεποιθήσεων των πολιτών. Το πέραςμα της από την μακραίωνη ηγεμονία του Σουλτάνου, κατά την Οθωμανική Αυτοκρατορία, στη δημοκρατία, ήταν ασφαλώς ένα δύσκολο εγχείρημα με πληθώρα εμποδίων για να ξεπεραστούν.

Η ισχυρή πολιτική φυσιογνωμία του Μουσταφά Κεμάλ, προσπάθησε και ως ένα βαθμό κατάφερε να διώξει συνήθειες αιώνων και να κάνει τη νεοσύστατη Δημοκρατία της Τουρκίας να σταθεί στα πόδια της, παρά τα προβλήματα που δημιουργούσαν οι εθνοτικές διαφορές και η συρρίκνωση της χώρας μετά την πτώση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Η επιτυχία αυτή δεν είχε να κάνει μόνο με τη δημιουργία Συντάγματος και την κρατική οργάνωση, αλλά και με την θέση της στα μάτια της διεθνούς πολιτικής σκηνής σε έναν κόσμο που ειδικά τα συγκεκριμένα χρόνια βρισκόταν ανάμεσα σε δύο παγκόσμιους πολέμους, με τον χάρτη να αλλάζει συνεχώς να μετατρέπει τις ισορροπίες δυνάμεων.

Ο Μουσταφά Κεμάλ, ως στρατιωτικός και ο ίδιος, γνωρίζοντας τη σημασία της πληροφόρησης για την εθνική άμυνα μιας χώρας, φρόντισε να δημιουργήσει και να οργανώσει την πρώτη επίσημη τουρκική υπηρεσία πληροφοριών υπό την ονομασία «Milli Emniyet/Amele Hizmetleri» (Εθνική Υπηρεσία Ασφαλείας). Η πρώτη υπηρεσία πληροφοριών της Δημοκρατίας της Τουρκίας λειτουργούσε ως «τα μάτια και τα αυτιά» της κυβέρνησης η οποία τα πρώτα χρόνια της δημοκρατίας είχε να αντιμετωπίσει εσωτερικούς και εξωτερικούς κινδύνους, παράλληλα με έναν πόλεμο που είχε τελειώσει, με έναν ακόμα που ήταν στα σπάργανα και με τα μεταναστευτικά κύματα να ξεβράζονται στη χώρα γεμίζοντάς την ανασφάλεια και κάνοντάς τη να νιώθει απειλούμενη.

Ο πολυκομματισμός που ήρθε λίγα χρόνια μετά το θάνατο του ηγέτη των Τούρκων, ήταν ένα ακόμα βήμα προς τη δημοκρατία για τη χώρα, ενώ η Μ.Α.Η όπου είχε αναλάβει τον τομέα της πληροφόρησης, ήταν απασχολημένη αρχικά με τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και τη διατήρηση των κεκτημένων της χώρας εφόσον βρισκόταν σε θέση ουδετερότητας. Το 1943, ο νόμος 4443 ήρθε για να γνωστοποιήσει και να επισημοποιήσει την ύπαρξη και τη λειτουργία

της Μ.Α.Η στους πολίτες και τον νόμο, πράξη άκρως δημοκρατική για τα τότε δεδομένα της Τουρκίας και για τα γενικότερα δεδομένα της εποχής.

Σε όλο αυτό το διάστημα, οι ένοπλες δυνάμεις δεν έπαψαν να βρίσκονται στον πυρήνα του κράτους, παίρνοντας σημαντικές αποφάσεις για την πορεία του και αυτό φάνηκε μετά τα παραγμένα χρόνια της προεδρίας του Αντνάν Μεντερές. Οι πολίτες εκείνη την περίοδο μπορεί να άσκησαν το εκλογικό τους δικαίωμα επιλέγοντας κάποιο άλλο κόμμα πέρα από το κεμαλικό, όμως, η πολιτική του Μεντερές και τα κρούσματα διαφθοράς έφεραν τη «δήμοκρατία» στη χώρα σε αμφισβήτηση. Σύμμαχος του Μεντερές σε αντισυνταγματικές πράξεις, όπως τα Σεπτεμβριανά, ήταν και η ίδια η υπηρεσία πληροφοριών, Μ.Α.Η, η οποία με προπαγανδιστικό τρόπο επηρέασε τους Τούρκους πολίτες να ταχθούν εναντίον της ελληνικής κοινότητας της Κωνσταντινούπολης. Σε αυτό το σημείο βλέπουμε πως οι πολίτες όχι μόνο δεν ήλεγχαν τις δραστηριότητες της Μ.Α.Η, αλλά έπεφταν μάλιστα και θύματα του προπαγανδιστικού της προγράμματος, παράλληλα με το ότι έπεφταν θύματα μιας αντισυνταγματικής κυβερνητικής πολιτικής¹⁵¹.

Οι απειλές του εσωτερικού και του εξωτερικού που υπήρχαν και συνέχισαν να υπάρχουν στην Τουρκία, όπως και σε όλα τα κράτη, δημιούργησαν μια ακόμα εντονότερη ανάγκη για καίρια πληροφόρηση με σκοπό την καλύτερη λήψη αποφάσεων. Η ενίσχυση της αμυντικής πολιτικής για τη διατήρηση της κρατικής κυριαρχίας θα προκαλούσε και ανάπτυξη της εξωτερικής πολιτικής.

Η ένταξη της Τουρκίας στο ΝΑΤΟ ήταν το αποκορύφωμα έλλειψης δημοκρατικού ελέγχου γενικά στις υπηρεσίες του κράτους, αλλά και επί της Μ.Α.Η ειδικότερα. Η τουρκική κυβέρνηση υποχρεώθηκε να μεταρρυθμίσει κάθε τομέα της άμυνας της χώρας προκειμένου να μπορέσει να σταθεί άρτια σύμμαχος των ΗΠΑ μέσα στον Ψυχρό Πόλεμο, έναν πόλεμο καθαρά βασιζόμενο στις υπηρεσίες πληροφοριών, με αποτέλεσμα να χάσει εντελώς τα νιάα αυτού του τομέα. Η Μ.Α.Η μπροστά στην πολιτική διαφθορά από τη μια και υπό την αμερικανική κηδεμονία από την άλλη, τάχθηκε υπέρ του στρατού. Απόδειξη σε αυτόν τον ισχυρισμό ήταν η παντελής έλλειψη ενημέρωσης της κυβέρνησης από τη Μ.Α.Η για το στρατιωτικό πραξικόπημα του 1961.

Με το στρατιωτικό πραξικόπημα του 1960, η χώρα περνά σε ένα νέο κεφάλαιο για την ιστορία της. Οι 37 αξιωματικοί που ανέλαβαν την εξουσία του κράτους, καταδίκασαν τον

¹⁵¹ Εφημερίδα Radikal, 6-7 Eylül 1955 yağması ve 1964 sürgünleri: www.radikal.com.tr/yazarlar/ayse-hur/6-7-eylul-1955-yagmasi-ve-1964-surgunleri-1428641/. Ημερομηνία: 06/09/2015 .

Αντάν Μεντερές για τις πράξεις του και τον οδήγησαν στην αγχόνη, δίνοντας έτσι στον λαό να αντιληφθεί ότι οι ένοπλες δυνάμεις είναι εκεί για να διαφυλαχθούν τα ατομικά δικαιώματα που χαρίζει το Σύνταγμα και για να σώσουν τη δημοκρατία. Το πραξικόπημα του 1960 είχε καταλυτικό ρόλο και όντως επανέφερε τις χαμένες ισορροπίες ανάμεσα στους πολίτες και την κυβέρνηση, με σημαντικότερη προσφορά το νέο Σύνταγμα. Το νέο Σύνταγμα της χώρας έγινε για να δημιουργηθούν ξανά δεσμοί εμπιστοσύνης ανάμεσα στο κράτος και τον πολίτη καθώς και για να θέσει νέες, πιο σύγχρονες νομικές βάσεις αφού μέσα στα σαράντα χρόνια από το προηγούμενο, είχαν αλλάξει πολλά πράγματα και κοινωνικά και τεχνολογικά.

Το Σύνταγμα του 1961 θεωρείται ως το δημοκρατικότερο που έχει γίνει ποτέ για τη χώρα, αφού προσδίδει στον λαό ελευθερίες τις οποίες δεν προέβλεπε το παλιότερο. Μια από τις μεγαλύτερες καινοτομίες που έφερε ήταν και η ίδρυση του Συμβουλίου Ασφαλείας. Ο στρατός, δίνοντας στους πολίτες να καταλάβουν πως τα δικαιώματα τους είναι ασφαλή, εφόσον είχε εκείνος αναλάβει τον εποπτικό ρόλο επί των κυβερνήσεων, κατάφερε να κάνει συμμάχους τους πολίτες ο οποίοι στηρίζονταν πάνω του. Παρόλα αυτά, οι πολίτες με αυτόν τον τρόπο, επαναπαυμένοι, δεν ασχολούνταν προσωπικά με το αν οι ατομικές τους ελευθερίες προασπίζονταν ή με το αν οι κρατικές υπηρεσίες τελούσαν τα καθήκοντα τους χωρίς να παρεκκλίνουν από τον νόμο.

Η δεκαετία του '80 στάθηκε καθοριστική για τη ΜΙΤ, εφόσον κατά τη διάρκειά της έχουμε ακόμα ένα στρατιωτικό πραξικόπημα, την αλλαγή στη νομοθεσία της με το νόμο 2937 ο οποίος με ορισμένες μετατροπές ισχύει ως σήμερα, καθώς και την αλλαγή του Συντάγματος πάνω στο οποίο στηρίζονται τα ανθρώπινα δικαιώματα τα οποία τυπικά στοχεύει να προστατεύσει. Η παρουσία του Τουργκούτ Οζάλ στην Πρωθυπουργία, από την οποία εξαρτάται κατ' αποκλειστικότητα η ΜΙΤ, έπαιξε καθοριστικό ρόλο στην μετέπειτα πορεία της. Ο Οζάλ, νιώθοντας απειλούμενος από τις δραστηριότητες της ΜΙΤ, φρόντισε να αποκτήσει τον έλεγχο της και να κάνει πράξη την επίβλεψη της υπηρεσίας από την εκτελεστική εξουσία.

Ο εκδημοκρατισμός της υπηρεσίας συνεχίστηκε μέσα στη δεκαετία του 1990. Η επιθυμία του, πλέον, Προέδρου της Δημοκρατίας Τουργκούτ Οζάλ για αποδυνάμωση του στρατιωτικού στοιχείου της ΜΙΤ και ενδυνάμωση του πολιτικού έφερε την υπηρεσία πιο κοντά στη δημοκρατία από ποτέ. Για πρώτη φορά στην ιστορία της διοίκησης της ΜΙΤ βλέπουμε έναν πολίτη και όχι κάποιο πρόσωπο από τις τουρκικές ένοπλες δυνάμεις.

Μαζί με τον εσωτερικό έλεγχο και την επίβλεψη από την εκτελεστική εξουσία ξεκινά και η εξωτερική επίβλεψη της υπηρεσίας από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Αφορμή σε αυτό, στάθηκε το σκάνδαλο του Σουσουρλούκ στα μέσα της δεκαετίας του '90. Το επεισόδιο παραήταν σοβαρό για να μείνει στην αφάνεια και να καλυφθεί από τον μανδύα της μυστικότητας που καλύπτει αυτού του είδους τις υπηρεσίες. Παρουσιάζοντας αυτό το περιστατικό στους Τούρκους πολίτες, τα ΜΜΕ άνοιξαν τον δρόμο προς την ενημέρωση του λαού σε αυτά τα ζητήματα κάνοντας τον να δει, να παρατηρήσει και τελικά να κρίνει καλύτερα τη λειτουργία μιας υπηρεσίας πληροφοριών.

Στις αρχές της νέας χιλιετίας, το επεισόδιο των Δίδυμων Πύργων στις ΗΠΑ στις 9/11/2001, ήρθε για να φέρει ξανά αναταραχή στις υπηρεσίες πληροφοριών σε όλο τον κόσμο. Η ένταση του φόβου της τρομοκρατίας έκανε τα κράτη πιο εσωστρεφή ενώ το ίδιο παράδειγμα ακολουθήθηκε και από την Τουρκία η οποία στο μεταξύ ταλανιζόταν ήδη από το κουρδικό ζήτημα και από μια ισχυρή οικονομική κρίση που περιόριζε τις δραστηριότητες της. Η ανάδειξη του ΑΚΡ στην κυβέρνηση του τουρκικού κράτους έβγαλε την κρατική οικονομία από το τέλμα της κρίσης, ενώ παράλληλα η χώρα μπήκε σε μια σοβαρή πορεία με σκοπό την ένταξη της στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Οι βλέψεις του Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν για αποδυνάμωση του στρατιωτικού χαρακτήρα του κράτους συνέπιπταν με τα επιβαλλόμενα κριτήρια που έθετε η ΕΕ ως προϋποθέσεις ένταξης. Στηριζόμενος σε αυτά, ο Πρωθυπουργός και μετέπειτα Πρόεδρος της Δημοκρατίας, Ερντογάν, έθεσε μεταρρυθμίσεις που θα εκδημοκράτιζαν τη χώρα και την οργάνωση του κράτους.

Η ΜΙΤ επηρεασμένη από τις μεταρρυθμίσεις, άρχισε να δείχνει ένα ακόμα πιο δημοκρατικό προφίλ παρουσιάζοντας μεγάλες προόδους στο ζήτημα της επίβλεψης επί του τομέα της ασφάλειας στον οποίο εντάσσεται και η ίδια. Ο εσωτερικός έλεγχος παρέμεινε στα χέρια διοικητών-πολιτών και όχι στρατιωτικών, η νομοθεσία ευνόησε τον έλεγχο του προϋπολογισμού της υπηρεσίας, το κοινοβούλιο και η εκτελεστική εξουσία επέβλεπε την επικρατούσα κατάσταση μέσω των ετήσιων αναφορών σχετικά με τους στόχους, το νομικό πλαίσιο και την αποτελεσματικότητα των δραστηριοτήτων ενώ τα ΜΜΕ και η εξάπλωση του διαδικτύου έκανε αυτές τις πληροφορίες περισσότερο προσιτές από τους πολίτες.

Το καλό προφίλ που προσπαθούσε να παρουσιάσει η Τουρκία στην Ευρωπαϊκή Ένωση για να μπορέσει κάποια μέρα να λάβει μια θέση σε εκείνη, σταμάτησε να συνεχίζεται. Η πολιτική του Ερντογάν από το 2011 και μετά, παίρνοντας στροφή εκατόν ογδόντα μοιρών, έθεσε υπό

αμφισβήτηση τη δημοκρατία στη χώρα. Οι καταπατήσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων, η πίεση των μειονοτήτων και ειδικά της κουρδικής κοινότητας, η τάση για συγκέντρωση της εξουσίας γύρω από την Προεδρία της Δημοκρατίας, η προσπάθεια φίμωσης του Τύπου όταν εκείνος προσπαθούσε να κριτικάρει τις δραστηριότητες της κυβέρνησης, και ο περιορισμός της ελευθερίας της έκφρασης γενικά ξεκίνησαν ένα κύμα αντιδράσεων από την εγχώρια και τη παγκόσμια κοινή γνώμη.

Μια υπηρεσία πληροφοριών κατέχει σημαντική θέση τόσο για την άμυνα του κράτους έναντι των από των εξ εξωτερικού και εξ εσωτερικού ορμώμενων απειλών, όσο και για την χάραξη της εξωτερικής πολιτικής την οποία θα πρέπει να ακολουθήσει μια κυβέρνηση. Όταν το κράτος κυβερνάται δημοκρατικά, τότε οι πολίτες του έχουν την ελευθερία και το αναφαίρετο δικαίωμα να γνωρίζουν πώς δραστηριοποιούνται οι υπηρεσίες που δημιουργεί και διαχειρίζεται η κυβέρνηση εκ μέρους τους.

Μέσα σε μια δημοκρατία, ελλοχεύει πάντα ο κίνδυνος της μονομερούς δράσης των υπηρεσιών πληροφοριών. Η εξουσία που διαθέτουν στην πρόσβαση πληροφοριών-πληροφορίες στις οποίες ο μέσος πολίτης δεν έχει πρόσβαση- τους δίνει την ευχέρεια, αν το θελήσουν, να κάνουν κακή χρήση αυτού του δικαιώματος για να επιτύχουν προσωπικά συμφέροντα. Το δε δικαίωμα των υπηρεσιών αυτών να διατηρήσουν μυστικότητα, τους ενισχύει την ήδη υπάρχουσα εξουσία που έχουν καθαγιάζοντας τις πράξεις τους μέσω του Μακιαβελικού «Ο σκοπός αγιάζει τα μέσα». Οι κίνδυνοι αυτοί, είναι που φέρνουν σε δύσκολη θέση τις δημοκρατικές κυβερνήσεις οι οποίες καλούνται να βρουν μια χρυσή τομή ανάμεσα στην βέλτιστη λήψη αποφάσεων και στην προάσπιση των δικαιωμάτων των πολιτών τους.

Η κοινοβουλευτική επίβλεψη είναι ένα απαραίτητο εργαλείο στα χέρια της εκτελεστικής εξουσίας. Η λειτουργικότητα και η διαφάνεια σε αυτόν τον κρατικό τομέα εμπνέει εμπιστοσύνη και ασφάλεια στους πολίτες του κράτους.

Το τι είναι πληροφορία, τι ωφέλιμη πληροφορία, ποιος τη συλλέγει και πώς εκείνη χρησιμοποιείται τελικά στη χάραξη πολιτικής είναι μερικά από τα βασικά ερωτήματα στα οποία καλείται να απαντήσει μια δημοκρατική κυβέρνηση. Παράλληλα, η ισορροπία ανάμεσα στη χρήση και την κατάχρηση εξουσιών, είναι το βασικότερο ερώτημα που εγείρεται όταν κανείς αναλύει το συγκεκριμένο θέμα. Το περίφημο ερώτημα «Αλλά ποιος θα επιβλέπει τους

φύλακες;»¹⁵² το οποίο σημειώνεται σε κάθε επιστημονική προσπάθεια εξέτασης αυτού του αντικειμένου¹⁵³.

Πέρα, όμως, από την προστασία της δημοκρατίας, η προστασία των πληροφοριών είναι ακόμα μια παράμετρος που χρίζει προσοχής και λεπτότητας. Προστατεύοντας τις πληροφορίες και συλλέγοντας τις κατάλληλες, διαφυλάσσεται η ασφάλεια του κράτους αφού εκείνοι που θα τις λάβουν, θα τις αναλύσουν και θα χαράξουν την πολιτική είναι ορθά ενημερωμένοι. Η διαρροή κρατικών πληροφοριών και πληροφοριών που έχουν να κάνουν με τη λειτουργία της υπηρεσίας, δε, η οποία μπορεί να αποβεί μοιραία για την κρατική ασφάλεια, είναι μερικά από τα ζητήματα που κωλύουν τις αρμόδιες υπηρεσίες στο να μοιραστούν δημοσίως τις δραστηριότητες τους, τα κονδύλια που δέχονται την οικονομική τους διαχείριση καθώς και πληροφορίες για το προσωπικό που απασχολούν.

Με αυτόν τον τρόπο καταλήγουμε στο συμπέρασμα πως οι έννοιες «δημοκρατία», «υπηρεσίες πληροφοριών» και «δημοκρατικός έλεγχος» συνδέονται με έναν τρόπο μαθηματικής απόδειξης. Η δημοκρατική επίβλεψη είναι παράγωγο της δημοκρατίας και το μέσο της για να μπορεί να έχει τον έλεγχο των υπηρεσιών και των κρατικών οργάνων. Αν δεν υπάρχει δημοκρατική επίβλεψη, τότε οι υπηρεσίες και οι κρατικοί οργανισμοί μπορεί να δρουν εις βάρος του πολίτη και έτσι η δημοκρατία να χάνει την έννοιά της. Επομένως και όταν δεν υπάρχει δημοκρατία ή όταν η δημοκρατία υπολειτουργεί τότε, αντιστοίχως, δεν υπάρχει ή υπολειτουργεί και το παράγωγό της, ήτοι η δημοκρατική επίβλεψη, ακόμα και αν υπάρχουν οι νομικές προϋποθέσεις.

Αναφερόμενοι, όμως, γενικά στην πραγματική βοήθεια της επίβλεψης και στο κατά πόσο χαλιναγωγεί τη δράση των υπηρεσιών πληροφοριών προς το συμφέρον της κυβέρνησης, μπορούμε να πούμε πως δεν είναι η απόλυτη λύση ή ότι μπορεί κανείς, πολίτης ή κυβερνών, να μένει ήσυχος όταν υπάρχει η κατάλληλη νομοθεσία. Πέρα από την κατάχρηση της εξουσίας της εκάστοτε υπηρεσίας πληροφοριών, δεν πρέπει να ξεχνάμε και την πιθανότητα κατάχρησης της εξουσίας των κυβερνώντων επί των υπηρεσιών αυτών. Εξάλλου ο Λεβιάθαν της ηθικής φιλοσοφίας του Τόμας Χομπς, όσο κι αν αυτοπεριορίζεται, παραμένει εγωιστής και πάντα επικίνδυνος για τη διάλυση του κράτους.

¹⁵² «Sed quis custodiet ipso custodes»

¹⁵³ Lowenthal M., *Intelligence: From Secrets to Policy*, Washington, D.C. 2003, CQ Press, σ. 153. - Born, Hans., Caparini, Marina, *Democratic Control of Intelligence Services*, Ashgate, 2007, σ. 260-261.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

1. Αποστολίδης, Πέτρος., *Οι Υπηρεσίες Πληροφοριών στο Εθνικό Σύστημα Ασφάλειας: Η περίπτωση της ΕΥΠ*, εκδ. ΕΛΙΑΜΕΠ 2007.
2. Γκίκας Σωκράτης, *Κοινωνιολογικά Προβλήματα*, εκδ. Σαββάλας, Αθήνα 1994.
3. Διαμαντόπουλος Δ.Π., *Λεξικό Βασικών Εννοιών*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 1988.
4. Ηλιάδης, Μάνος, *Οι Τουρκικές Μυστικές Υπηρεσίες και η MIT*, εκδ. Λαβύρινθος 1998.
5. Θουκυδίδης, Β', 37 μτφρ. Α Γεωργόπαπαδάκος, εκδ. Μαλλιάρης Παιδεία, Θεσσαλονίκη 1985.
6. Κωνσταντόπουλος, Ιωάννης., *Κοινοβουλευτική Επίβλεψη Υπηρεσιών Πληροφοριών στις Σύγχρονες Δημοκρατίες και η Ευρωπαϊκή Εμπειρία*, εκδ. ΙΔΙΣ, Αθήνα 2015.
7. Κωνσταντόπουλος, Ιωάννης., *Οικονομία και Κατασκοπεία, Θεωρία και Πράξη*, εκδ. Ποιότητα, Αθήνα, 2010.
8. Λυγερός Σταύρος, Μελάς Κώστας, *Μετά τον Ερντογάν τι; Η ρεβάνς του πολιτικού Ισλάμ-ΑΟΖ, Κύπρος, διενέξεις στη Μεσόγειο, το καρκίνωμα του Κουρδικού, Ακτινογραφώντας την τουρκική οικονομία*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 2013.
9. Μαυρίας, Κ. *Συνταγματικό δίκαιο*, 4η εκδ. Αντ. Σάκκουλας, Αθήνα-Κομοτηνή, 2007.
10. Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση C 326 της 26.10.2012.
11. Συνθήκη της Λωζάννης 24/07/1923.
12. Waltz Kenneth, *Θεωρία Διεθνούς Πολιτικής*, μτφ.Κ. Κολιόπουλος, εκδ. Ποιότητα, Αθήνα 2011.
13. Zürcher, Erik Jan: *Σύγχρονη ιστορία της Τουρκίας*, εκδ. «Αλεξάνδρεια», Αθήνα 2004.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

1. Bayir Derya, *Minorities and Nationalism in Turkish Law*, εκδ. Routledge, 2013.
2. Berksoy, Biriz, *Türkiye'de Ordu, Polis ve İstihbarat Teşkilatları, Yakın Dönem Gelişmeler ve Reform İhtiyaçları*, TESEV, Demokratikleşme Programi Siyasa Raporlari Serisi, 2013.

3. Binici, Sahin & Turkyener, Can Mustafa, *Güvenlik Sektorunun Sayıştay Kanunu'nun Getirdiği Yenilikler*,
4. Born H., Johnson L., Leigh I., *Who's Watching the Spies: Establishing Intelligence Service Accountability*, Potomac Books, Washington 2005.
5. Born H., Leigh I., *Democratic Accountability of Intelligence Services*, SIPRI Yearbook 2006, Security and Conflicts.
6. Born H., Leigh I., *Making Intelligence Accountable: Legal Standards and Best Practise for Oversight of Intelligence Agencies*, Publishing House of the Parliament of Norway, Oslo 2005.
7. Born, Hans., Caparini, Marina, *Democratic Control of Intelligence Services*, Ashgate, 2007.
8. Bruneau T.C., *Controlling Intelligence in New Democracies*, International Journal of Intelligence and Counterintelligence, Vol 14.3.
9. Clarike Paul, Foweraker Joe, *Encyclopedia of Democratic Thought*, εκδ. Routlegde, London 2001.
10. Duran Burhanettin, *Understanding the AK Party's Identity Politics: A civilizational Discourse and its Limitations*, Insight Turkey Vol.14/ No 1/ 2013.
11. Göç, Eray, *Türk İstihbaratının Tarihsel Gelişimi*, Çankırı Karatekin University Journal of the Faculty of Economics and Administrative Sciences, 2013, Vol. 3, No.2, pp 85-111.
12. Hans Born, Philipp Fluri, and Simon Lunn, eds., *Oversight and Guidance: The Relevance of Parliamentary Oversight for the Security Sector*, Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, Geneva 2010.
13. Kabasakal, Zehra, *Human Rights in Turkey*, University of Pennsylvania Press, Philadelphia 2007.
14. Lerner, Lee K & Lerner, Wilmoth, Brenda, *Encyclopedia of Espionage, Intelligence, and Security*, Vol. 1, A-E, Thomson Gale, 2004.
15. Pettit, Philip, *Three Conceptions of Democratic Control*, Constellations Vol. 15, No.1, 2008, Wiley Online Library.
16. Sayistay Raporu, MIT Augustos 2014, 2015.
17. Stanford Encyclopedia of Philosophy, *Democracy*:
<http://plato.stanford.edu/entries/democracy/#DemDef> (27/06/2006)
18. Symons, Senell, *The Routledge Intermediate Turkish Reader: Political and Cultural Articles*, Routledge 2012.

19. Tekin, Ali & Güney, Aylin, *The Europeanization of Turkey, Polity and Politics*, Routledge, 2015.
20. Turkey 2014, *Human Rights Report*.
21. *Turkey expands secret service powers*, BBC News, 26/04/2014.
22. Ünver, Akin, *Turkey's Kurdish Question, Discourse and politics since 1990*, Routledge, 2015.
23. Van Evera, Stephen, *Guide to Methods for Students of Political Science*, Cornell University Press, 1997.
24. Watts, Larry, *Intelligence Reform in Europe's Emerging Democracies*, *Studies in Intelligence*, Vol. 48, No 1.
25. Wills, Aidan, *Understanding Intelligence Oversight*, DCAF, 2010.
26. Νόμος περί της Εθνικής Οργάνωσης Πληροφοριών, 01/11/1983, 2937, Τουρκική Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, 03/11/1983, αρθ. φυλλου: 18210.
27. Νόμος περί της Εθνικής Οργάνωσης Πληροφοριών, 06/07/1965, 644, Τουρκική Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, 22/07/1965, αρθ. φυλλου: 12055.
28. Σύνταγμα της Τουρκίας 1961: *Constitution of the Turkish Republic* (Translated for the Committee of National Unity by Sadik Balkan, Ahmet E. Uysal and Kemal H. Karpat), Ankara, 1961.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

29. Aljazeera Turk, *Portre: Hakan Fidan*, 11/0/2015
<http://www.aljazeera.com.tr/portre/portre-hakan-fidan>
30. Amnesty International, *Turkey 2015/2016*, από:
<https://www.amnesty.org/en/countries/europe-and-central-asia/turkey/report-turkey/>
31. Bruneau, T.C., Dombroski, K., *Reforming Intelligence: The Challenge of Control in New Democracies*.
<http://www2.warwick.ac.uk/fac/soc/pais/people/aldrich/vigilant/bruneau.pdf>

32. *Democracy in Crisis: Corruption, media and power in Turkey*, Freedom House 3/2/2014 <https://www.freedomhouse.org/article/democracy-cr-corruption-media-and-power-turkey#.Uu04YLTJUum>
33. Halpern, Micah, *Turkey is now a Democracy in name only*, Observer, 08/03/16. Από: <http://observer.com/2016/03/turkey-is-now-a-democracy-in-name-only/>
34. *Mühimmat Taşdığı iddiasıyla gündeme gelen MİT TIR'larının kaydı tutulmayacak*, Diken, 25/05/2016 από: <http://www.diken.com.tr/muhimmat-tasidigi-iddiasıyla-gundeme-gelen-mit-tirlarinin-kaydi-tutulmayacak/>
35. Tuncay, Ozkan, Milli İstihbarat Teşkilatı, *Dünden Bugüne Gizli Dünyanın Bilinmeyenleri*, Ankara 1995 από: <http://docplayer.biz.tr/4966724-Milli-istihbarat-teskilati-mit-dunden-bugune-gizli-dunyanin-bilinmeyenleri-tuncay-ozkan.html>
36. Yıldız, Arzu, *Tır Savcıları 6.kez Yargıtay'da heyet karşısına çıkacak*, Haberdar, 13/04/2016. Από: <http://www.haberdar.com/gundem/tir-savcilari-6-kez-yargitay-da-heyet-karsisina-cikacak-h25693.html>
37. Επίσημη ιστοσελίδα της MIT από: <http://www.mit.gov.tr/index.html>
38. Ετήσια αναφορά MIT 2015 από: <https://www.mit.gov.tr/MitFaaliyetRaporu/files/assets/seo/toc.html>
39. Λεξικό της κοινής νεοελληνικής, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης από: http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/tools/lexica/triantafyllides/
40. Σύνταγμα της Τουρκίας 1982: https://global.tbmm.gov.tr/docs/constitution_en.pdf για μτφ στην αγγλική από: http://www.anayasa.gov.tr/images/loaded/pdf_dosyalari/THE_CONSTITUTION_OF_THE_REPUBLIC_OF_TURKEY.pdf
41. Σύνταγμα της Τουρκίας, 1924: <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa24.htm> για μτφ στην αγγλική γλώσσα από τον Mead Earle, Edward, *The New Constitution of Turkey: Political Science Quarterly, Vol.40, No 1, 1925 p.73-100* <http://links.jstor.org/sici?sici=0032-3195%28192503%2940%3A1%3C73%3ATNCOT%3E2.0.CO%3B2-6>
42. Τουρκική Δημοκρατία, ιστοσελίδα Υπουργείου Εσωτερικών, Υφυπουργείο Δημόσιας Τάξης και Ασφάλειας από: <http://www.kdgm.gov.tr/?ax=kdgmalangsmainpage&l=en>

43. Sözcü., *Cumhuriyet'e TIR soruşturması*,

<http://www.sozcu.com.tr/2015/gundem/cumhuriyete-tir-sorusturmasi-844985/>,
29/05/2015